T.C
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ, İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE BİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

LİSE ÖĞRENİMİ GÖRMEKTE OLAN ERGENLERİN ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN EBEVEYNLERİNE BAĞLANMA ÖRÜNTÜLERİNE VE BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ: DARICA İLÇESİ ÖRNEĞİ

GÜLTEN KILIÇ

Danışman Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. CEM KİRAZOĞLU

İstanbul, Kasım 2009

TEZ ONAY SAYFASI

TARİH: ../../…..

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

.....ait.....
.....
.....adlı çalışma, jürimiz tarafından

.....Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)
Başkan .....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)
Üye.....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)
Üye.....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Bu araştırma; lise öğrenimi görmekte ergenlerin ebeveynlerine bağlanma örüntüleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi sınamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca katılımcıların atılganlıkları ve anneye ve babaya bağlanma örüntüleri; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, algılanan ekonomik düzey değişkenleri açısından incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, 2008–2009 öğretim yılı; Kocaeli İli, Darıca İlçesindeki Ülkü Yalçın Anadolu Lisesi, Darıca Lisesi, Ahmet Kulaksızoğlu Ticaret Meslek Lisesi'ne devam eden; 463'ü kız, 319'u erkek toplam 782 lise öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmada ergenlerin atılganlık düzeylerini "Rathus Atılganlık Envanteri" (Voltan, 1980), Ebeveyne bağlanma örüntülerine ilişkin veriler "Ebeveyne Bağlanma Envanteri" (Armsten ve Greenberg, 1987) ile toplanmıştır. Ergenlerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, algılanan ekonomik düzey değişkenleri için, araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda; Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile anneye bağlanma puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar, ergenlerin atılganlık düzeyleri ile Ebeveyne (Baba-Anne) Bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Atılganlık Envanteri toplam puanları ile anneye ve babaya bağlanma toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Rathus Atılganlık Envanteri toplam puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüş, söz konusu farklılığın 9. sınıf öğrencileri ile

11. Sınıf öğrencileri arasında 11. sınıf öğrencileri lehine gerçekleştiği görülmüştür. Yani 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek atılganlığa sahip olduğu saptanmıştır.

Rathus Atılganlık Envanteri toplam puanlarının algılanan ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuş, orta halli gelir grubunda bulunanlar ile ortanın üstü/zengin gelir grubunda bulunanların, ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlardan önemli ölçüde yüksek atılganlığa sahip olduğu saptanmıştır.

Rathus Atılganlık Envanteri toplam puanlarının cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerine göre anlamlık farklılık göstermediği görülmüştür.

Ebeveyne Bağlanma Envanteri Anneye Bağlanma Alt Ölçeği Toplam Puanlarının algılanan ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüş, söz konusu farklılığın ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile orta halli gelir grubunda bulunanlar arasında orta halli gelir grubunda lehine gerçekleştiği belirlenmiştir.

Ebeveyne Bağlanma Envanteri Anneye Bağlanma Alt Ölçeği toplam puanlarının cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermediği görülmüştür.

Ebeveyne Bağlanma Envateri Babaya Bağlanma Alt Ölçeği Toplam Puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir fark gösterdiği, söz konusu farkın 15 yaş altı grupla 17 grubu arasında 15 yaş ve altı yaş grubu lehine; 15 yaş altı grupla 18 ve üstü yaş grubu arasında 15 yaş ve altı yaş grubu lehine gerçekleştiği belirlenmiştir.

Ebeveyne Bağlanma Envateri Babaya Bağlanma Alt Ölçeği Toplam Puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre de anlamlı bir fark gösterdiği görülmüş ve söz konusu farkın 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencileri arasında 9. sınıf öğrencileri lehine; 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencileri arasında 9. sınıf öğrencileri lehine gerçekleştiği belirlenmiştir.

Ebeveyne Bağlanma Envateri Babaya Bağlanma Alt Ölçeği Toplam Puanlarının algılanan ekonomik düzey değişkenine göre de anlamlı bir fark gösterdiği görülmüş ve söz konusu farkın ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile orta halli gelir grubunda bulunanlar arasında orta halli gelir grubunda lehine; ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile ortanın üstü/zengin gelir grubunda bulunanlar arasında ortanın üstü/zengin gelir grubunda lehine gerçekleştiği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Atılganlık Düzeyi, Ebeveyne Bağlanma, Ergenlik

ABSTRACT

The main purpose of the present study is to investigate the relationship between parental attachment patterns of adolescents and their assertiveness degree. It was also aimed to asses the predictive power of the demographic variables, including gender, age, class, education level of mother, education level of father, number of sisters and brothers, birth range and perceived economic status, on parental attachment patterns and assertiveness.

The sample of the present study consisted of 782 adolescents (463 girls, 319 boys) going to high school, namely Ülkü Yalçın Anadolu Lisesi, Darıca Lisesi, Ahmet Kulaksızoğlu Ticaret Meslek Lisesi in Darıca, Kocaeli.

The data of assertiveness was gathered administering "Rathus Assertivenes Inventory" (Voltan, 1980); whereas data of parental attachment patterns was gathered through "The Inventory of Parent and Peer Attachment" (Armsten ve Greenberg, 1987). Participants also reported on the "Personal Information Form" which was developed by the researcher to gather information about gender, age, class, education level of mother, education level of father, number of sisters and brothers, birth range and perceived economic status.

According to the results of Pearson Product Moment Correlation Analysis, positive significant relationship between the scores of Rathus Assertiveness Inventory and The Inventory of Parent and Peer Attachment (Mother Form) scores was found.

Additionally, positive significant relationship between the scores of Rathus Assertiveness Inventory and The Inventory of Parent and Peer Attachment (Parent Attachment Form) was found.

Another result was the significant difference of total scores of Rathus Assertiveness Inventory according to the class levels. Assertiveness scores of the 11th class students were significant higher than the scores of 9th class students.

There was a significant difference between the assertiveness scores of students from different perceived economic status. Assertiveness scores of middle income students

were significant higher than the other two groups (low income, high income).

There was not a significant difference between the assertiveness scores according to gender, age, education level of mother, education level of father, number of sisters and brothers and birth range.

There was a significant difference between The Inventory of Parent and Peer Attachment - Mother Form scores of students from middle income and the other groups.

On the other hand, there was not a significant difference between The Inventory of Parent and Peer Attachment - Mother Form scores according to gender, age, education level of mother, number of sisters and brothers and birth range.

The total scores of The Inventory of Parent and Peer Attachment - Father Form scores showed a significant difference according to age. Scores of "age younger than 15" were significantly higher than the scores of "age 17" and "age older than 18".

Moreover, the total scores of The Inventory of Parent and Peer Attachment - Father Form scores showed a significant difference according to the class levels. The scores of 9th class were significantly higher than the scores of 10th and 11th class.

The total scores of The Inventory of Parent and Peer Attachment - Father Form scores showed a significant difference according to perceived economic level. Scores of "middle income" group were significantly higher than "low income" group scores; scores of "high income" group were significantly higher than "low income" group scores.

Key word: Assertivenes, Adolescence, Parental Attachment

TEŞEKKÜR

“Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeylerinin ebeveynlerine bağlanma örüntülerine ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi”ne yönelik bu araştırmada birçok kişiden yardım alınmıştır.

Araştırma sürecinde desteklerini her zaman gösteren değerli annem Gülbeyaz Kılıç ve babam Mahir Kılıç'a çalışmam sırasında beni destekleyen kardeşlerim Zeynep Kılıç ve Fatma Kılıç Mısıral ve dostum Nilüfer Kösoğlu'na teşekkür ederim.

Araştırmanın başından itibaren yapıcı eleştirileriyle çalışmalarıma yol gösteren değerli danışmanım Yard. Doc. Dr. Cem Kirazoğlu'na teşekkür ederim.

Araştırmanın gerçekleşmesi sürecinde bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım arkadaşlarım Özlem Algan, Pınar Yavuz ve Öznur Köklük'e çok teşekkür ederim.

Araştırmanın başından sonuna kadar her türlü desteğini hissettiğim sevgili arkadaşlarım Melek Özel ve Kadriye Yılmaz'a da teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET iii

ABSTRACT vi

TEŞEKKÜR viii

İÇİNDEKİLER ix

TABLO LİSTESİ xii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ 1

1.1. Problem Cümlesi 3

1.1.1. Alt Problemler 3

1.2. Araştırmanın Önemi 4

1.3. Araştırmanın Sayıltıları 5

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 5

1.5. Tanımlar 6

BÖLÜM II

2. İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Atılganlık 7

2.1.1. Atılganlık Tanımları 7

2.1.2. Temel Davranış Biçimleri ve Atılganlık 9

2.1.2.1. Çekingen Davranış 10

2.1.2.2. Saldırgan Davranış 11

2.1.2.3. Atılgan Davranış 12

2.1.3. Atılgan Davranışın Öğeleri 15

2.1.3.1. Sözel Olmayan Öğeler 15

2.1.3.2. Sözel Öğeler 18

2.1.4. Atılganlık Biçimleri 18

2.1.4.1. Temel Atılganlık 18

2.1.4.2. Empatik Atılganlık 18

2.1.4.3. Daha Önceki Atılgan Davranışları Basamak Olarak Kulanma 19

2.1.5. Atılgan Davranışı Etkileyen Faktörler 19

2.1.6. Atılganlık ve Kültür 20
2.2. Konu İle İlgili Yurt İçi ve Yurt Dışı Araştırmalar 21
2.2.1. Konu İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar 21
2.2.2. Konu İle İlgili Yurt Dışında Araştırmalar 24
2.3. Bağlanma 26
2.3.1. Bağlanma Kuramı 26
2.3.1.1. İçsel Çalışan Modeller 27
2.3.1.2. Bağlanmanın Gelişimi 28
2.3.1.3. Bebeklik ve Çocukluk Dönemi Bağlanma Stilleri 39
2.3.1.4. Ergenlik Dönemi Bağlanma Stilleri 32
2.3.1.5. Yetişkinlik Dönemi Bağlanma Stilleri 35
2.4. Konu İle İlgili Yurt İçi ve Yurt Dışı Araştırmaları 38
2.4.1. Konu İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar 38
2.4.2. Konu İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar 39

BÖLÜM III

3. YÖNTEM 41
3.1. Araştırmanın Modeli 41
3.2. Evren ve Örneklem 41
3.3. Veri Toplama Araçları 43
3.3.1. Rathus Atılganlık Envanteri 43
3.3.2. Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri 44
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu 45
3.4. Verilerin Toplanması 45
3.5. Verilerin Çözümlenmesi 45

BÖLÜM IV

4. BULGULAR 48
4.1. Örneklem Grubunun Yapısına ve Demografik Değişkenlere Ait Bulgular 48
4.2. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular 51
4.3. Yorumlar 76

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER **92**

5.1. Sonuçlar 92

5.2. Öneriler 100

KAYNAKÇA 102

EKLER

EK I : Ebeveyne Bağlanma Envanteri Envanteri 110

EK II : Kişisel Bilgi Formu 112

EK III : Rathus Atılganlık Envanteri 113

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1.	Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	48
Tablo 2.	Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	48
Tablo 3.	Sınıf Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	49
Tablo 4.	Annenin Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	49
Tablo 5.	Babanın Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerler	49
Tablo 6.	Algılanan Sosyo ekonomik Düzey Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	50
Tablo 7.	Kardeş Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	50
Tablo 8.	Doğum Sırası Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	50
Tablo 9.	Atılganlık Düzeyleri Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	51
Tablo 10.	Rathus Atılganlık Envanteri Puanları ile Ebeveyne (Anne-Baba) Bağlanma Puanlarına Ait Betimleyici Değerler	51
Tablo 11.	Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	52
Tablo 12.	Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	53
Tablo 13.	Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	53
Tablo 14.	Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları	54
Tablo 15.	Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	55
Tablo 16.	Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek	

Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları 56
Tablo 17. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 57
Tablo 18. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları 57
Tablo 19. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçlar 58
Tablo 20. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 59
Tablo 21. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları 59
Tablo 22. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 60
Tablo 23. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 61
Tablo 24. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 61
Tablo 25. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 62
Tablo 26. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları 63
Tablo 27. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları 63

Tablo 28. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 64
Tablo 29. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları 65
Tablo 30. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 65
Tablo 31. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane's T2 Testi Sonuçları 66
Tablo 32. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 67
Tablo 33. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları 68
Tablo 34. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları 69
Tablo 35. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 69
Tablo 36. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları 70
Tablo 37. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları 71
Tablo 38. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 72

Tablo 39. Rathus Atılganlık Envanteri Puanları ile Ebeveyne (Anne-Baba) Bağlanma Puanları Arasındaki İlişki için Yapılan Pearson Analizi Sonuçları 72
Tablo 40. Regresyon Analizi Model Özeti 73
Tablo 41. Regresyon Analizi Kapsamındaki Varyans Analizi 73
Tablo 42. Regresyon Analizi Değişken Katsayıları 73
Tablo 43. Rathus Atılganlık Envanteri Puanları ile Ebeveyne (Anne-Baba) Bağlanma Puanları Arasındaki İlişki için Yapılan Pearson Analizi Sonuçları 74
Tablo 44. Regresyon Analizi Model Özeti 75
Tablo 45. Regresyon Analizi Kapsamındaki Varyans Analizi 75
Tablo 46. Regresyon Analizi Değişken Katsayıları 75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Atılgan Olmayan, Saldırgan ve Atılgan Davranışların Karşılaştırması 14
Şekil 2. Temel Davranış Biçimlerinde Beden Dili Özellikleri 17
Şekil 3. Ainsworth'un Bağlanma Sınıflandırması 31

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Sosyal etkileşim, insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. Yaşamını ilişkiler ağı içerisinde sürdüren insanın uyumunda ve mutlu olmasında sağlıklı sosyal etkileşimin büyük payı vardır. Bireylerin sosyal beceri örüntülerinin gelişiminde birçok etken söz konusu olabilir. Mizaç özellikleri, kültürel özellikleri, yaşam deneyimleri gibi bireyin sosyal becerilerinin gelişiminde birçok faktör bulunmaktadır.

Sosyal yaşam, karmaşık bir yapıdadır ve bu yapının şekillenmesini sağlayan bir çok unsur bulunmaktadır. Bebeklik ve çocukluk döneminde nispeten sınırlı olan bu yapı, ergenlikle birlikte daha bir karmaşık hal almaktadır. Ergenlikte, gencin sosyal ihtiyaçları artmaya ve karmaşıklaşmaya başlar. Ergen, bir taraftan kişilik oluşturmak diğer taraftan ise çevresinin kendisinden beklediği bir takım sosyal becerileri geliştirmek zorundadır.

Ergenlik döneminde içinde yaşanılan aile ortamı ve ebeveyn- ergen ilişkisi bu dönemin rahat atlatılması, ergenin bağımsızlık ve bireyselliğini kazanabilmesi ve olumlu bir sosyalleşme gerçekleştirebilmesi açısından önemli faktörlerden birini oluşturmaktadır (Onur, 1993:88).

Bir gencin çevresiyle daha sağlıklı ve doyurucu ilişkiler kurabilmesi sosyal becerilerinin yüksek olmasıyla oldukça ilişkilidir. Sosyal becerileri yüksek olan bir gencin toplumsal yaşamda daha başarılı ve doyurucu ilişkiler sürdürebilmesi ve psiko sosyal gelişimini daha sağlıklı sürdürmesi mümkün olacaktır.

Sosyal becerileri yüksek olan bir genç, ihtiyaçlarının farkındadır, düşüncelerini, duygularını doğrudan dürüst ve uygun yollarla ve başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyabilir.

İlk ergenlik döneminde ergenler sıklıkla ihtiyaçlarını, isteklerini, düşüncelerini ve duygularını uygun ifade etmede yetersizlik gösterebilmektedirler. Bu yetersizliklerden birisi atılgan olamama davranışıdır. Atılgan olmayan davranışlar, ergenin pasif davranışlarının pekiştirilmesi ya da atılganlık becerileri ile ilgili bilgi eksikliklerinden kaynaklanmaktadır.

Ergendeki belirli eğilimlerin oluşmasında, onun çocukluk döneminde kazandığı duygusal, toplumsal ve zihinsel uyarımlarla ilgili hazırlık döneminin önemi büyüktür. Aile yapısında gördüklerinin olgunlaşmakta olan ergenin kişilik yapısının biçimlenmesinde çok büyük ve derin etkisi vardır.

Çocuğun ilk sosyal çevresi ailesidir. Ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişki ve etkileşimin niteliği ve karakteri çocukların kişiliğinin, sosyal yetkinliğinin ve yaşamları boyunca gelişimsel süreçlerinin belirlenmesinde önemli role sahiptir.

Bu alanda sosyal becerilerin oluşumu, bebeklik dönemine kadar uzanmaktadır. Birey ilk olarak aile içerisinde sosyal ilişki kurmaya başlar. Bu alanda ilk yaşadığı sosyal deneyimleri içselleştiren çocuk, gelecekteki psiko-sosyal davranış örüntülerini de inşa etmeye başlar. İlk temel ilişkisi ise bebeklik çağından itibaren gelişen ebeveynleriyle başlayan bağlanma örüntüsüyle başlamaktadır. Ebeveyn- çocuk ilişkisinde erken dönemlerde kazanılmış olan ilişki örüntüleri içselleştirilir ve bireyin diğer yakın ilişkilere nasıl gireceği ve onları nasıl devam ettireceğine yönelik temelleri oluşturur (Bretherton, 1997; Akt: Damarlı, 2006: 16).

İlk yıl içinde anne – çocuk arasındaki ilişkiler, gelişmenin temelini oluşturur. Özellikle ilk 18 ay içerisindeki eğitim biçimi, çocuğu yetiştirme şekli ve onunla kurulan duygusal etkileşim, çocukta güven ya da güvensizlik duygularının oluşumuna neden olmaktadır (Yavuzer, 1993: 16).

1.1. Problem Cümlesi

Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık puanları, anne ve babaya bağlanma örüntülerine ve bazı değişkenlere (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, ekonomik düzey, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi) göre farklılaşmakta mıdır?

1.1.1. Alt Problemler

Yukarıda ifade edilen temel amaca dayalı olarak aşağıdaki problemlere yanıt aranacaktır.

1. Lise öğrenimi gören ergenlerin atılganlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
2. Lise Öğrenimi gören ergenlerin atılganlık düzeyleri yaşa değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
3. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
4. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri annelerinin eğitim seviyesi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri babalarının eğitim seviyesi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
7. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
8. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri doğum sırası değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
9. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma örüntüleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
10. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma örüntüleri yaşa göre farklılık göstermekte midir?
11. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma örüntüleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

12. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma örüntüleri anne lerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
13. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma örüntüleri algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
14. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma örüntüleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
15. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma örüntüleri doğum sırası değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
16. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma örüntüleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
17. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma örüntüleri yaşa göre farklılık göstermekte midir?
18. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma örüntüleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
19. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma örüntüleri babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
20. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma örüntüleri algılan gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
21. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma örüntüleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
22. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma örüntüleri doğum sırası değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
23. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri annelerine bağlanma düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
24. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri babalarına bağlanma örüntüleri göre farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Lise öğrenimi sürdüren ergenlerin psiko - sosyal açıdan sağlıklı bir gelişim sürdürmeleri, hiç kuşkusuz yetişkinlik dönemlerinde toplumsal yaşamda daha üretken, daha doyurucu ilişkiler geliştirmelerine olanak sağlayacaktır. Ergenlik döneminde içinde yaşanılan aile ortamı ve ebeveyn – ergen ilişkisi bu dönemin rahat atlatılması, ergenin bağımsızlık ve bireyselliğini kazanabilmesi ve olumlu bir

sosyalleşme gerçekleştirebilmesi açısından önemli faktörlerden birini oluşturmaktadır. Bu noktada ebeveynlerin benimsedikleri ana babalık tutumları çocukluk döneminde olduğu gibi ergenlik döneminde de önemini korumaktadır. Çocukluktan yetişkinliğe uzanan bu geçiş sürecinde, içinde bulundukları bu fırtınalı dönemde onlara rehberlik edebilmek için davranışlarına yön veren kaynakların farkında olmak önem taşımaktadır. Ergenin davranışlarına rehberlik edecek değerleri kazanabilmesi ve sosyal yönden sorumluluklarını öğrenmesi konusunda yardıma ihtiyacı vardır (Yavuzer, 1993: 56). Ergenlerin bu dönemde de ebeveynleriyle kurdukları güçlü bağlara ihtiyacı vardır. Bu bağ, ergenin içinde bulunduğu dönemde karşılaşabileceği bir takım zorlayıcı durumların üstesinden gelmesini, kendine güven duyarak var olan sorunlar karşısında kendini daha güvenli olarak ifade etmesini yani daha atılgan davranmasını sağlayacaktır.

Bu ihtiyacı karşılamada ergenin yaşamında etkili olan kurum aile ve okullardır. Bu araştırmanın sonuçlarının, atılganlık yönünden sorun yaşayan çocukların sorunlarının tespiti ve çözümü için başta rehber öğretmenlere, psikologlara, sosyal hizmet uzmanlarına, eğitimcilere ve eğitim programcıları olmak üzere ergenlerin sağlıklı bir psiko- sosyal gelişim sürecinden sorumlu olan tüm meslek elemanlarına önemli bilgiler sunacağı düşünülmektedir. Bu araştırmada da lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri anne babaya bağlanma ve bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Sayıltıları

Bu araştırmanın tek sayıltısı olarak;

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin veri toplama araçlarına içtenlikle yanıt verdikleri kabul edilmiştir..

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin yapılan genellemeler aşağıda belirtilen sınırlılıklar çerçevesinde geçerlidir.

1) Bu araştırmanın örneklemi 2008 -2009 öğretim yılında Kocaeli ili Darıca ilçesinde bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul eden liselerin kura yöntemi ile seçilmiş 9, 10, 11, 12. sınıflarındaki şubelerdeki öğrencilerden, araştırmanın yapıldığı gün okulda bulunan ve ölçekleri cevaplamayı kabul eden öğrenciler ile

2) Araştırma, çalışmanın amaçlarında sorulan sorular ile

3) Araştırmaya katılan bireylerin atılganlık düzeyleri ve ebeveyne bağlanma seviyeleri ölçekte yer alan maddeler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bu araştırmanın temel kavramlarının tanımları aşağıda yer almaktadır:

Atılganlık: Atılganlık, Rathus tarafından geliştirilen Rathus Atılganlık Envanterinin ölçmeyi amaçladığı kavram olarak tanımlanmaktadır. Rathus'a (Akt: Voltan:1980: 23) göre atılganlık, kişilerin başkalarının hakkına ve benliklerine saygı göstererek ve onları küçümsemeden, onların haklarına da aynı kendi hakları kadar koruyarak davranmasına verilen addır.

Anne Babaya Bağlanma Örüntüsü: Armsden ve Greenberg (1987)'in, çocuk-ana baba bağlanma örüntüsünü ölçmek üzere geliştirdikleri kavramdır. Ebeveyne Bağlanma, Bowlby' nin ana baba-çocuk bağlanma ilişkisinde ileri sürdüğü ilgi ve kontrol boyutlarını kapsamaktadır.

BÖLÜM II

2. KONU İLE İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili kuramsal açıklamalara ve yurt içinde ve dışında yapılmış olan ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Atılganlık

2.1.1. Atılganlık Tanımları

Sosyal bir varlık olarak insan çevresiyle sürekli olarak etkileşim içindedir. Çevresiyle sağlıklı ve başarılı bir sosyal ilişki içerisinde olması için ise bazı sosyal becerilere sahip olması gerekmektedir. Kompleks topluluklar içinde ihtiyaçlarımızı karşılamak büyük ölçüde sosyal beceri kazanmaya bağlıdır. Sahip olunan bu sosyal beceriler, kişilerin çevreleriyle, etkin, yapıcı, doyurucu ilişkiler kurabilmesine, sosyal amaçlarına ulaşabilmesine, duygusal ve sosyal yaşantısını dengeleyebilmesine olanak sağlar. Bu beceriler sözel ya da sözel olmayan iletişim etrafında toplanmıştır. Bütün iletişimler diğer kişinin üzerinde bir etkiye sahip olma ve kişinin duygu, düşünce, ilgi ve isteklerini doğrudan ve içtenlikle iletebilmesi temeline dayanmaktadır (Uğur, 1996: 45).

Kişilerarası ilişkilerin niteliğini belirleyen en önemli etkenlerden biri olan sosyal beceriler ise bireylerin sahip olduğu bir dizi davranış örünütülerinden meydana gelmektedir.

Atılganlığın bir davranış örüntüsü olarak tanımlanmaya başlaması 1950' li yıllara kadar uzanmaktadır. Atılgan terimini ilk kez Wolpe (1966) kullanmış ve sadece içe

kapanık davranışlar için değil aynı zamanda arkadaşça duyguların ifadesinde uygun olmayan ve kaygılı duyguların ifadesi olarak tanımlamıştır.

Atılganlık, kavram olarak kompleks bir yapıyı tanımlamaktadır. Bu nedenle, bir çok araştırmacının bu yapıyı oluşturan bileşenleri farklı şekilde ifade ettiği görülmektedir.

"Assertivenes" kavramının günümüzde kullanılan tanımını Alberti ve Emmons yapmıştır. Alberti ve Emmons atılgan kişiyi (assertive person); açık, esnek, diğer insanlarla gerçekten ilgili, aynı zamanda kendi haklarını da iyi bilen kişi olarak tanımlamışlardır (Alberti ve Emmons, 2002: 20).

Voltan (1980: 23), "assertiveness" sözcüğünün Türkçe'de tam karşılığının bulunamadığını belirterek; iddialı, atılgan, girişken, kendini ortaya koyan sözcüklerinin "assertiveness" sözcüğünün bir kısmını karşıladığını bildirmiştir. "Assertiveness" sözcüğü Türkçe'de "atılganlık"la karşılanmaktadır.

Jakubowski ve Spector (1973), Lindsay (2001) ve Özcan (2006); atılganlığı, başkalarının haklarını küçük görmeden, diğerlerinin haklarına tecavüz etmeden kişinin kendi haklarını koruması, düşünce,duygu ve inanışlarını doğrudan, dürüst ve uygun yollarla ifade etmesi olduğunu belirtmişlerdir.

Yabancı kaynaklarda atılganlıktan kişisel etkililik (personal effectiveness) olarak da söz edilmektedir (Liberman ve ark. 1978; Voltan, 1980). Bir nitelik ve davranış olarak atılganlık, kişilerarası ilişkilerde özel becerilerin kullanımını gerektirir (Stater, 1990: 68). Lindsay (2001)'e göre daha atılgan olabilmek için, bireyin kendi doğrularını, ihtiyaçlarını, duygularını ve hayallerini kabul etmesi için kendini tanıması ve kendine değer vermesini, kişisel haklarını bilmesini, karşılamasını ve bunun isteklerden farklı olduğunu ve mutluluk için gerektiğini önermektedir. Bunun yanında bireyin, diğer bireylerin de ihtiyaçları ve eşit hakları olduğunu kabul etmesi ve buna saygı duyması gerektiğini, bunu yapabilmesi için empati yeteneğini kullanması gerektiğini belirtmiştir.

Bireylerin becerilerindeki gelişme, ilgilendikleri şeylere daha çabuk ulaşma, fırsatları değerlendirme ve duygusal olarak daha fazla çevreye uyum sağlamalarına yardımcı olur. Atılganlık, benlik saygısını arttırabilmekte, güven oluşturmakta ve kişisel stres düzeyini azaltabilmektedir. Özetle atılganlığın, sağlıklı başa çıkma davranışlarının gelişiminde önemli bir kavram olduğu ve anksiyete, depresyon ve yeme bozuklujları gibi sorunların tedavisinde gerekli olduğu dile getirilmektedir (Lindsay, 2001: 68).

Atılganlık Kavramı, her bireyin hakları olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Atılgan davranışın amacı, bireyin, diğer bireylerin haklarını çiğnemeden kendi insanca haklarını kullanabilmesidir (Langrish, 1981: 71).

Langrish, bireyin haklarını şu şekilde belirtmektedir:

- Kasıtsız olarak yanlışlar yapabilme hakkı,
- Önceliği kendisine tanıma hakkı
- Diğer insanların ihtiyacı için mümkün olan hakların, bireyin kendisi için de geçerli olması
- Suçluluk ve bencillik hislerine kapılmadan isteyebilme hakkı
- Diğer bireylerin haklarını çiğnemeden kendini ifade edebilme hakkı
- Bireyin kendi davranışlarının, düşüncelerinin ve duygularının sorumluluğunu alabilme hakkı

Lange ve Jakubowski (1976) ve Kamaraj (2004), atılgan davranışı bir beceri olarak tanımlamışlar ve birinin sahip olduğu ya da yoksun olduğu bir özellik olmadığını vurgulamışlardır. Konuyla ilgili yapılan pek çok araştırma da bu tespiti doğrular niteliktedir. Atılgan davranış örüntüsünün uygun bir eğitimle geliştirilebileciğini, yurt içinde ve yurt dışında yapılan pek çok araştırma desteklemektedir (Voltan, 1980; Deniz, 1997).

2.1.2. Temel Davranış Biçimleri ve Atılganlık

İnsanların kendilerini ifade ederken üç ana davranışta bulundukları söylenebilir. Bu davranış türleri bir yelpaze üzerinde değerlendirildiğinde bir uçta çekingenlik, diğer uçta saldırganlık ve ortada atılganlık olarak yerleştirilebilir. Voltan' a göre gerek saldırgan, gerekse çekingen olmanın doğurduğu bir takım olumsuz sonuçlar

bulunmaktadır. Saldırgan olan kişi belki o an için gereksinimlerini karşılar, ancak çevrede istenmeyen kişi durumuna düşebilir ve bu yüzden genellikle isteklerini karşılamada başkalarının desteğinden yoksun kalabilir. Çekingen olan kişiler gereksinimlerini ifade etmekten kaçınırlar ve bu durum ise kişilerde bir takım sosyal, psikolojik hatta fizyolojik doyumsuzluklar ortaya çıkarmaktadır. Atılgan olan kişiler ne saldırgan kişiler gibi çevresindekileri kırar ve küçük düşürür ne de çekingen kişiler gibi kendilerini küçük düşürür (Akt: Yıldız, 2006: 35).

2.1.2.1. Çekingen Davranış

Çekingenlik yani atılgan olmayan davranış kendini ifade etme hakkını inkar etme ve duygularını göstermede tutukluk olarak tanımlanabilir. Bu davranışı sergileyen kişiler başkalarının kendileri için seçim yapmasına izin verdikleri için kendilerini sık sık kırılmış ve endişeli hissederler ve nadiren arzu ettikleri hedefe ulaşırlar (Alberti ve Emmons, 2002: 55).

Humpreys'e göre çekingen yani atılgan olmayan bireyler başkalarına fazlasıyla bağımlı olup karamsar ve kadercidirler, kendilerini hiçbir zaman iyi bulmazlar, mükemmeliyetçidirler. Yeni durumlardan aşırı ürkerler, sürekli okulu, işi bırakmaktan söz ederler. Kendilerini sürekli olarak eliştirirler. Herkesin kendisinden üstün olduğuna inanırlar. Sürekli bir aşağılık kompleksi ve üstünlük arayışı içindedirler. Yalnızdırlar. Yakın ve derin duygusal ilişkiler kuramazlar. Kendilerini sevilmez olarak görürler, esneklikten uzaktırlar. Başkalarından farklı şeyler yapmaktan rahatsızdırlar. Yanlış yapmaktan ve başarısızlıktan korkarlar. Kendilerinden utanırlar, hayatı yaşamaya değersiz bulurlar. Başkarının hayatı ile ya aşırı ilgilenirler ya da hiç ilgilenmezler (Akt: Görüş, 1999: 23).

Deluty (1985)' nin davranış listesinde çekingenliğe ilişkin davranış biçimleri;

1. İsteklerini ifade etmeyi beceremmemek,
2. Uygun olmayan istekleri reddedebilmeyi beceremmemek,
3. Makul olmayan davranışlara tarafsız biçimde değerlendirmeyi başaramamak,
4. Eleştirilere aşırı duyarlı olup, tepki göstermemek,
5. Yerinde olmayan ağlama,

6. Duygu ve heyecanlarını ifade etmede güçlük çekme,
7. Kendisi için diğer insanların karar vermesine izin verme
8. Sık sık özür dileme,
9. İçine kapanıklığı ifade ederler,
10. Sorumluluk almak istemezler,
11. Özgüven azdır,
12. Kendileri anlatmadan başkalarının ne istediklerini anlamasını beklerler,
13. Kendilerini feda etmekten keyif alırlar,
14. Hayır dedikleri için suçlu hissederler,
15. Sinirli ve endişeli olurlar (Tataker, 2003: 42).

2.1.2.2. Saldırgan davranış

Saldırganlık güçlü bir şekilde hissedilen kendini ifade etme arzusuyla insanlara seçim yapma hakkı tanımaksızın, onları değersiz görüp, kırarak ve üzerek, hedeflerine başka kişileri harcayarak ulaşılmasıdır (Alberti ve Emmons, 2002: 67).

Saldırgan davranışta kişi karşısındaki kişiye: "Bu benim düşüncem. Senin düşüncelerinin benim için bir önemi yok, sen benden farklı düşündüğün için yanılıyorsun" mesajını verir. Bu davranışlar alıcının kendisini önemsiz ve aşağılanmış hissetmesine neden olur. Kişinin kendisini ifade edebilme hakkı elinden alındığı için kendini kırılmış, aşağılanmış hisseder ve savunma yapma gereği duyar.

Atılganlık ve saldırganlık kavramlarının çoğu zaman karıştırıldığı gözlenmektedir. Atılganlık karşı tarafın ve çevrenin engellemesine rağmen istenen amaca ulaşıncaya kadar sürdürülen davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir. Atılgan kişinin bu tutumu, diğer insanlara yönelik olumlu bir tutumdur. Saldırgan davranış ise diğer insanlara karşı düşmanlık duyguları ve tutumları olarak ortaya çıkar. Saldırgan kişinin amacı diğer kişinin üzerinde güç kullanmaktır. Örneğin, bir kuyrukta sıra bekliyorsunuz, önünüze izinsiz olarak biri geçtiğinde eğer kızdığınız halde sesinizi çıkarmazsanız çekingen, bu kişiyle kavga ederseniz saldırgan, bu kişiye kuyruğun sonuna geçmesini uygun dille söylerseniz atılgan davranmış olursunuz (Dökmen, 1999; Erdoğdu, 2004).

Deluty' nin (1985) davranış listesinde saldırganlığa ilişkin davranış biçimleri şu şekildedir:

1. Fiziksel saldırı (vurma, itme, ısırma vs.),
2. Sözel saldırı (alay etme, küçümseme, aşağılama vs.),
3. Başkalarına uygun olmayan jest ve mimikler yapma (birine dil çıkarmak vs.),
4. Başkalarının adına karar verme,
5. Bir tartışmada üstünlüğünden yararlanarak ezmeye çalışmak (bağırıp çağırmak, yüksek sesle konuşma vs.),
6. Diğer insanlara emir verir gibi konuşma,
7. Gereksiz ya da uygun olmayan isteklerde bulunma,
8. Uygun olmayan durumlarda ve zamanlarda, yüksek sesle konuşmak ya da haykırmak, çığlık atma,
9. Çoğunlukla "sen" dilini kullanırlar,
10. Kendi davranışlarının sorumluluğunu almazlar,
11. Yakın ilişki kuramazlar.

2.1.2.3. Atılgan Davranış

Alberti ve Emmons (2002), sağlıklı atılgan davranışı; insan ilişkilerinde eşitliği gözeten, gereksiz endişelerden arınmış bir şekilde, kendi çıkarlarımız doğrultusunda hareket edebilmek, kendimizi savunabilmek, duygularımızı dürüstçe ve rahatlıkla ifade edebilmemizi mümkün kılan bir davranış biçimi olarak tanımlamıştır.

Bu davranış biçiminin öğelerini ise şu şekilde tanımlamaktadır:

- **İnsan ilişkilerinde eşitliği gözetmek;** ilgili insanları eşit görmek, zayıf olan tarafı kişisel güçle donatarak güç dengesini sağlamak ve herkesin kazanmasını mümkün kılmaktır.
- **Kendi çıkarıları doğrultusunda hareket etme;** kariyer, ilişkiler, hayat tarzı, zaman programlama ile ilgili kararlar verebilme; sohbetler başlatma ve etkinlikler planlama; kendi düşüncesine güvenme; hedefler belirleme ve onlara ulaşmak için çaba gösterme; insanlardan yardım isteme ve sosyal etkinliklere katılma anlamına gelmektedir.

- **Endişe duymadan kendini savunmak;** hayır diyebilmeyi, zaman ve enerji ile ilgili sınırlar koymayı, eleştirilere, küçümsemelere ve öfke krizlerine tepki göstermeyi, bir fikri ifade etmeyi, desteklemeyi veya savunmayı kapsar.
- **Duyguları rahatlıkla ve dürüstçe ifade etmek;** karşıt bir görüşü dile getirebilmek, öfkeyi dışa vurmak, arkadaşlık ve ilgi göstermek, korku veya endişeyi kabul etmek, spontane davranmak ve bütün bunların hepsini rahatça yapmak demektir.
- **Haklarını kullanmak;** bir vatandaş, bir tüketici, bir örgüt, okul ya da çalışma grubu üyesi veya sosyal olaylara görüş belirtmek için uğraş vermek, kendinin ve başkalarının haklarına yapılan saldırılara tepki göstemektir.
- **Başkalarının haklarını çiğnememek ise**, yukarıdaki kişisel hedeflere, başka insanların eleştirilerine maruz kalmadan, onlara zarar vermeden, onları korkutmadan ve manipüle etmeden ulaşmak anlamını taşımaktadır.

Deluty'nin (1985) davranış listesinde atılganlığa ilişkin davranış biçimlerini şu şekilde tanımlamıştır;

1) İsteklerde bulunma,
2) Haksızlığa düşman olmaksızın karşı koyma,
3) İltifat etme ve iltifatları kabul etme,
4) Düşünce ve duygularını ifade etme,
5) Sosyal etkileşimi uygun olarak başlatma, sürdürme ve bitirme
6) Kendisi için karar verebilme
7) Kendisine yöneltilen eleştirileri kabul edebilme

Şekil: 1. Atılgan Olmayan, Saldırgan ve Atılgan Davranışların Karşılaştırılması

Atılgan Olmayan Davranış	**Saldırgan Davranış**	**Atılgan Davranış**
Gönderici	**Gönderici**	**Gönderici**
Kendini inkar eder	Başkalarını hiçe sayarak kendini düşünür	Kendini düşünür
Tutuk	Kendini ifade eder	
Kırılmış, endişeli	Kendini ifade eder	Kendini iyi hisseder
Başkalarının onun adına seçim yapmasına izin verir	Başkaları için seçim yapar	Kendisi için seçim yapar
Arzu ettiği hedefe ulaşamaz	Arzu ettiği hedefe başkalarını kırarak ulaşabilir	Arzu ettiği hedefe ulaşabilir.
Alıcı	**Alıcı**	**Alıcı**
Suçlu ya da Öfkeli	Kendini inkar eder	Kendini düşünür
Göndericiyi küçümser	Kırılmış, küçük düşürülmüş hisseder, savunmaya geçer	Kendini ifade eder
Göndericiyi harcama pahasına arzu ettiği hedefe ulaşabilir	Arzu ettiği hedefe ulaşamaz	Arzu ettiği hedefe ulaşamaz

Kaynak: Alberti R. Ve Emmons M. ,(2002), Atılganlık Hakkınızı Kullanın, Ankara; Hekimler Birliği:67

Şekil 1'de görüldüğü gibi, atılgan olmayan gönderici kendini ifade etme hakkını inkar etmekte ve duygularını göstermekte tutuk davranmakta, saldırgan davranışta ise kendini ifade etme arzusu ile saldırganlığı uç noktalara vardırmakta ve

hedeflerine başka insanları harcayarak ulaşmaktadır.

2.1.3. Atılgan davranışın öğeleri

Atılgan bir eyleme katkıda bulunan bir kaç önemli öğe vardır. Etnik ve kültürel özelliklerin bu öğeler üzerinde çok etkisi vardır. Bu öğeleri göz önünde bulundurarak Alberti ve Emmons (2002: 75) atılgan davranışın öğelerini şu şekilde sınıflamıştır:

2.1.3.1. Sözel Olmayan Öğeler

Göz Teması: Bir başka insanla konuşurken nereye baktığınız çok önemlidir. Konuşulan kişiyle göz teması kurmak, konuşmadaki içtenliği ifade eder, ona saygı duyulduğu anlamına gelir ve söyleneni daha etkili kılar. Sürekli olarak başka tarafa bakmak ya da gözleri kaçırmak karşıdaki kişinin ciddiye alınmadığını ya da kendisine güvenilmediğini düşünmesine sebep olabilir. Öte yandan çok ısrarlı bakmak karşıdaki kişiye rahatsızlık verebilir.

Vücut duruşu: Atılgan insanların genel duruşu, otururken de ayaktayken de dik ve yüzü muhatabına dönük şekildedir. İletişimin kalitesini arttırmak için, karşıdaki insanın yapısına göre oturmak veya ayakta durmak da anlamlılık kazanabilir (Ker-Dinçer, 2005; Alberti ve Emmons, 2002).

Mesafe / Fiziksel Temas: Söz dışı iletişimi farklı kültürler açısından irdelenirse, konuşma sırasına kişiler arasındaki mesafenin çok önemli olduğu görülmektedir. Avrupalı insanlar arasında kıtanın kuzeyine doğru çıkıldıkça, mesafenin arttığı, A.B.D.'nde de kişilerin konuşurken aralarında korudukları mesafenin soğuk bölgelerde daha çok, sıcak bölgelerde daha az olduğu görülmektedir. Yakınlık mesafesi bir takım kültürel ve sosyal geleneklerle de ilintilidir.

El ve Vücut Hareketleri: Uygun el ve vücut hareketleri ile sözcükleri desteklemek mesaja açıklık ve sıcaklık katabilmektedir.

Ses Tonu: Ses tonu da iletişimde önemlidir.Atılgan davranışta ses tonunu duruma uygun şekilde ayarlamak gerekir. Ses tonumuz gereğinden yüksek ya da alçak olmamalıdır. Atılgan kimse bunu iyi ayarlar (Onur, 2006; Dinçer- Ker, 2005; Alberti ve Emmons, 2002).

Dinleme: Atılgan dinleme yapan bir insan, diğer insanla aktif olarak ilgilenir. Başka bir deyişle, diğer meşguliyetlerini bir yana bırakarak, ilgisini konuşan kişi üzerine

yoğunlaştırır, duyduğu şeyden ne anladığını belirtir. Böylece, doğru anlayıp anlamadığından emin olur. Söylenen şeylerin ardında gizli olan mesaj ve duyguları yorumlamadan veya hemen cevap vermeden anlamaya çalışır, yani karşısındaki kişiyle empati kurar (Phelps ve Austin, 1998; Alberti ve Emmons, 2002; Lindsay, 2001).

Şekil 2: Temel Davranış Biçimlerinde Beden Dili Özellikleri

	Pasif Davranış	Saldırgan Davranış	Manipülatif Davranış	Atılgan Davranış
Duruş	Omuzlar çökük, kambur	Omuzlar geride, baş diktir	Beden hafif geriye eğilmiştir. Arkadaş canlısı gibi görünürler	Postürleri dik, kendinden emin görünürler
Mesafe	Diğerlerinin üzerlerine gelmelerine izin verirler, sözlü ve sözsüz mesajları uyumsuzdur	Konuşurken diğer kişilere yaklaşırlar	Ya çok uzak ya çok yakın dururlar	Konuşurken diğerleriyle rahat bir mesafe bırakırlar.
Yüz İfadesi	Af diler şeklindedir	Gergin ve kaşlar çatıktır	Eleştirilerini yüz mimikleriyle dolaylı olarak yaparlar	Rahat, açık ve arkadaş canlısıdırlar
Göz Teması	Gözlerini kaçırırlar	Bakışlar sert ve diktir.	Göz temasları duruma göre değişir	Göz teması kurarlar.
Ses Tonu	Kısıktır, konuşmada kararsızlık ve duraksamalar vardır.	Yüksek ve tehdit edicidir. Sık sık söz keserler.	Arkadaş canlısı, söz kesici, imalı ve tehditkâr olabilir.	Yumuşak, rahat ve tok bir ses tonu vardır. Konuşma akıcı ve açıktır, söylenilmek istenen doğrudan söylenir.
Jest	Hareketleri yavaştır.	Yumruklar sıkılmış, hareketleri sert ve huzursuzdur.	Nazik, koruyucu hareketleri vardır.	Hareketleri ile neyi nasıl yapacaklarını belirtirler

Kaynak: Köknel, Ö. (2006). *Hemşire-Hasta İlişkisi ve İletişim,* Ankara: Sistem Ofset:240

2.1.3.2. Sözel Öğeler

Hayır demek: Çoğu insan istemediği bir durumda hayır demekten korkar ve zorlanır. Atılgan kişi yapmak istemediği bir şeye kolaylıkla hayır der.
Görüş Belirtmek: Atılgan kişi açıklayıcı bir konuşma tavrı tutturur ve karşısındakini de anlamaya çalışır.
İstekte Bulunmak: Başkalarından bir şey istemek de bazen kişilere güç gelmektedir. Reddedilmekten korkarlar ya da bir şey istemeye haklarının olmadığını düşünürler.
Haklarını Korumak: Kimsenin kimseyi kullanmaya hakkı yoktur. Atılgan kimse hem kendi haklarını korur hem de başkalarının haklarına riayet eder.
Duyguları Belirtmek: Duygularımız açıklanmadığı zaman bilinemezler. O halde bunları ifade etmek gerekir. Atılgan kimse karşısındakine duygularını ifade eder (Akt: Bal, 2003: 27).

2.1.4.0. Atılganlık Biçimleri

Atılganlık temel olarak üç biçimde karşımıza çıkar.

2.1.4.1. Temel Atılganlık

Atılganlığın bu biçimi inançlarınızın, duygularınızın ve düşüncelerinizin, basit ve net bir biçimde dile getirilmesidir. Genellikle, basitçe “Ben .... istiyorum.” ya da “Ben ..... hissediyorum” şeklinde cümleler kurmaktır (Rugancı, 1985: 51).

2.1.4.2. Empatik Atılganlık

(Kendini bir başkasının yerine koyabilme, dünyaya onun gözüyle bakabilme)
Atılganlığın bu biçimi, etkileşimde olduğunuz kişiye karşı duyarlı olmaktır. Genellikle iki aşaması vardır: Birincisi, karşıdakinin içinde bulunduğu durumu ve duygularını anlamak; ikincisi ise, kendi hakkınızı da kollayan bir biçimde, bu anlayışı dile getirmektir. Örneğin şöyle diyebilirsiniz: "Gerçekten çok meşgul olduğunu biliyorum. Ama ilişkimizin senin için de önemli olduğunu hissetmek istiyorum. Bu nedenle, senden bana, yalnızca ikimizin beraber olabileceği bir zamanı ayırmanı istiyorum".

2.1.4.3. Daha Önceki Atılgan Davranışları Basamak Olarak Kullanma

Bu yaklaşım karşınızdaki kişi sizin temel atılganlık davranışınıza tepki vermediği ve haklarınızı çiğnemeye devam ettiği zaman uygulanır. Atılgan davranışınızın dozunu arttırırsınız ve hatta biraz resmileşirsiniz. Duygularınızı ve isteklerinizi birkaç kez, basit ve net bir biçimde dile getirdikten sonra, son sözünüzü söyleyebilirsiniz.
Örneğin; Eğer arabamı yarın saat 17:00'ye kadar onarmazsanız kendime daha iyi bir tamirci arayacağım.
Eğer transfer taksitimin tamamını Ocak ayına kadar alamazsam, seneye bu takımdan ayrılacağım (http://www.bilkent.edu.tr/~dos/ogdm/b_atilganlik.html).

2.1.5. Atılgan Davranışı Etkileyen Faktörler

Atılgan davranma ya da davranmamanın nedenleri araştırıldığında değişik görüşlerin olduğu görülmektedir.

- Papinni ve Roggman (1992:441), Armsden ve Greenberg (1987: 435), Peterson ve Preyor ve Field (1995:369)'e göre yaşamın ilk döneminde yaşanılan deneyimlerin, bireylerin sonraki davranışlarının belirleyicileri olduğu kabul etmişlerdir. Ebeveynlerle kurulan bağlanmanın kalitesin, kişinin öz saygı, yeterlilik duygusu, kendi yaşamı üzerine hakimiyet duygusunun gelişimine yardımcı olduğunu ve bu durumun atılgan davranışın desteklenmesine neden olduğu belirtilmiştir.
- Bireyin kendisiyle ilgili düşüncelerinin hem kendisinin hem de başkalarının ona yönelik davranışlarını etkilediği belirtilmektedir. Kendisiyle ilişkili olumsuz düşünceleri olan birey, kendini gergin ve rahatsız hisseder. Bu durum bireyin özgüveninin, değerlilik duygusunun ve motivasyonunun azalmasına ve değişik psikosomatik yakınmalara neden olmaktadır. Bunun sonucunda bireyler çoğunlukla atılgan olmayan davranışlar göstermektedirler. Kendisi ve başkalarıyla ilgili olumlu düşünceleri olan bireyin kendisini hoşnut ve rahatlamış hissettiği, özgüveninin ve değerlilik duygusunun arttığı belirtilmektedir. Bireylerin bu durumda gösterdiği davranış da, çoğu zaman atılganlıktır.
- Anksiyeteyle baş edememe atılganlığı engellemektedir (Emmons, 1991; Percell, 1974; Üstün, 1995).

- Atılganlık için gerekli becerilerden yoksun olmanın atılgan davranmayı engellediği belirtilmektedir (Üstün, 1995: 32).
- Atılgan davranışın genel bir özellik olmadığı her durumda bireyin beklediği sonuçlara göre değiştiği görülmektedir. Eğer birey bir dizi durumu olumsuz ve değişmez olarak değerlendirirse, onun bu gibi durumlarda atılgan davranmayacağı beklenmektedir (Üstün, 1995: 33).

2.1.6. Atılganlık Ve Kültür

Kültür, sosyal davranışı etkileyen ve şekillendiren önemli bir değişkendir. Her kültür belli davranışları diğerlerinden daha fazla istenilir kılar. Atılganlık, bazı kültürlerde değer verilirken bazı kültürlerde önem verilmeyen bireyci yaklaşıma vurgu yapar. Yoshioka (2000: 246), atılganlığı tanımlarken kültürel kavramsal farklılıkları işaret eder. Örneğin atılganlığa bireysel değerlerin ön planda tutulduğu Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da büyük ölçüde değer verilirken, toplumcu yapının ön planda olduğu Asya ülkelerinde ise daha az önem verilir. Bu yüzden kültürler ya da etnik gruplar arası farklılıklar dolayısıyla atılganlık düzeyleri arasında da farklılık beklenilebilinir (Eskin, 2003: 10).

Asya toplumlarında, grup üyeliği ve saygınlık çok değerlidir. Bir birey için kendini nasıl gördüğü değil başkalarının onu nasıl gördüğü önemlidir. Atılganlık, yani Batı kültürüne göre kendini dolaysız ifade etme, geleneklere değer veren kültürlerce uygun bir davranış tarzı değildir (Alberti ve Emmons, 2002: 17).

Atılganlıkla ilgili karşılaştırmalı çalışmalar, kültürel ve etnik grupların atılgan davranışta farklılık arzettiğini ortaya koyuyor.

Örneğin Furnham (1983), Güney Afrika'daki hastanelerde çalışan Afrika, Hindistan ve Avrupa kökenli hemşirelerin karşılaştırılmasına ilişkin araştırmada Avrupalı hemşirelerin kişilerarası ilişkilerde Afrikalı meslektaşlarından daha az sıkıntı yaşadığını ortaya koymuştur. Yine Güney Afrika'da Avrupalı, Hintli ve Afrikalı hemşirelerin karşılaştırıldığı 1979 tarihli bir diğer araştırmada ise Furnham, Avrupalıların en atılgan Hintlilerin ise en az atılgan (çekingen) grup olduğunu ortaya koymuştur.

İsrailli Araplarla İsrailli Musevi üniversite öğrencileri Yahudi öğrenciler Arap öğrencilerden çok daha yüksek bir atılganlık düzeyi sergilediğini ortaya koymuştur

(Florian Zernitsky-Shurka, 1987: 85). Rodriquez, Johnson ve Combs (2001: 185), Hispanik Amerikalı bayan öğrenciler ile Anglo-Amerikan öğrencileri karşılatırdıkları araştırmada Hispanik öğrencilerin atılgan davranış sergilemekte daha fazla zorlandığını ortaya koydu.

Niikura (1999: 693), Japon, Malezyalı, Filipinli ve Amerikalı işçiler (beyaz yakalı) arasında yaptığı araştırmada Asyalı işçilerin Amerikalılara kıyasla daha az atılgan olduğunu ortaya koymuştur.

Amerikalı ve Portekiz öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile atılganlıklarının incelendiği bir araştırmada atılganlığı etkileyebilecek faktörler üzerinde çalışmıştır. Portekizli öğrencilerin atılganlıklarının önemli ölçüde düşük olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarından Portekizli öğrencilerde şu özellikler de gözlenmiştir:

- Çevrelerini değiştirme isteksizliği ve diğer insanlara karşı haklarını korumada çaresizlik hisleri
- Bağımsız davranma yerine uymayı onaylayan ve pekiştiren aile tutumları
- Sosyal yapıyı koruduğuna inanılan geleneklerin, kişinin haklarının tanınmasından daha önde gelmesi (Akt: Arı, 1991: 13).

Bu araştırma sonuçlarına göre kültürel özelliklerin bireyin atılganlık düzeyini etkilediği söylenebilir. Bireyselliği ve yarışmacılığı destekleyen, kişinin haklarına önem veren kültürlerde yetişen kişiler, toplumun geleneklerini bireyin çıkarlarının üstünde tutan uymayı onaylayanh toplumlarda yetişen bireylere göre daha atılgan davranmaktadır (Arı, 1989: 65).

2.2. Konu İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

2.2.1. Konu ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde, atılganlık konusunu ilk kez Voltan (1980) araştırmıştır. Voltan

araştırmasında, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden ve kırsal kesimden gelen üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin tespiti ve grupla atılganlık eğitimi konusunu ele almıştır. Atılganlık eğitiminin bireylerin atılganlık düzeylerine etkisinin de incelendiği çalışma sonuçlarına göre; sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden ve kırsal kesimden gelen üniversite öğrencilerinin üst sosyoekonomik düzeye sahip şehirde ikamet eden öğrencilere göre kendini açıklama, isteklerini elde etme, duygularını açığa vurma konularında daha yetersiz oldukları; çekingen kişilik özelliği gösterdikleri ancak atılganlık eğitimi sonucunda atılganlık düzeylerinde artış olduğu tespit edilmiştir.

Becet (1989) tarafından yapılan çalışmada, anne-baba tutumları ile cinsiyet, yaş,okul türü, ve bazı sosyo-ekonomik faktörlerin atılganlığa etkisi incelenmiştir. Araştırmaya 412 lise çağındaki öğrenci katılmıştır. Öğrencilere Rathus Atılganlık Envanteri ile Ana-Baba Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda anne babalarını demokratik olark algılayan öğrencilerin atılganlık düzeyleri, anne-babalarını otoriter olarak veya anne-babasından birini demokratik diğerini otoriter olarak algılayan öğrencilerinkinden daha yüksek ve annebabalarını ototriter olarak algılayan kız öğrencilerin atılganlık düzeyleri anne babalarını otoriter olarak algılayan erkek öğrencilerin atılganlık düzeyinden daha düşük çıkmıştır. Normal liseye giden öğrencilerin atılganlık düzeyi, meslek lisesine giden öğrencilerinkinden daha yüksek bulunmuştur. Anne babaların öğrenim düzeyinin yükselmesine bağlı olarak öğrencilerin atılganlık düzeyinin de yükseldiği görülmüştür. Öğrencilerin atılganlık düzeyleri, doğum yerleri, ailelerin gelir düzeyleri, ana-babanın meslekleri, doğum yerleri ve yaşları açısından bir farklılık göstermemiştir.

Arı (1989), üniversite öğrencilerinin baskın ben durumlarının atılganlık ve uyumlarına etkisini araştırmış, öğrencilerin baskın ben durumlarının atılganlıklarını etkiledikleri sonucunu elde etmiştir. Baskın uymuş çocuk ben durumu özelliği gösteren öğrenciler en az atılgan bulunurken, baskın yetişkin ben durumuna sahip öğrenciler en atılgan öğrencileri oluşturmuştur. Arı, cinsiyetin de atılgan davranış üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğunu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az atılgan davranışlar gösterdiklerini bulgulamıştır.

Okur (2006)'un lise öğrencilerinin atılganlık düzeyleri ile bağlanma stilleri

arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada ise atılganlık ile bağlanma stilleri arasında, güvenli bağlanma ile atılganlık arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde, kaygılı bağlanma ile atılganlık arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu durumda atılganlık puanları yükseldikçe kaygılı bağlanma puanlarının düştüğünü göstermektedir. Ancak Okur, cinsiyet, yaş, sınıf, annenin eğitim düzeyi, anne baba mesleği ile atılganlık arasında anlamlı bir ilişki bulamamış, kardeş sayısı, okul türü, doğum sırası, 0-2 yaş arasında bakım veren kişi ve 2- 6 yaş arasında bakım veren kişi değişkenleri ile atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Atılganlık ile ilgili ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmalar özellikle atılganlık eğitiminin kişilerin atılganlık düzeylerine etki edip etmeyeceği konusu üzerinde durmuşlar ve eğitimin etkilerini tespit etmek amacıyla bir çok araştırma yapmışlardır. Araştırmalar, atılganlık eğitiminin kişilerin atılganlık düzeylerini etkilediğini ve bu etkinin uzun dönemli olduğunu bulmuşlardır.

Deniz (1997), atılganlık eğitiminin üniversite öğrencilerinin atılganlık puanlarına etkilerini ve sınıf, cinsiyet, alt sosyo kültürel değerlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan 280 öğrenci ile yapılan araştırmada, öğrencilerin atılganlık seviyeleri Rathus Atılganlık Envanteri ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda, erkekler kız öğrencilerden, şehir alt kültüründen gelenler köy ve kasaba alt kültüründen gelenlerden daha atılgan bulunurken, atılganlık eğitimi programının atılganlık düzeyini anlamlı olarak etkilediği sonucunu ortaya koymuştur.

Bayraktutan (2006), lise 1.sınıf öğrencilerine uyguladığı 9 haftalık atılganlık eğitimi programının atılganlık düzeyine etkisini araştırmış, atılganlık eğitim programının öğrencilerin atılganlık düzeylerine olumlu bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. Bu etkinin 3 ay sonra da devam ettiğini bildirmiştir.

Öksüz (2004), " Duyguların açılması eğitiminin üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyine etkisi" adlı araştırmasında, 2003- 2004 öğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği anabilim dalına devam eden öğrencilerle duyguların açılması eğitimi uygulanmış ve uygulama sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık seviyelerinin olumlu yönde arttığı

bulunmuştur.

Tan (2006), ergenlerin stresle başa çıkma tarzları ile atılganlık düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. 2005- 2006 öğretim yılında Ankara İl merkezinde bulunan Ayrancı Genel ve Ayrancı Anadolu liselerinde öğrenim gören Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 öğrencilerinde 416 kız ve 301 erkek toplam 717 ergenle yaptığı çalışmada ergenlerin atılganlık düzeylerini Rathus Atılganlık Envanteri ve Stresle başaçıkma tarzlarını "Stresle Başa Çıkma Ölçeği (SBTÖ) ile ölçmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ergenlerin stresle başa çıkma tarzlarıyla atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerinin ergenlerin başa çıkma tarzları ve atılganlık düzeyleri üzerinde etkili olduğu yönündedir.

Efe (2007), çalışmasında , 14-16 yaş grubu bireylerde spor çalışmalarının sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık üzerine olan etkisini araştırılmıştır. Çalışmaya Bursa ve Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı, araştırmaya destek vermeyi kabul eden okullardan seçilmiş ve daha önce hiçbir benzeri sosyal etkinliğe katılmamış olan 14-16 yaşları arasındaki gönüllü öğrenciler alınmıştır. Çalışmaya alınan spor branşlarının üçü badminton, judo ve atletizm olmak üzere bireysel; diğer üçü ise hentbol, voleybol ve futbol olmak üzere takım sporlarıdır. Tüm branşlardan deney ve kontrol grupları için 60 kız, 65 erkek toplam 125 kişi kontrol grubunu, 60 kız 65 erkek toplam 125 kişi de deney grubunu oluşturmuştur. Deney grupları haftada iki gün 36 hafta (9 ay) branşa özgü temel spor çalışmalarına alınmıştır. Kontrol grubundaki 125 öğrenci herhangi bir antrenman programına katılmamıştır. Belirlenen deney ve kontrol gruplarına kişisel bilgi formu, Sosyal Yetkinlik Beklentisi (SYB) Ölçeği ve Rathus Atılganlık Envanteri (RAE) çalışmalara başlamadan önce ön test olarak verilmiş ardından ara takip testi ve son test uygulaması yapılmıştır. Sonuç olarak, 9 ay boyunca uygulanan branşlara özgü temel spor çalışmalarının, 14-16 yaş grubu bireylerin Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Atılganlık düzeylerini arttırmada etken olduğu tespit edilmiştir.

2.2.2. Konu ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Furnham (1979), atılganlık ile ilgili yaptığı çalışmada, Avrupalı, Afrikalı ve

Hindistanlı yaş, cinsiyet, eğitim, iş ve yabancı dil konusunda uyumlu üç grup hemşirenin atılganlık düzeylerini karşılaştırmış ve üç grup arasında belirgin farklar bulmuştur. Amerikalı hemşirelerin çok daha atılganken, Hindistanlı hemşirelerin en az atılgan olduklarını tespit etmiştir. Yaptığı faktör analizi sonucunda atılganlığın her grup için farklı bir faktör yapısı olduğunu ortaya koymuştur.

Eisler, Miller ve Hersen (1973) yılında Gazi Bakımevinde yatmakta olan 30 erkek hastayla yaptıkları çalışmada, kişisel atılganlıklarını değerlendirmek üzere Lazarus tarafından geliştirilen Atılganlık ölçeği uygulanmış ve belli durumlardaki atılganlık davranışlarını değerlendirmek üzere de bir deney planlamışlardır. Deneklere 14 farklı durumda bir kadının video kayıtları izletilmiş ve video durdurulup deneklerin videodaki rol model kadına verdikleri tepkiler kayıt altına alınmıştır. Araştırmada deneklerin, cevap verme süresi, bekleme süresi, konuşmadaki ses tonu, konuşmanın akıcılığı gibi bazı atılgan davranışları kayıt altına alınmış ve Atılganlık Ölçeğinden elde ettikleri sonuçlarla karşılaştırılması yapılmıştır. Çok yüksek atılganlığa sahip deneklerin, diğerlerini isteklerine hemen razı olmadığı, daha az atılgan olan kişilere göre yüksek atılganlık gösteren kişilerin daha fazla sözlü cevap verme eğiliminde oldukları, partnerine bakma süresi, gülümsemesi ve akıcı konuşmanın ise atılganlıkla bir ilgisi olmadığı bulunmuştur.

Arrindell ve ark. (2001) yılında Amerikadaki 11 koleje kayıtlı olan 2375 kolej öğrencisiyle yaptıkları araştırmalarında, atılganlıkta kültürlerarası değişmeyen faktörleri ortaya koymayı ve aynı zamanda Amerikalı öğrenciler arasında atılganlıkla ilgili bir norm oluşturmayı amaçlamışlardır. Yapılan çalışmada birçok sosyal durumdaki atılganlığı ölçen bu ölçekte atılganlıkla ilgili dört faktör tespit etmişlerdir.Bunlar 1) Olumsuz duyguların gösterilmesi (Negatif Atılganlık) 2) Kişisel sınırlarla mücadele ve bunların açığa vurulması 3) Başlangıç atılganlığı (En başta gösterilen atılganlık 4) Diğerlerini övme ve diğer insanların övgülerini karşılayabilme yeteneği (Pozitif Atılganlık). Amerikalı öğrencilerle Hollandalı öğrencilerin atılganlık düzeyleri karşılaştırıldığında, Amerikalı öğrencilerin atılganlık düzeylerinin Hollandalı öğrencilerden çok daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Cooley ve Nowicki (1984), kolej öğrencilerindeki atılganlık ve denetim odağı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmalarında, 55 öğrenciye Nowicki-Strickland

Yetişkin Ölçeği ve Rathus Atılganlık Envanterini uygulamışlardır. Araştırma sonucunda erkeklerde içsel denetim ve yüksek atılganlık arasında ilişki anlamlı bulunmuş ancak kadınlarda bu ilişkinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Neden olarak kadınların geleneksel olarak atılgan davranış göstermesinin ve içsel denetimli olmasının toplum tarafından kabul edilmemesi olduğu belirtilmiştir.

2.3. BAĞLANMA

2.3.1. Bağlanma Kuramı

Yaşam boyu diğerleri tarafından destek almak, önemsenmek, değerli olunduğunu hissetmek, her insan için önemli bir ihtiyaçtır. Bu temel ihtiyaç, yaşamın ilk dönemlerinde hayatta kalabilmek için tamamiyle bir yetişkinin ilgisine muhtaç olunduğu bebeklik döneminde ise vazgeçilmez bir ihtiyaç halini alır. Bu nedenle bebek ve yetişkin arasında kurulan duygusal bağın kalitesi gelişim süreci açısından oldukça önemlidir.

Bağlanma kuramının öncüsü Bowlby' dir. Bowlby' ye göre bağlanma, çocuğun ilgi-bakım ihtiyaçlarını karşılayan kişilere, genellikle ebeveynlere karşı geliştirdiği güçlü duygusal bağlardır. Bu bağlar, çocuğun bağlanma figürünün yanında kalarak onun korunmasından yararlanmasını sağlar (Sümer ve ark, 2005: 14).

Bağlanma kuramının gelişimsel öyküsü 1930'larda, Bowlby'nin anne kaybı ya da yoksunluğu ile daha sonraki kişilik gelişimi arasındaki ilişkiyle ilgilenmesi ve Ainsworth'un güvenlik kuramıyla ilgilenmesi sonucu başlar (Bretherton, 1992: 170). Bowlby kuramını temelde etnologların çalışmalarına dayandırmış ve bağlanmanın biyolojik temel bir deneyim olduğunu düşünmüştür. Bowlby'nin kuramını geliştirirken etkilendiği evrimsel biyolojiye göre beslenme, hareket etme ve kendini savunma açısından gelişimini tamamlamamış yeni doğan, hayatta kalabilmek için uzun bir süre kendisiyle ilgilenebilecek bir kişiye (bağlanma figürü) ihtiyaç duyar ve bu kişiyle yakınlığı sürdürebilmesini sağlayacak davranış repertuarıyla birlikte doğar (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003: 90). Doğadaki pek çok türün yavruları çevresindekileri izlerler ve bunları kaydederler. Yeni doğan canlılar, doğduktan çok kısa bir süre sonra etrafındaki nesneleri izleme eğilimindedir. Buna iz bırakma davranışı denir.

Bowlby'nin etkilendiği bir diğer kuram olan kontrol sistemleri yaklaşımına göre, aynı amaca hizmet eden çeşitli davranışlar bir kontrol sistemi olarak sınıflandırılır ve nihai amaca ulaşmak için sistem tarafından yönetilirler. Değişen koşullara bağlı olarak organizmanın son durumundan farklı olan bir duruma uyum sağlaması gerektiğinde ise kontrol sistemi harekete geçer ve hedefe ulaşıldığında kontrol sistemi hareketi durdurur. Bağlanma açısından bakıldığında, bebeklerin bağlanma figürlerine yakınlık arzuları sürekli degildir, bir takım iç ve dış faktörlere bağlıdır. Bowlby'e (1969) göre bebekler kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak yakınlık düzeyini belirlemek için iç ve dış koşulları değerlendirirler. Sonra da ihtiyaç duydukları yakınlık düzeyini mevcut durumlarıyla karşılaştırırlar ve eğer daha fazla yakınlığa ihtiyaç duyduklarına karar verirlerse yakınlık sağlayıcı davranışları (ağlama ve gülümseme gibi) harekete geçirirler. Eğer sahip oldukları yakınlık düzeyi yeterliyse çevreyi keşfetmeye ya da diğer insanlarla iletişim kurmaya yönelirler (Compos ve ark, 1984; Akt: Damarlı, 2006).

Bowlby, bağlanma kuramını geliştirmek için farklı zaman dilimleri içersinde bebeklerin ve çocukların onlara bakım veren kişiden (özellikle annesinden) ayrıldığında sergilediği davranışları gözlemlemiştir. Bowlby gerek laboratuar ortamında, gerekse normal koşullar altında yaptığı gözlemler neticesinde, anneden/bakım veren kişiden ayrılma sonucunda bebeklerin bazı duygusal tepkiler sergilediği üzerinde durmuştur. Bebeklerin gösterdikleri duygusal reaksiyonlardan ilki; "ayrılık protestosu"dur. Bebekler bakıcıdan ayrılığı, ağlayarak, aktif bir şekilde bakıcı arama faaliyetlerine girerek ve başkalarının onu yatıştırma faaliyetlerini direnç göstererek protesto ederler. İkinci reaksiyon ise "umutsuzluk"tur. Bu kavram pasif oluşu ve çok net bir acıyı ve hüznü tanımlar. Üçüncü kavram ise, sadece insanların başvurduğu bir sistem olan "bağlanmanın çözülmesi" (detachment)'dir. Bu durum bebeğe ya da çocuğa gereği gibi yaklaşamayan uzak duran anneden kopma veya geri çekilmedir (Hazan ve Shaver, 1987: 520).

2.3.1.1. Zihinsel Modeller- İçsel Çalışan Modeller

Erken yaşlarda bağlanma figürleriyle ya da birincil bakıcılarla (caregiver) kurulan

ilişkiler, yaşamın daha sonraki yıllarında kurulacak olan yakın ilişkilerde ve kişinin kendini desteklemesinde önemli role sahiptir. Kendiliğinden gelişen ve bağlanma figürüyle yaşanan yakın ilişkiler, bağlanma kuramının özünü oluşturan zihinsel modellerin (içsel çalışan modeller) gelişimine temel oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bağlanma figürünün çocuğun güvenlik, yakınlık ve diğer ihtiyaçlarına karşılık gösterdiği duyarlılık sonucunda çocuk kendisi, diğerleri ve dış dünya ile ilgili zihinsel temsiller oluşturmaya başlar. Zihinsel temsiller, bakıcı çocuk ilişkisini şekillendirdiği gibi, daha sonra yaşanacak olan ilişkiler ve psikolojik fonksiyonlardaki bozulma konusunda etkilidir. Sosyalleşme sürecinde en güçlü ve bekli de en kararlı faktör, çocuk ebeveyn arasındaki bağlanma ilişkisidir (Richters ve Waters, 1991: 192).

Bağlanma kuramına göre, kişinin kendisiyle ve diğer önemli kişilerle ilişkisinin kalitesinin içsel çalışan modeli, bebeklik ve erken çocukluk döneminde gelişmektedir ve yaşamının geri kalan kısmı boyunca, sosyal davranışı düzenleyerek ve yönlendirerek önemini korur (Bowlby,1973; Simpson, 1990). Araştırmalar göstermektedir ki, hem çocuk hem de yetişkinler, arkadaşlık ilişkisi, sosyal yeterlilik, memnuniyet düzeyi, yakın ilişkilerde iletişim gibi çeşitli önemli sosyal göstergeler üzerinde, bağlanma stillerinin fonksiyonlarına göre farklılık göstermektedir (Bell ve Avery, 1985:115).

Bağlanmanın işleyen modelleri, bağlanmaya dair ilk tecrübelerle sonraki duygu ve davranışların arasındaki devamlılığın ana kaynağı olarak varsayılır (Bowlby, 1973). Bu içselleştirilmiş işleyen modellerin, yeni ilişkilere genelleştirildiğine ve bilişi, duygu ve düşünceyi düzenlediğine inanılır (Mikeluncer, Shaver ve Pereg, 2003: 94). İçsel çalışan modelleri, kişilerin ilk bağlanma figürleriyle ilişkisindeki etkisine ek olarak, diğer kişiler arası ilişkilerdeki sosyal ve duygusal davranışı da yordayabilir.

2.3.1.2. Bağlanmanın gelişimi

Bağlanma, yaşamın erken dönemlerinden itibaren bebeğin çevresiyle olan etkileşimi sonucunda gelişir (Durkin, 2005:20). Çeşitli etkenler bağlanmaya müdahale edebilmektedir. Bunlar arasında, bebekteki olağan dışı davranışlar ve durumlar, garip görünüm, erken ayrılma, erken doğum ve yavaş gelişim vardır. Bu etkenlerin

bağlanmaya müdahale edip etmemesi ve bunun derecesi bebeğin ve anne babanın özelliklerine bağlıdır (Onur, 1993).

Bağlanma gelişiminde çeşitli evreler bulunmaktadır ve bunlar Ainsworth (1973, 1989; Akt: Onur, 2006) tarafından şu şekilde oluşturulmuştur:

1-) **Doğumdan 3 aya kadar:** Bu evrede bebek bakıcısının özelliklerini öğrenmektedir. Bunu emme, yakalama, gülümseme, bakma, görsel izleme ile yapar. Bebekler bu evrede insan seslerini dinlemekten ve insan yüzlerine bakmaktan hoşlanırlar. İnsan yüzünün önemli bir etkisi vardır ve bu Bowlby ve başka bazı etnologlarca bebeğin 'sosyal gülücüğü' ortaya çıkarmaya çalıştığı genetik bir yanlılıktır. Bebekler ilk dönemde sürekli gülerler ancak bu henüz sosyal bir gülücük değildir ve ancak 5. ve 6. haftadan sonra bebeklerin gülücükleri sosyalleşmeye başlar ve bebekler giderek göz teması da kurmaya başlarlar. Burada gülümsemenin bağlanmayı desteklediği söylenmiştir. Bu gülücük ile bakıcı ile yakınlık sürdürülür ve geliştirilir.

2-) **3 -6 aylar:** Bu evrede yabancılara değil ama tanıdıklarına cevap verir. Tanıdıkları artık bebek için çarpıcı olmaya başlarlar. Gene bu evrede bebek tanımadıklarını yani yabancıları fark etmeye başlar ve onlardan korkmaya başlar.

3-) **6- 9 aylar:** Bu evrede çeşitli bağlanma nesneleri ile fiziksel teması artar.

4-) **9 -12 aylar**: Bu dönemde bağlanma nesnelerinin içsel zihinsel temsilini bütünleştirir.

5-) **12 ay ve sonrası:** Yakınlık ve güvenlik ihtiyaçlarını doyuracak, bağlanma nesnesini etkileyecek farklı davranışlara girer. Bu evrede bebek ayrılıktan dolayı belli bir kaygı sergilemektedir. Örn. Bağlanma figürü odayı terk ettiğinde ya da uzaklaştığında bebek üzülür ve hatta ağlama tepkisi verir.

2.3.1.3. Bebeklik ve Çocukluk Dönemi Bağlanma Stilleri

Erken çocukluk döneminde ana baba- çocuk ilişkisinin, kişinin gelişimini, diğer insanlarla ilişkilerini ve psikolojik uyumunu etkilediği konusunda genel bir kabul vardır. Bu kabule götüren ilk ve en önemli kanıtlar Bowbly' nin çocuğa temel bakımı veren kişi ile çocuk arasında kurulan sosyal bağın (attechment- bağlanma) normal

gelişim için oldukça önemli olduğunu gösteren araştırma sonuçlarıdır (Crockenberg ve ark, 1993; Akt: Kapçı ve Küçüker, 2006: 34).

Bowbly'e (1969,1973; Akt: Kapçı ve Küçüker, 2006: 46) göre çocuk ile temel bakım veren kişi arasında bağlanmanın oluşmasındaki temel etmenler;

- İnsanları ve hareket eden nesneleri tercih etmeye yönelim,
- Daha sık gördüklerini diğerlerinden ayırt etmeyi öğrenme
- Tanıdıklarına yaklaşma ve tanımadıklarından uzak durma
- İstendik sonuçları getiren davranışları ayırt etme ve artırmadır.

Bebek ile annesi arasındaki bağlanmanın gelişebilmesi; annenin bebeğin ihtiyaçları ve gelişimi doğrultusunda kabul edici davranışlar göstermesi ve bebeğin ihtiyaçlarını karşılaması neticesinde gelişir. Böylece bebekler, annelerini ya da bakıcı konumundaki kişileri yaşamın ilk yıllarından itibaren güvenilir bir insan olarak görmekte ve yaşamın ileri dönemini etkileyecek şekilde güvenli bağlanma davranışı geliştirmektedirler.

Anne- baba ya da bakıcının çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaya dönük kabul edici davranışlar yerine, reddedici davranışlar sergileyerek çocuğun ihtiyaçlarına duyarsız kalması, duygusal ve sosyal destekten yoksun bırakması ve çocuğa kötü muamele göstermesi (Malley- Morrison, You and Millis, 2000: 170) ve çocuk ile yeterince fiziksel ve duygusal temasta (sevgi ifadeleri, duygusal paylaşım, kucaklaşma, sarılma, öpüşme vb) bulunmaması ise çocukta güvensiz bağlanma tarzının gelişmesine neden olabilmektedir. Bu durumda çocuk kendisini varoluşsal olarak güven içerisinde hissetmemekte, tehdit ve tehlike algısının eşliğinde anne babasına güvenmemektedir (Akt: Sardoğan, Dicle ve Karahan, 2007: 20).

Mary Ainsworth, Bowbly'nin bağlanma teorisinden hareketle bebeklerde görülen bağlanma çeşitlerini sınıflandırmaya çalışmıştır. Uganda ve Maryland'da evde anne çocuk etkileşimlerine dair natüralist gözlemler yapmıştır. Sonrasında, çocuğun ayrılmaya verdiği tepkileri incelemek için bir laboratuvar yöntemi geliştirmiştir. Bu yöntem, bağlanma sürecinin organizasyonunun sınıflamak için, bir yaşındaki çocukların belirlenmiş bir ebeveynden ayrılma ve onunla yeniden birleşmeye

verdikleri tepkilerin gözlemlenmesine dayanmaktadır (Masterson, 2008: 21). Yabancının var olduğu ortam tekniğinde anne ve bebek bir oyun odasında oynarlar. Bayan bir gözlemci de onları izler. Birkaç dakika oynadıktan sonra anne sessizce ayağa kalkar ve odayı terk eder. Odaya tekrar döneceğinin habercisi olarak çantasını ya da cüzdanını odaya bırakır. Bebeğin davranışı hem annesi odayı terk ettiğinde hem de odaya geri döndüğünde gözlemlenmiştir. Daha sonra, bebek kısa bir süre odada tek başına bırakılır. Ainsworth bu gözlemlerin sonuçlarını bağlanmayı sınıflandırırken kullanmıştır.

Şekil:3 Ainsworth'un Bağlanma Sınıflandırması

Ainsworth'un Bağlanma Sınıflandırması

Güvenli Bağlanma

- Bebek annesinin yanında rahattır ve oyun odasında rahatça oynar.
- Annesi odayı terk ettiğinde bebek gözlemci ile yanlız kaldığında aşırı olmayan ama yerinde bir sıkıntı duyar.
- Annesi oyun odasına döndüğünde bebek sakinleşmek için annesine yönelir.

Güvensiz- Dirençli Bağlanma

- Annesi oyun odasını terk ettiğinde bebek aşırı derecede rahatsız olur ve gözlemci hiçbir şekilde bebeği yatıştıramaz.
- Bebek annesi odaya döndüğünde dahi sakinleşemez, önce annesini arayıp bulur, ona yönelir, ancak daha sonra annesinin onu sakinleştirme çabalarını reddeder.

Güvensiz- Kaçınmacı Bağlanma

- Bebeğin annesi oyun odasını terk ettiğinde pek etkilenmediği görülür.
- Annesi geri döndüğünde bebek ya annesini görmezden gelir ya da bilerek annesinden kaçar. Yine de bebeğin hem annesinden ayrıldığında hem de tekrar birleştiğinde yüksek derecede psikolojik uyarılma gösterdiği görülür ki bu da bebeğin annesinde ayrılmaya aslında içsel bir psikolojik tepkisinin olduğunu gösterir.

Organize olmamış/ Dağınık Bağlanma

- Bebek annesinin yanındayken korku dolu, şaşkın ve çatışma içindedir, bu da annesiyle bozuk ve tahmin edilemeyen bir ilişkisi olduğunu yansıtır.

Kaynak: Okul Öncesi Çocukların Terapisi; Editör: Yalom, I., D., Prestij yayınevi

2.3.1.4. Ergenlik Dönemi Bağlanma Stilleri

Bağlanma kuramı, genellikle bebekle bakıcısı arasında varolan duygusal bağ olarak düşünülmektedir. Bununla birlikte, bağlanmanın bebeklik dönemi ve anne baba ikilisinin ötesine uzandığı (Rice, 1990: 520) ve ergenlerle genç yetişkinlerin çoklu bağlanma figürüne sahip olduğu görülmüştür.

Waters ve Cummings' e göre çocukluktaki ve yetişkinlikteki bağlanma davranışları arasındaki köprünün kurulabilmesi için bağlanma güvenliğinin ergenlikteki gelişiminin anlaşılması gerekmektedir (Akt: Sümer ve Güngör, 2005: 14).

Allan ve Land (1999:210)'a göre ergenliğin bağlanma açısından önemi, içsel çalışan modellerin bu dönemde gelişim sürecini tamamlayarak kişilerarası ilişkileri etkileyen genel birer rehber konumuna gelmesinden kaynaklanmaktır

Ergenlikteki bağlanma davranışı, erken yaşlarda görülen diğer bağlanma davranış örneklerinden ilk bakışta tamamen ayrılır. Ergenler genellikle, ebeveynler ve onlarla ilişkili diğer bağlanma figürlerine bağlılıklarından aktif ve amaçlı bir kaçışla meşgul görünürler. Birçok ergenle ebeveyn arasında görülen bağ, sert ve güvene dayalı bağlardan çok dizginlerdeki bağlar gibidir, ve bu bağın önemli bir görevi ergenin dünyadaki yolunu çizerken ebeveynlerinin destek ve bakımına (daha fazla) ihtiyaç duymayarak bağımsızlık geliştirmektir.

Bağlanma kuramının bakış açısına göre ergenlik bir geçiş dönemidir. Dönemin başında ergen, birincil bağlanma figürlerinin korumasına/bakımına daha az bağımlı olmak için muazzam bir çaba harcamaya başlar. Geç ergenlik döneminde ise kendi çocukları için bir bağlanma figürü olma olasılığı ortaya çıkar. Ergenlik henüz bağlanma deneyimlerine yoğun katılımın olduğu bu iki dönemi birleştiren basit bir köprü değil daha ziyade ergenin ebeveynlerden bakım (koruma) alıcısından potansiyel bir bakım (koruma) vericisine dönüşümü gibi belirli duygusal, bilişsel ve davranışsal sistemlerde derin dönüşümlerin(değişimlerin) olduğu bir dönemdir (Cassidy ve Shaver, 1999:55).

Ergenlik döneminde, soyut düşünme, mantıksal düşünme ve akıl yürütme yeteneklerini de içeren özgün operasyonel düşünme kapasitesi de gelişme göstermektedir. Bu da bireyi, çoklu koruyucu/ bakıcı deneyimlerinden bağlanma deneyimlerine karşı daha kapsamlı bir duruş inşa etmelerini sağlar. Formel operasyonel düşüncenin oluşumu; ergenin, farklı bağlanma figürlerinden birini diğeriyle kıyaslamasını ve ideallerini varsayımlamasını sağlayan, soyut ve gerçek olasılıklara daha fazla dikkat etmesini sağlar. Örneğin, bir çocuk 'Annem her zaman iyi hissetmeme yardım eder' ve 'Babam mutsuz olduğumda beni hep görmezden gelir' gibi düşüncelerle çoklu farklı bağlanma ilişkilerini birinin diğeriyle nasıl ilişkili olduğunu düşünmeden temsil edebilir/yargılayabilir. Ergen, aksine; 'Yardıma ihtiyacım olduğunda bunu bazı insanlardan alabilirim ama herkesten değil, yani kime yakın olacağım konusunda dikkatli olmalıyım' gibi cümlelerle daha bütünleştirici düşünebilir (Cassidy and Shaver, 1999).

Ergenlerin aile ilişkilerinin ilk psikoanalitik modelleri, ergen ebeveyn ilişisini karakterize ettiğine inanılan ayrılma (detachment)'ya odaklanmıştır. Bununla birlikte, ebeveyn ergen bağlılığında aile ilişkileri önemli bir yere sahip olmaya devam etmekte ve yakınlık kaynağı olarak değer verilmektedir (Paterson, 1994: 570). Ayrıca bir çok ergen ailelerine yakın hissetiklerini ve onlarla iyi anlaştıklarını ifade etmektedir (Field, Lang, Yando ve Bendell, 1995; Pipp, Shaver, Jennings, Lamborn; Fischer, 1985). Gelişimle beraber bağlılığın bazı bölümleri aileden akranlara kaysa bile, geç ergenliğe kadar aileler öncelikli bağlanma figürleri olarak kalmaktadır (Hazan ve Zeifman, 1994: 163). Sonuç olarak, aileye bağlanmanın ergenlik yılları boyunca devam eden önemli etkileri olduğuna inanılmaktadır.

Bu dünya ailenin yanı sıra akranları, arkadaşları ve diğer yetişkinleri de içinde barındıran bir dünyadır (Bowlby, 1969). Duygu ve davranışlarla ilgili edinilen bu repertuarın kişisel içsel çalışma modelleri ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu modeller, önemli bağlanma deneyimleri üzerine kurulmuştur ve ergenlerin bağlanma ilişkisine kendi öz-değerlerini yargılamalarına olanak verir. Ayrıca, duygusal stres yaşadıklarında, bağlanma figürlerinin bulunabilirliğini güven ve huzur kaynağı olarak değerlendirmelerini sağlar (Sroufe ve Waters, 1977). Kısacası, güvenli bağlanma modeline sahip ergenler bağlanma ilişkisinde kendileri ile ilgili olumlu bir algıya sahip olurlar ve bağlanma figürünü de psikolojik olarak

ulaşılabilen, var olan, tepki veren kişiler olarak görürler. Güvensiz bağlanma modelindeki ergenler ise kendileriyle ilgili olumsuz algıya sahip olmakla beraber bağlanma figürünün kendisini reddeceğine veya tutarsız tepkiler vereceğine inanırlar (Kobak ve Hazan, 1991). Bu içselleştirilmiş modeller ergenlikte kalıcı hale gelmeye, stabilize olmaya başlar (Allen ve Land, 1999; Sroufe, 1988) ve ergenin sosyal keşif, stres yönetimi, ve yeni ilişkiler kurmanın önemli olduğu durumlardaki algı ve davranışlarını etkiler (Feeney ve Noller, 1996).

Ergenlikte ayrılma-bireyselleşme ve kimlik kazanımına, bağlanma teorisi yeni bir bakış açısı sunmuştur. Geleneksel teoride bireyselleşme, özerklik, bağımsızlık, aileden ayrılma ile karakterizedir. Bağlanma teorisinde ise, bireyselleşmenin ayrılma ile değil, bağlanma ile kolaylaştığı vurgulanmaktadır. Ergenlik döneminde ergen bir taraftan aileden ayrılma, bireyselleşme, kimlik oluşturma gibi gelişim görevlerini yerine getirmeye çalışırken, duygusal olarak da çalkantılar, genellikle yoğun negatif duygulanımlar yaşamaktadır. Ergenlerin bağlanma stilleri ile bu dönemde yaşanan negatif duygular ile bu duygularla baş etme becerileri arasındaki ilişki birçok çalışmada incelenmiştir. Çalışmalardan elde edilen bulgulara göre, güvenli bağlanma geliştiren ergenler, yüksek benlik algısına sahip olmakla birlikte, negatif duygular ile daha etkin yollarla ve uyum sağlayıcı şekilde başa çıkabilmekte, problemi çözebilmek için aktif olarak çabalamaktadır. Güvenli olmayan bağlanma stillerinde ise, kaygılı/kararsız ergenler, daha fazla şiddet ve sıklıkla negatif duygulanımlar yaşamakta, daha fazla yaşam problemlerine maruz kalmakta ve bu nedenle daha sıklıkla öfke yaşantıları oluşmaktadır. Bu bağlanma stilindeki ergenler, problem çözümünde soruna odaklanmada başarılı olamamakta, daha fazla yetersizlik duyguları yaşamakta ve sorundan kaçmaktadırlar. Bir diğer güvenli olmayan bağlanma stilinde, kaçınan bağlanma geliştiren ergenlerde ise, problem çözümüne ilişkin fazla bir çaba sarf etmedikleri, ancak kaygılı/kararsızdan farklı olarak daha az düşmanlık ve depresyon yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca, bu bağlanma stilindeki ergenlerin, en az sosyal uyum gösteren ergenler oldukları da gözlemlenmiştir (İmamoğlu, 2003).

Sümer ve Güngör'ün (1999) üniversite öğrencileriyle yaptıkları bir çalışmada kabul ve ilginin yüksek olduğu ailelerden gelmenin güvenli bağlanma stili ile; sıkı denetim ve kontrolün olduğu ailelerden gelmenin ise güvensiz bağlanma stili ile anlamlı

düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu çalışmadan, anne ve babaların benimsedikleri çocuk yetiştirme stillerinin çocukların bağlanma stillerini önemli ölçüde etkilediği ve bunun ileriki dönemlerdeki bağlanma stilleri üzerinde de etkili olduğu yönünde bir sonuca varılabilir.

2.3.1.5. Yetişkinlik Dönemi Bağlanma Stilleri

Yetişkin bağlanma stillerinin ölçümüne yönelik ilk çalışmalar 1980'li yılların ortalarına doğru başlamıştır. Bowlby, bağlanma kuramında kişinin erken yaşlarda ilgi- bakımını üstlenen kişiyle kurduğu ilişkinin ileride onun duygu, düşünce ve davranışlarında belirleyici rol oynadığını ileri sürmüştür. Hazan ve Shaver (1987, 1994), kişinin çocukken bağlanma figürüyle kurduğu ilişkinin bir benzerini yetişkinlikte romantik ilişkiler için de kullanabileceğini göstermiştir. Bu araştırmacıların çalışmalarıyla birlikte, bağlanma kuramı, sosyal psikologlar tarafından yetişkinlerin duygu, düşünce ve davranışlarını incelemekte sıkça kullanılan bir kuram haline gelmiştir. Hem bireysel hem de kişilerarası psikolojik süreçleri açıklayıcı gücü olması, bağlanma kuramını sosyal psikolojinin en popüler kuramlarından biri yapmıştır (Sümer ve ark, 2005: 10).

1980' lerin ortalarında, Main ve Goldwyn, Yetişkin bağlanma Görüşmesi (YBG) adı altında ebeveynler için bir görüşme yöntemi geliştirmiştir. Bu yöntem ebeveynin bağlanmaya karşı tutumunu değerlendirmeyi amaçlayan 18 sorudan oluşmuştur. Yetişkinden, çocukluğunda kendi ebeveyniyle ilişkisini, ayrılma karşısındaki tutumlarını vb.anlatması istenmektedir. Bu görüşmelerin amacı, ebeveynin bağlanmayla ilgili zihinsel durumunu değerlendirmektir

Araştırmacılar bu görüşmeler sonrasında üç sınıflandırma geliştirmişlerdir:

- Güvenli/özerk,
- Güvensiz: Güvensiz kategorisi de kendi içinde " kayıtsız" ve "endişeli" olarak ikiye ayrılmıştır.
- Çözümsüz düzensiz

Güvenli çocukların ebeveynlerinin en belirgin iki özelliği belli ilişkilere dair tanımlamalarında ve değerlendirmelerinde tarafsız olmalarının yanı sıra bağlanmayla

ilgili deneyimlerindeki kişileri iyi değerlendirmeleriydi. Kayıtsız gruptakiler, bağlanma ile ilgili deneyimlerin etkilerini düşünmeme eğilimi göstermekteydi. Endişeli gruptaki ebeveynler, ebeveynleriyle ilişkilerine dair açık tanımlamalar ve değerlendirmeler yapamayacak kadar kaygılıydılar. Çözümsüz/düzensiz grup ise dağılmamış travmanın sıkıntılarını yaşamaktaydı (Akt: Masterson, 2008: 186).

Dörtlü Bağlanma Modeli

Bireylerin kendilerine ve diğerlerine ilişkin içsel çalışan modellerinden yola çıkan Bartholomew ve Horowitz (1991) yetişkin bağlanma stillerini açıklamak için Dörtlü Bağlanma Modelini geliştirmişlerdir.

Dörtlü bağlanma modelinde benlik ve başkaları olumlu ve olumsuz olmak üzere iki boyut içinde incelenmekte ve sonuç olarak dört farklı yetişkin bağlanma stili elde edilmektedir. Buna göre;

Güvenli Bağlanma: Güvenli bağlanma stili olan yetişkinler kendilerine ve başkalarına ait içsel modellere sahiptir. Güvenli bağlanan kişiler kendilerini sevilmeye değer ve değerli kişiler olarak başkalarını da güvenilir ve kabul edici olarak algılamaktadırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Güvenli bağlanan kişilerin kaygı ve kaçınma düzeyleri düşük değerlerdedir. Bu bölge, güvenli bağlanma duygusu, yakınlık ve karşılıklı bağlılıkta rahatlık, destek aramada güven ve stresle başa çıkmada diğer yapıcı unsurlarla tanımlanır.

Saplantılı Bağlanma: Saplantılı bağlanma biçiminde ise olumsuz benlik ve olumlu başkaları modelinin birleşimi söz konusudur. Saplantılı bağlanan kişilerinin çocukluktaki bağlanma figürlerinin tutarsız ve duyarsız oldukları belirtilmektedir. Yüksek kaygı düzeylerine sahip bu kişiler bağlanma güvenliğinin yokluğu, güçlü bir yakınlık ihtiyacı, ilişkilerle ilgili kaygılar ve reddedilme korkusuyla tanımlanmaktadırlar.

Korkulu Bağlanma: Korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin ise kendilerine ve diğerlerine ilişkin olumsuz zihinsel modelleri vardır. Kendilerini değersiz ve sevilmeye layık görmeyen bu kişiler başkalarının da güvenilmez ve ulaşılamaz

olduklarını düşünmektedirler. Korkulu bağlanan kişilerin kaygı ve kaçınma boyutları yüksektir. Bartholomew (1990) bu kişilerin diğerleriyle anlamlı ilişkiler kurma konusunda istekli olduklarını ancak reddedilme korkusu ve güvensizlik nedeniyle bundan kaçındıklarını belirtmektedir (Akt: Tolan, 2002: 40). Dolayısıyla, korkulu bağlanma stili tam olarak güvenli bağlanma stilinin karşıtıdır ve bireysel değersizlik duyguları ile başkalarının güvenilmez ve reddedici olduğuna ilişkin beklentilerini yansıtır (Sümer ve Güngör, 1999).

Kayıtsız Bağlanma: Kayıtsız bağlanan kişiler ise kendilerine ait olumlu, başkalarına ilişkin olarak ise olumsuz zihinsel modellere sahiptirler. Bu bölge, bağlanma güvenliğinin yokluğu, saplantılı biçimde kendine güven ve diğerlerinden duygusal olarak uzak durma tercihi ile tanımlanır. Başkalarıyla oldukça mesafeli ilişkilere giren bu bireyler yakın ilişkilere girmekten kaçınarak kendilerini reddedilme ve sonrasında yaşanan hayal kırıklıklarına karşı korumayı amaçlamaktadırlar. Kayıtsız bağlanan kişilerin kendine güven düzeyleri oldukça yüksektir ve bu kişiler için bağımsızlık son derece önemlidir.

Yetişkinlerin bağlanma örüntüsünün değerlendirildiği çalışmalarda, ebeveynler ile çocuklarının bağlanma örüntüsünün %85 oranında benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Bu bulgu, bağlanma örüntüsünün kuşaklara aktarıldığı ve ebeveynlerin, yetiştirdikleri çocuğun bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Bu durum ise yetişkin bireylerde çevresindeki kişilerle iletişime geçtiğinde aslında ebeveynlerinin de bu ilişkideki yerini gösterir niteliktedir. Bağlanma ilişkisinin incelendiği çalışmalar, ebeveynlerin verdikleri yanıt örüntüsü ile onların çocuklarının yabancı ortamlarda gösterdikleri davranışların oldukça ilişkili olduğunu göstermektedir. Özerk-güvenli ebeveynler, güvenli çocuk; saplantılı yetişkinler, tutarsız çocuklar; kaçınan yetişkinler kaçınan çocuklar yetiştirme eğilimi göstermektedir. Bu tür haritaları kullanmak, nesiller boyunca çeşitli yollardan devam eden çocuk-ebeveyn ilişkisinin önemini ortaya koyar (Bozkurt, 2006: 42).

2.4. Konu İle İlgili Yurt İçi ve Yurt Dışında Yapılan Araştırmaları

2.4.1. Bağlanma ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Damarlı (2006), Ankara ilçesindeki çeşitli okullarda okuyan 572 ergenle ergenlerde bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında, güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların saplantılı kaygılı ve kayıtsız katılımcılardan daha olumlu benlik imajına sahip olduklarını, Androjen bireylerin korkulu bağlanma düzeyleri belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerden, saplantılı bağlanma düzeyleri erkeksi bireylerden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Sardoğan ve ark (2007), ebeveynlerine güvenli ve güvensiz bağlanma yaşayan oniki yaş çocuklarının, anne babaları arasında yaşanan evlilik çatışmalarını algılayış biçimlerini ve anne babası ayrılmış ve birlikte olan çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerini karşılaştırdıkları araştırmada, ebeveyne güvensiz bağlanma tarzı geliştiren çocukların anne- babaları arasındaki evlilik çatışmalarını; diğer çocuklara göre daha tehdit edici olarak algıladıklarını, kendilerini daha çok suçlu bulduklarını ve çatışmaları sıklık ve yoğunluk açısından daha negatif biçimde değerlendirdiklerini bulmuşlardır. Araştırmada ayrıca; anne babaları ayrı yaşayan ya da boşanmış olan çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerinin, anne babaları evli olan çocuklara göre daha düşük olduğu ve güvensiz bağlanma geliştirdikleri saptanmıştır.

Sümer ve Şandan (2009), orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanmanın öznel benlik algıları ve kaygı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Anneye ve babaya bağlanmanın öznel benlik alanlarını (akademik yeterlilik, atletik yeterlilik, sosyal onay, fiziksel görünüm ve davranıştan hoşnut olma), bütünsel özdeğeri ve kaygıyı yordamada farklılaşacağı öngörülmüştür. Bulgular, anne ve babaya güvenli bağlanmanın birbirinden bağımsız olarak bütün benlik alanlarında olumlu değerlendirmeyle ve düşük kaygıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Anne ve babaya bağlanma arasındaki ortak etkinin de fiziksel görünüm algısı ve bütünsel özdeğeri anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.

Bayraktar, Sayıl ve Kumru (2009)' nun yaptıkları araştırmada ebeveyne ve akranlara güvenli bağlanmanın ergenin empatik ilgileri ve sosyal davranışsal ilgileri ve benlik saygısına olan etkilerini araştırmıştır. Araştırmaya Ankara'da okuyan 204 lise ve 234 üniversite öğrencisi toplam 438 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda erkeklerde ebeveyne ve akrana bağlanma, benlik algısını doğrudan yordayan bir etken olarak saptanırken, kızlarda ise sadece ebeveyne bağlanma ve benlik algısı algısı arasında bir ilişki saptanmıştır.

Onur (2006), lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık seviyelerini arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. 2004- 2005 öğretim yılında araştırmaya katılmayı kabul eden 227 kız, 252 erkek toplam 457 öğrenciyle yürüttüğü araştırmada güvenli bağlanma ile atılganlık arasında pozitif yönde, kaygılı bağlanma ile atılganlık arasında ise negatif yönde bir ilişki saptamıştır. Bu durum atılganlık yükseldikçe güvenli bağlanmanın yükseldiği, atılganlık puanları yükseldikçe ise kaygılı bağlanma düzeyinin düştüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca, cinsiyet, yaş, okul türü, annenin mesleği , annenin eğitim düzeyi, 0-2 yaş arası bakım veren kişi ve 2-6 yaş arası bakım veren kişi değişkenleri ile bağlanma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

2.4.2. Bağlanma ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Jennifer Ducharme, Anna Beth Doyle and Dorothy Markiewicz (2002)' in yaptıkları araştırmada ergenlerin anneyle güvenli bağlanma, babayla güvenli bağlanma, ve bunların aileyle ve akranlarla sosyal etkileşimlerindeki duygu ve davranışları arasındaki ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya 15 ve 16 yaşındaki 105 ergen (75 kadın, 30 erkek) katılmıştır. Ergenler, her bir ebeveyne olan güvenli bağlanmalarını ve duygusal açıklayıcılıklarını bir hafta boyunca günlük tutarak ve aileleriyle ve yakın arkadaşlarıyla olan olumlu ve olumsuz etkileşimlerini yazmışlardır. Günlükler; kendini açma, duygusal açıklayıcılık, çatışma, olumlu ve olumsuz duygu olarak kodlanmıştır. Anneye bağlılığa ilişkin olarak, varsayıldığı gibi, güvenli katılımcılar, ebeveynlerle daha az olumsuz etkileşim tanımlamıştır.. Güvenli bağlanma yaşayan ergenler güvenli bağlı olmayan ergenlere göre kendilerini duygusal olarak daha açıklayıcı olarak değerlendirmiştir. Babaya bağlılığa ilişkin olarak güvenli ergenler akranlarıyla etkileşimde daha az çatışma bildirmiştir. Ebeveynlerden biri ya da ikisine güvenli olarak bağlanan ergenler, her iki ebeveyne

de güvensiz bağlanan ergenlere göre, aileleriyle, anlamlı derecede daha çok olumlu ve daha az olumsuz etkileşim bildirdiler. Bu bulgulardan, ergenlik boyunca anne ve babaya güvenli bağlanma; gençlerin kişiler arası davranışlarını ve her iki ebeveynle ve akranlarıyla ilişkilerinin duygusal kalitesini farklı şekillerde etkileyebilmektedir.

Ste´phane Duchesne ve Simon Larose (2007) yılında ergenlerin ebeveyn bağlanmasıyla akademik güdülenmesi ve başarısı arasındaki ilişkileri incelenmişlerdir. Problem davranışlar ve algılanan öğretmen desteği de bu ilişkide rolü olabilecek diğer faktörler olarak ele alınmıştır. 121 ergen Ebeveyn ve Akran Bağlanma Ölçeğini doldurmuştur. Sonuçlar, ergenlerin hem anne hem de babaya bağlanma düzeyinin akademik başarıyla pozitif korelasyon içinde olduğunu göstermiştir. Bu önemli ilişki algılanan öğretmen desteği değişkeni tarafından da etkilenmektedir.

Hall ve arkadaşları (2004), yaptıkları çalışmada anne –babaya bağlanma ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi araştırmış, anne ve babaya olumlu bağlanma profiline sahip reşit kadınlar depresif semptomlar ve olumsuz düşüncelere, olumsuz bağlanma profiline sahip kadınlardan daha az sahipken, daha yüksek öz saygıya sahip olduklarını bulmuşur.

Parker, Tumpling ve Brown (1979), yaptıkları araştırma da ebeveyn bağlanma ölçeğini dörtlü sınıflandırılabilir bir sistemde geliştirdikleri bir ölçek kullanmışlardır.

1) Yüksek İlgi/Düşük kontrol: Olumlu bağlanma
2) Düşük İlgi/Aşırı Kontrol: Sevgisiz Kontrol
3) Düşük ilgi/Düşük kontrol: Kayıtsız Bağlanma
4) Yüksek İlgi /Aşırı Kontrol: Sevgi Gösteren sınırlama

olarak tanımlamıştır. Araştırmada ebeveyn bağlanması ile ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Düşük ebeveyn bağlanması ile Aşırı kontrolü depresyon, anksiyete, panik bozukluk, agarofobi ve sosyal fobi ile ilişkili bulmuşlardır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada lisede öğrenim görmekte olan öğrencilerin atılganlık seviyeleri ile anne ve babaya bağlanma düzeyleri ve bazı değişkenler(cinsiyet, yaş, ekonomik düzey, kardeş sayısı, annenin eğitim düzeyleri, babanın eğitim düzeyi, doğum sırası) arasındaki ilişkiyi incelemek ilişkisel tarama yöntemi esas alınarak yapılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni lise öğrencilerinin atılganlık seviyeleri, bağımsız değişkenleri ise ergenlerin anne-babaya bağlanma düzeyleri, cinsiyet, yaş, annelerinin eğitim düzeyleri, babalarının eğitim düzeyleri, ailenin ekonomik düzeyi, kardeş sayısı ve doğum sırasıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini 2008- 2009 eğitim ve öğretim yılında Kocaeli ilinin Darıca ilçesinde bulunan devlet okullarında öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklem seçimi için çok aşamalı örneklem seçme yöntemi uygulanmıştır. Darıca İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden edinilen bilgiler doğrultusunda Darıca ilçesinde 2 Anadolu lisesi, 3 Anadolu Teknik lisesi ve 2 genel lise olmak üzere 7 lise bulunmaktadır. Bu okullar içerisinden araştırmaya katılmayı kabul eden, 1 Anadolu lisesi, 1 Anadolu Teknik lisesi ve 1 Düz Lise araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya bu okullarda öğrenim gören 463'ü kız, 319'u erkek toplam 782 lise öğrencisi dahil edilmiştir. Öğrencilerin ölçekleri sağlıklı bir şekilde

doldurabilmesi için araştırmaya katılmayı kabul eden ve şube seçiminde yardımcı olabilecek okullarda araştırma yürütülmüştür. Bu okullara ait şube sayısı ve alan türleri aşağıda verilmektedir.

Darıca Lisesi

9. sınıflar- 7 şube
10. sınıflar - 5 şube (Fen B, Fen C, Sosyal E- B, Türkçe /Matematik C)
11. sınıflar- 4 şube (Fen C,A, Sosyal B, Türkçe Matematik D,
12.sınıflar- 4 şube (Fen A, Sosyal A, B, Türkçe /Matematik D)

Bu okulda kura yöntemi ile 9.sınıflardan 4 şube örnekleme dahil edilmiştir. 10., 11. ve 12. sınıflarda ise her alan türünden en az 1 şube olacak şekilde kura ile 7 şube çalışmaya dahil edilmiştir.

Ülkü Yalçın Anadolu Lisesi

9. sınıflar/ 8 şube
10. sınıflar / 8 Şube: Dil- B, Fen C- A, Sosyal B-E, Türkçe Matematik- A-C- D
11. sınıflar/ 7 Şube: Dil- A, Fen- B, Sosyal, A-D, Türkçe Matematik, B,A, E,
12. sınıflar/ 7 Şube : Dil- C, Fen- C, B, Sosyal, A-C, Türkçe Matematik, E, C

Bu okulda kura yöntemi ile 9. sınıflardan 4 lise, 10, 11, ve12.sınıflardan her alandan en az bir olmak üzere şube sayısına göre oranlanarak 14 şube örnekleme dahil edilmiştir.

Ahmet Kulaksızoğlu Ticaret Meslek Lisesi

9.sınıflar/ 3 lise
10. sınıflar/ Bilgisayar bölümü 3 sınıf
11. sınıf/ 4 sınıf
12. sınıf /3 sınıf

Bu lisede sadece bilgisayarlı muhasebe alanında okuyan öğrenciler olduğu için alan farkı gözetmeden şube sayısına göre kura yöntemi 8 şube örnekleme dahil edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, ergenlerin atılganlık seviyeleri ve ebeveynlerine bağlanma örüntüleri arasındaki ilişkiyi bazı değişkenlere göre belirlemek amacıyla veriler toplanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın amacına uygun olarak verileri toplamak için üç ölçek ve bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ergenlerin atılganlık seviyelerini belirleyebilmek için "Rathus Atılganlık Envanteri", Ebeveyne bağlanmayı ölçebilmek için "Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri", öğrencilerin demografik değişkenlerini belirlemek için ise "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

3.3.1. Rathus Atılganlık Envanteri (RAE)

Literatürde güvenilirlik ve geçerlilik açısından en sık kullanılan ölçek; Rathus (1973)'un hazırladığı "Rathus Atılganlık Envanteri- R.A.E." dir. Envantere ilişkin bilgiler Rathus tarafından 1973'te Amerika'da geliştirilmiş olup ölçek Voltan (1980) tarafından Türkiye'ye uyarlanmıştır. Bu envanter, kişideki davranış normlarının atılganlık derecesini belirlemektedir. Saldırganlık düzeyini ölçmemektedir.

Rathus Atılganlık Envanteri, kendi kendine yapılan (self reported) ölçeği olup kişiler kendilerini 30 sorudan oluşan 6 dereceli bir ölçekte değerlendirmektedir. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler bulunmaktadır. Bunların puanlanması da farklıdır. Olumlu ifadelerin toplamı ile olumsuz ifadelerin toplamı toplanmaktadır. Çekingenliğe doğru uzanan uç 30 puan, atılganlığa uzanan uç puan ise 180'dir. Olumlu ifadeler: 3, 6, 7, 8, 10, 18, 20, 21, 22, 25, 27, 28, 29 (13 madde) bulunmaktadır. Olumsuz ifadeler: 1, 2, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 26, 30 (17 madde) bulunmaktadır. Tersine çevrilerek puanlamaları yapılan 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 26, 30 numaraları maddeler dışındakiler olduğu gibi puanlanmaktadır.

Rathus Atılganlık Envanterinin Güvenilirlik Çalışmaları; Hacettepe Üniversitesi Çocuk gelişimi Bölümü 3. sınıfa devam eden 37 öğrenci üzerinde 15'er günlük aralarla yapılan uygulamalar ile yapılmıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon

Formülü kullanılarak yapılan test tekrar test güvenilirlik çalışmasında sonuç 0,92 olarak bulunmuştur. Bunun yanı sıra, aynı bölümde 2. sınıfa devam eden 41 öğrenciye verilen ilk envanter puanlarından iki yarım metoduyla elde edilen güvenilirlik ise 0,60 çıkmıştır. Tekli çiftler metoduyla elde edilen güvenilirlik ise ; 0,77 bulunmuştur. Bulgular ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Voltan, 1980).

Rathus Atılganlık Envanterinin Türkiye'deki geçerlilik çalışması; yine Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü son sınıf öğrencilerinden ve akademik danışmanlarından yararlanılmıştır. Öğrencilere RAE verilip, 2, 3, 4, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30. maddelerde kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir. RAE aynı şekilde akademik danışmanlara da verilmiş ve bu 19 maddeye dayalı olarak çalışmaya katılan tüm öğrencileri ayrı ayrı değerlendirmeleri istemiştir. 26 öğrenciyi kapsayan geçerlilik çalışmasında elde edilen geçerlilik katsayısı 0, 70 olarak bulunmuştur. Yapılan istatistiksek analizler ölçeğin geçirli ve kullanılabilecek bir ölçek olduğunu göstermektedir (Voltan, 1980).

3.3.2. Ebeveyne ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri -Kısa Formu (EABE)

Anne – baba ve arkadaşlara bağlanmayı ölçmek için kullanılan "Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri (EABE; Inventory of Parent and Peer Attachment), Armsten ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışmada, orjinali 28 maddeden oluşan EABE'nin Raja ve arkadaşları tarafından geliştirilen 12 maddelik kısa formu kullanılmıştır. Bu çalışmada EABE, 7 basamaklı ölçekler üzerinden değerlendirilmiştir (1=Asla, 7=daima) ve katılımcılar tarafından hem anne hem de baba için cevaplandırılmıştır.

EABE Anne ve Baba Formlarının Geçerliği; EABE anne ve baba toplam bağlanma puanlarıyla diğer temel değişkenler arasındaki ilişki Pearson korelasyonları kullanılarak incelenmiştir. Anne ve Babaya bağlanma ile özsaygı arasında ergen bağlanma literatürüyle tutarlı olarak pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne ve babaya bağlanma toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($r = .35$; $p <,01$). Yapılan istatistiksel analizler, ölçeğin geçerli ve kullanılabilecek bir ölçek olduğunu göstermektedir (Günaydın ve ark, 2005: 17).

EABE Test- Tekrar Test Güvenirliği; EABE'nin test tekrar test güvenirliğini belirlemek için anne ve baba formlarını katılımcılardan rastgele seçilen bir gruba altı hafta sonra tekrar uygulamışlardır. Yapılan analizler sonucunda EABE'nin yüksek düzeyde test- tekrar test güvenirliği gösterdiği bulunmuştur. Aralıklı olarak ölçülen anneye bağlanma puanları arasında .87, babaya bağlanma puanları arasında ise .88 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunduğu gözlenmiştir ($p < .01$). Yapılan istatistiksel analizler anne baba alt ölçeklerinin yüksek iç tutarlılığa ve test – tekrar test güvenirliğine sahip olduğunu göstermektedir (Günaydın ve ark, 2005: 13).

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeylerini etkilediği düşünülen değişkenlere ait verilerin elde edilebilmesi amacıyla kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Yaş, cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ekonomik düzey, kardeş sayısı, doğum sırası gibi bilgiler sorulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın örneklem grubuna dahil olan liselerde uygulama yapabilmek için Darıca İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır. Veri toplama işlemi araştırmacı tarafından bizzat yürütülmüştür. Örneklem grubundaki katılımcılara uygulama başlamadan önce gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve ders saati süresince araştırmacı tarafından takip edilmiştir

Ergenlerin kendilerini oldukları gibi yansıtmaları amaçlandığından anket kâğıtlarına isimlerini yazmaları istenmemiş, sonuçların bireysel değil toplu olarak değerlendirileceği özellikle vurgulanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlenmesi

İstatistiksel çözümlemelere geçmeden önce, demografik değişkenler gruplandırılmış ardından öğrencilere uygulanan ölçekler (Rathus Atılganlık Envanteri ve Ebeveyne Bağlanma Envanteri) puanlanmıştır. Daha sonra elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir.

Bu aşamada, araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, ekonomik düzey, kardeş sayısı, doğum sırası, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi) betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, sonra ölçeklerin toplam puanları için $\overline{x}$, ss, SH_x değerleri saptanmıştır. Korelasyon testleri, regresyon analizi testi, grup farkları için yapılan ANOVA ve bağımsız grup t testleri için normal dağılım incelemesi yapılmıştır. Bu amaçla Kolmogorov-Smirnov testi, Levene's Testi yapılmış ve Skevness, Kurtosis değerlerine bakılmıştır. Bunların sonucunda örneklem içerisinde normal dağılım gösterdiğine karar verilmiş gruplar için parametrik teknikler kullanılmıştır. Örneklem içerisinde normal dağılım özelliği göstermeyen gruplar için non-parametrik analiz teknikleri kullanılmıştır.

1) Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Rathus Atılganlık Envanteri ve Ebeveyne (Anne- Baba) Bağlanma Envanterinden aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *Bağımsız Grup T testi*

2) Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Rathus Atılganlık Envanterinden aldıkları puanların yaş, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, algılanan aile gelir düzeyi ve doğum sırası değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *tek yönlü varyans analizi (ANOVA),* Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere post hoc testlerinden *Scheffe testi* uygulanmıştır .

3) Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Rathus Atılganlık Envanterinden aldıkları puanların baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *Kruskal- Wallis H testi* uygulanmıştır.

4) Örneklemi oluşturan öğrencilerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Envanterinden aldıkları puanların yaş, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, doğum sırası değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA), tek yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılığın kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere post hoc testlerinden *Scheffe testi ve LSD testi, Tamhane's T2 testi* uygulanmıştır.

5) Örneklemi oluşturan öğrencilerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Envanterinden aldıkları puanların kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *Kruskal- Wallis H testi* uygulanmıştır.

6) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Envanteri puanlarının yaş, sınıf düzeyi, algılanan gelir düzeyi, doğum sırası değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılığın kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere post hoc testlerinden *Scheffe testi ve Tamhane's T2 testi* uygulanmıştır.

7) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Envanteri puanlarının kardeş sayısı ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *Kruskal- Wallis H testi* uygulanmıştır.

8) Rathus Atılganlık Envanteri ve Ebeveyne Bağlanma Envanteri alt ölçeklerinden alınan puanlar arasındaki ilişkileri belirlemek üzere *Pearson Korelasyon Analizi* ve Ebeveyne (Anne- Baba) Bağlanma ölçeği puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri puanlarını açıklama gücünü değerlendirmek amacıyla regresyon analizi uygulaması tercih edilmiştir.

Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS for Windows ver:15.0 programında çözümlenmiş, manidarlıklar en düşük .05 düzeyinde sınanmış, diğer manidarlık düzeyleri ayrıca belirtilmiş ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUM

4.1 Bulgular

4.1.1. Grubun Yapısına ve Bazı Demografik Değişkenlere Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırma grubunu oluşturan ergenlerin demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailenin ekonomik düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu, doğum sırası) betimleyici frekans ve yüzde dağılımlarına ve uygulanan ölçeklerin (Rathus Atılganlık Envanteri ve Ebeveyne Bağlanma Envanteri) toplam ve alt boyut puanları için $\overline{x}$, ss, SH_x değerleri tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	*f*	%	$\%_{gec}$	$\%_{yig}$
Kız	463	59,2	59,2	59,2
Erkek	319	40,8	40,8	100,0
Toplam	782	100,0	100,0	

Tablo 1'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin 463'ü (%59,2) kız, 319'u (%40,8) erkektir.

Tablo 2. Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	*f*	%	$\%_{gec}$	$\%_{yig}$
15 ve altı	156	19,9	19,9	19,9
16 yaş	198	25,3	25,3	45,3
17 yaş	260	33,2	33,2	78,5
18 ve üstü	168	21,5	21,5	100,0
Toplam	782	100,0	100,0	

Tablo 2'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin 156'sı (%19,9) 15 yaş ve altı yaş grubunda, 198'i (%25,3) 16 yaş grubunda, 260'ı (%33,2) 17 yaş grubunda, 168'i de (%21,5) 18 yaş ve üstü yaş grubunda bulunmaktadır.

Tablo 3. Sınıf Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	*f*	%	$\%_{gec}$	$\%_{yig}$
9. Sınıf	227	29,0	29,0	29,0
10. Sınıf	147	18,8	18,8	47,8
11. Sınıf	217	27,7	27,7	75,6
12. Sınıf	191	24,4	24,4	100,0
Toplam	782	100,0	100,0	

Tablo 3'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin 227'si (%29,0) 9. sınıf düzeyinde, 147'si (%18,8) 10. sınıf düzeyinde, 217'si (%27,7) 11. sınıf düzeyinde, 191'i de (%24,4) 12. sınıf düzeyinde öğrenimlerini sürdürmektedirler.

Tablo 4. Annenin Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	*f*	%	$\%_{gec}$	$\%_{yig}$
Okula Gitmemiş	40	5,1	5,1	5,1
İlköğretim	495	63,3	63,3	68,4
Ortaöğretim	213	27,2	27,2	95,7
Üniversite ve Üstü	34	4,3	4,3	100,0
Toplam	782	100,0	100,0	

Tablo 4'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin 40'ının (%5,1) annesi okula gitmemiş, 495'inin (%63,3) ilköğretim mezunu, 213'ünün annesi (%27,2) ortaöğretim mezunu, 34'ü de (%4,3) üniversite ve üstü eğitim düzeyindedirler.

Tablo 5. Babanın Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	*f*	%	$\%_{gec}$	$\%_{yig}$
Okula Gitmemiş	11	1,4	1,4	1,4
İlköğretim	335	42,8	42,8	44,2
Ortaöğretim	328	41,9	41,9	86,2
Üniversite ve Üstü	108	13,8	13,8	100,0
Toplam	782	100,0	100,0	

Tablo 5'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin 11'inin (%1,4)

babası okula gitmemiş, 335'inin (%42,8) babası ilköğretim mezunu, 328'inin (%41,9) babası ortaöğretim mezunu, 108'inin babası (%13,8) üniversite ve üstü eğitim düzeyindedirler

Tablo 6. Algılanan Sosyoekonomik Düzey Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	*f*	%	$\%_{gec}$	$\%_{yig}$
Ortanın Altı/Dar Gelirli	131	16,8	16,8	16,8
Orta Halli	497	63,6	63,6	80,3
Ortanın üstü/Zengin	154	19,7	19,7	100,0
Toplam	782	100,0	100,0	

Tablo 6'da görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin 131'i (%16,8) ailelerini ortanın altı veya dar gelirli olarak, 497'si ailelerini orta halli olarak, 154'ü ise (%19,7) ortanın üstü veya zengin olarak algılamaktadırlar.

Tablo 7. Kardeş Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	*f*	%	$\%_{gec}$	$\%_{yig}$
Tek Çocuk	21	2,7	2,7	2,7
2 Kardeş	262	33,5	33,5	36,2
3 Kardeş	250	32,0	32,0	68,2
4 Kardeş	143	18,3	18,3	86,4
5 ve üstü	106	13,6	13,6	100,0
Toplam	782	100,0	100,0	

Tablo 7'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin 21'i (%2,7) tek çocuk, 262'si (%33,5) iki kardeş, 250'si (%32,0) üç kardeş, 143'ü (%18,3) 4 kardeş, 106'sı ise (%13,6) 5 veya daha fazla sayıda kardeş olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 8. Doğum Sırası Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	*f*	%	$\%_{gec}$	$\%_{yig}$
İlk Çocuk	345	44,1	44,1	44,1
Ortadaki Çocuk	210	26,9	26,9	71,0
Son Çocuk	227	29,0	29,0	100,0
Toplam	782	100,0	100,0	

Tablo 8'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin 345'i (%44,1)

ilk çocuk olduklarını, 210'u (%26,9) ortadaki çocuk olduklarını, 227'si ise (%29,0) son çocuk olduklarını ifade etmişleridir.

Tablo 9. Atılganlık Düzeyleri Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	*f*	%	$\%_{gec}$	$\%_{yig}$
Düşük Atılganlık	9	1,2	1,2	1,2
Orta Atılganlık	621	79,4	79,4	80,6
Yüksek Atılganlık	152	19,4	19,4	100,0
Toplam	782	100,0	100,0	

Tablo 9'da görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin 9'u (%1,2) düşük atılganlık grubunda, 621'i (%79,4) orta atılganlık grubunda, 152'si ise (%19,4) yüksek atılganlık grubunda yer almıştır.

Tablo 10. Rathus Atılganlık Envanteri Puanları ile Ebeveyne (Anne-Baba) Bağlanma Puanlarına Ait Betimleyici Değerler

Ölçek Puanları	*N*	$\bar{x}$	*ss*	$Sh_{\bar{x}}$
Rathus	782	117,93	15,14	,54
Bağlanma (Anne)	782	61,20	12,65	,45
Bağlanma (Baba)	782	58,31	14,28	,51

Tablo 10' da görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}$=117,93 standart sapması ss=5,14 aritmetik ortalamanın standart hatası $Sh_{\bar{x}}$=0,54 olarak; Ebeveyne (Anne) Bağlanma ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}$=61,20 standart sapması ss=12,65 aritmetik ortalamanın standart hatası $Sh_{\bar{x}}$=0,45 olarak; Ebeveyne (Baba) Bağlanma ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}$=58,31 standart sapması ss=14,28 aritmetik ortalamanın standart hatası $Sh_{\bar{x}}$=0,51 olarak hesaplanmıştır.

4.1.2. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amaçlarına yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Bu bağlamda örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Rathus Atılganlık Envanteri ve Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma

Ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *bağımsız grup t testi*, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, algılanan gelir düzeyi, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *tek yönlü varyans analizi (ANOVA),* ANOVA sonuçları anlamlı bulunduğunda farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla post-hoc *Scheffe testi*, Rathus Atılganlık Envanteri ve Ebeveyne Bağlanma Envanteri nden alınan puanlar arasındaki ilişkileri belirlemek üzere *Pearson Korelasyon analizi* ve ardından hangi boyutlar arasında farkın anlamlık olduğunun sınanması için *tek yönlü varyans analizi (ANOVA)* uygulanmış sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

4.1.2.1. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi bağımsız gruplar için t testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 11 de verilmiştir.

Tablo 11. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	**Gruplar**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	$Sh_{\bar{x}}$	*t* **Testi**		
						t	*Sd*	*p*
Rathus Toplam	Kız	463	117,88	15,509	,721	-,114	780	,909
	Erkek	319	118,01	14,607	,818			

Tablo 11'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*t=-0,114; p>,05*).

4.1.2.2. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin yaş değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü

varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Rathus Toplam	15 ve altı	156	115,68	13,215	**G.Arası**	1649,355	3	549,785	2,412	,066
	16 yaş	198	116,99	16,136	**G.İçi**	177324,319	778	227,923		
	17 yaş	260	119,17	15,427	**Toplam**	178973,674	781			
	18 ve üstü	168	119,24	14,949						
	Toplam	782	117,93	15,138						

Tablo 12'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=2,412; p>,05*).

4.1.2.3. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin sınıf düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Rathus Toplam	9. Sınıf	227	114,82	13,619	**G.Arası**	3888,805	3	1296,268	5,760	,001
	10. Sınıf	147	118,05	16,728	**G.İçi**	175084,868	778	225,045		
	11. Sınıf	217	120,68	14,496	**Toplam**	178973,674	781			
	12. Sınıf	191	118,42	15,716						
	Toplam	782	117,93	15,138						

Tablo 13'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi

(ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=5,760; p<,01*).

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır (*L_F=1,683; p>,05*). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin bir nedeni de testin alpha tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 14. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Sınıf (i)	**Sınıf (j)**	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	*p*
9. Sınıf	10. Sınıf	-3,235	1,588	,247
	11. Sınıf	-5,863	1,424	**,001**
	12. Sınıf	-3,605	1,473	,113
10. Sınıf	9. Sınıf	3,235	1,588	,247
	11. Sınıf	-2,628	1,602	,443
	12. Sınıf	-,370	1,646	,997
11. Sınıf	9. Sınıf	5,863	1,424	**,001**
	10. Sınıf	2,628	1,602	,443
	12. Sınıf	2,258	1,488	,513
12. Sınıf	9. Sınıf	3,605	1,473	,113
	10. Sınıf	,370	1,646	,997
	11. Sınıf	-2,258	1,488	,513

Tablo 14'de görülebileceği üzere Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın 9. sınıf öğrencileri ile 11. Sınıf öğrencileri arasında 11. sınıf öğrencileri lehine p<,01 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yani 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek atılganlığa sahip olduğu saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*p>,05*).

4.1.2.4. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin algılanan ekonomik düzey değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri algılanan ekonomik düzeye göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\overline{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\overline{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Rathus Toplam	O.Altı/dar	131	113,66	13,397	**G.Arası**	3840,016	2	1920,008	8,540	,000
	Orta halli	497	118,11	15,193	**G.İçi**	175133,658	779	224,819		
	O.Üstü/zengin	154	120,99	15,615	**Toplam**	178973,674	781			
	Toplam	782	117,93	15,138						

Tablo 15'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=8,540; p<,001*).

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır (L_F*=2,582; p>,05*). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin bir nedeni de testin alpha tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 16. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Gelir Düzeyi (i)	Gelir Düzeyi (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Ortanın Altı/Dar	Orta Halli	-4,451	1,473	,011
	Ortanın üstü/Zengin	-7,323	1,782	,000
Orta Halli	Ortanın Altı/Dar	4,451	1,473	,011
	Ortanın üstü/zengin	-2,872	1,383	,116
Ortanın üstü/Zengin	Ortanın Altı/Dar	7,323	1,782	,000
	Orta Halli	2,872	1,383	,116

Tablo 16'da görülebileceği üzere Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile orta halli gelir grubunda bulunanlar arasında orta halli gelir grubunda lehine p<,05 düzeyinde; ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile ortanın üstü/zengin gelir grubunda bulunanlar arasında ortanın üstü/zengin gelir grubunda lehine p<,001 düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani orta halli gelir grubunda bulunanlar ile ortanın üstü/zengin gelir grubunda bulunanların, ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlardan önemli ölçüde yüksek atılganlığa sahip olduğu saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*p>,05*).

4.1.2.5. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin anne eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri annenin eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Rathus Toplam	Okula Gitmemiş	40	121,05	13,418	**G.Arası**	1503,849	3	501,283	2,198	,087
	İlköğretim	495	116,91	15,326	**G.İçi**	177469,824	778	228,110		
	Ortaöğretim	213	119,46	15,130	**Toplam**	178973,674	781			
	Ün. ve üstü	34	119,62	13,351						
	Toplam	782	117,93	15,138						

Tablo 17'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=2,198; p>,05*).

4.1.2.6. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin babanın eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi Kruskal Wallis-H testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	**Gruplar**	*N*	$\bar{x}_{sira}$	x^2	*sd*	*p*
Rathus Toplam	Okula Gitmemiş	11	443,45	3,349	3	,341
	İlköğretim	335	382,17			
	Ortaöğretim	328	388,80			
	Ün. ve üstü	108	423,35			
	Toplam	782				

Tablo 18'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (x^2*=3,349; p>,05*).

4.1.2.7. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin kardeş sayısı değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguları:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi Kruskal Wallis- H testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	*N*	$\bar{x}_{sira}$	x^2	*sd*	*p*
Rathus Toplam	Tek Çocuk	21	442,50	3,039	4	,551
	2 Kardeş	262	402,01			
	3 Kardeş	250	392,74			
	4 Kardeş	143	372,24			
	5 ve üstü	106	378,46			
	Toplam	782				

Tablo 19'da görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=3,039; p>,05$).

4.1.2.8. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin doğum sırası değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri doğum sırasına göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Rathus Atılganlık Envanteri Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Rathus Toplam	İlk Çocuk	345	117,88	15,480	**G.Arası**	1292,386	2	646,193	2,833	,059
	Ortadaki Çocuk	210	116,20	15,182	**G.İçi**	177681,288	779	228,089		
	Son Çocuk	227	119,63	14,433	**Toplam**	178973,674	781			
	Toplam	782	117,93	15,138						

Tablo 20'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=2,833; p>,05*).

4.1.2.9. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi bağımsız gruplar için t testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 21' de verilmiştir.

Tablo 21. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	**Gruplar**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	$Sh_{\bar{x}}$	*t* **Testi**		
						t	*Sd*	*p*
Bağlanma (Anne)	Kız	463	60,66	12,963	,602	-1,450	780	,148
	Erkek	319	61,99	12,170	,681			

Tablo 21'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*t=-1,450; p>,05*).

4.1.2.10. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeylerinin yaş değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi(ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Bağlanma (Anne)	15 ve altı	156	62,88	12,668	**G.Arası**	812,290	3	270,763	1,695	,167
	16 yaş	198	60,52	13,062	**G.İçi**	124249,190	778	159,703		
	17 yaş	260	61,50	12,396	**Toplam**	125061,480	781			
	18 ve üstü	168	59,97	12,471						
	Toplam	782	61,20	12,654						

Tablo 22'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=1,695; p>,05*).

4.1.2.11. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi(ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 23'de verilmiştir.

Tablo 23. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Bağlanma (Anne)	9. Sınıf	227	61,74	13,265	**G.Arası**	492,952	3	164,317	1,026	,380
	10. Sınıf	147	59,76	13,133	**G.İçi**	124568,527	778	160,114		
	11. Sınıf	217	60,96	11,489	**Toplam**	125061,480	781			
	12. Sınıf	191	61,95	12,796						
	Toplam	782	61,20	12,654						

Tablo 23'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=1,026; p>,05*).

4.1.2.12. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeylerinin annenin eğitim düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri anne eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi(ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 24'de verilmiştir.

Tablo 24. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Bağlanma (Anne)	Okula Gitmemiş	40	60,75	14,461	**G.Arası**	731,797	3	243,932	1,526	,206
	İlköğretim	495	60,53	12,443	**G.İçi**	124329,683	778	159,807		
	Ortaöğretim	213	62,57	12,643	**Toplam**	125061,480	781			
	Ün. ve üstü	34	62,91	13,256						
	Toplam	782	61,20	12,654						

Tablo 24'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü

varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=1,526; p>,05*).

4.1.2.13. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeylerinin algılanan aile gelir düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri algılanan ailenin gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Bağlanma (Anne)	O.Altı-dar	131	59,02	13,808	**G.Arası**	1020,038	2	510,019	3,203	,041
	Orta halli	497	62,00	12,329	**G.İçi**	124041,441	779	159,232		
	O.Üstü-zengin	154	60,49	12,489	**Toplam**	125061,480	781			
	Toplam	782	61,20	12,654						

Tablo 25'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=3,203; p<,05*).

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır (L_F*=1,461; p>,05*). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan LSD çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. LSD testinin tercih edilmesinin bir nedeni de testin beta tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen LSD çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 26. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan LSD Testi Sonuçları

Gelir Düzeyi (i)	Gelir Düzeyi (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	*p*
Ortanın Altı/Dar	Orta Halli	-2,983	1,239	**,016**
	Ortanın üstü/ zengin	-1,472	1,500	,327
Orta Halli	Ortanın Altı/ Dar	2,983	1,239	**,016**
	Ortanın üstü/ zengin	1,511	1,164	,195
Ortanın üstü/zengin	Ortanın Altı/Dar	1,472	1,500	,327
	Orta Halli	-1,511	1,164	,195

Tablo 26'da görülebileceği üzere Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan LSD testi sonucunda söz konusu farklılığın ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile orta halli gelir grubunda bulunanlar arasında orta halli gelir grubunda lehine p<,05 düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani orta halli gelir grubunda bulunanların, ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlardan önemli ölçüde yüksek anneye bağlanma düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*p>,05*).

4.1.2.14. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi Kruskal Wallis- H testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	*N*	$\bar{x}_{sira}$	x^2	*sd*	*p*
Bağlanma (Anne)	Tek Çocuk	21	445,60	6,609	4	,158
	2 Kardeş	262	414,44			
	3 Kardeş	250	385,56			
	4 Kardeş	143	368,92			
	5 ve üstü	106	368,54			
	Toplam	782				

Tablo 27'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=6,609; p>,05$).

4.1.2.15. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri doğum sırası değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi Kruskal Wallis- H testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 28' de verilmiştir.

Tablo 28. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f, $\overline{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\overline{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Bağlanma (Anne)	İlk Çocuk	345	61,98	12,703	**G.Arası**	425,454	2	212,727	1,330	,265
	Ortadaki Çocuk	210	60,95	12,572	**G.İçi**	124636,026	779	159,995		
	Son Çocuk	227	60,25	12,637	**Toplam**	125061,480	781			
	Toplam	782	61,20	12,654						

Tablo 28'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,330; p>,05$).

4.1.2.16. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi bağımsız gruplar için t testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 29' da verilmiştir.

Tablo 29. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	*N*	$\bar{x}$	*ss*	$Sh_{\bar{x}}$	*t* Testi		
						t	*Sd*	*p*
Bağlanma (Baba)	Kız	463	57,59	14,718	,684	-1,697	780	,090
	Erkek	319	59,35	13,584	,761			

Tablo 29'da görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*t=-1,697; p>,05*).

4.1.2.17. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinin yaş değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 30' da verilmiştir.

Tablo 30. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Bağlanma (Baba)	15 ve altı	156	61,23	12,219	**G.Arası**	1783,218	3	594,406	2,935	,033
	16 yaş	198	58,21	14,157	**G.İçi**	157559,509	778	202,519		
	17 yaş	260	57,35	14,899	**Toplam**	159342,728	781			
	18 ve üstü	168	57,18	14,973						
	Toplam	782	58,31	14,284						

Tablo 30'da görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=2,935; p<,05*).

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olmadığı saptanmıştır (L_F=3,932; p<,01). Bunun üzerine varyansların homojen olmaması durumunda yaygınlıkla kullanılan Tamhane's T2 çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Tamhane's T2 testinin tercih edilmesinin bir nedeni de testin alpha tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Tamhane's T2 çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 31. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane's T2 Testi Sonuçları

Sınıf (i)	Sınıf (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
15 ve altı	16 yaş	3,019	1,403	,178
	17 yaş	3,877	1,346	**,025**
	18 ve üstü	4,046	1,514	**,047**
16 yaş	15 ve altı	-3,019	1,403	,178
	17 yaş	,858	1,366	,989
	18 ve üstü	1,028	1,532	,985
17 yaş	15 ve altı	-3,877	1,346	**,025**
	16 yaş	-,858	1,366	,989
	18 ve üstü	,169	1,479	1,000
18 ve üstü	15 ve altı	-4,046	1,514	**,047**
	16 yaş	-1,028	1,532	,985
	17 yaş	-,169	1,479	1,000

Tablo 31'de görülebileceği üzere Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Tamhane's T2 testi sonucunda söz konusu farklılığın 15 yaş altı grupla 17 grubu arasında 15 yaş ve altı yaş grubu lehine p<,05 düzeyinde; 15 yaş altı grupla 18 ve üstü yaş grubu arasında 15 yaş ve altı yaş grubu lehine p<,05 düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani 15 ve altı yaş grubunda bulunan grubun 17 yaş ve 18 ve üstü yaş gruplarından anlamlı derecede yüksek babaya bağlanma yaşamakta olduğu saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

4.1.2.18. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 32' de verilmiştir.

Tablo 32. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Bağlanma (Baba)	9. Sınıf	227	59,93	13,297	**G.Arası**	1658,497	3	552,832	2,728	,043
	10. Sınıf	147	56,75	14,793	**G.İçi**	157684,230	778	202,679		
	11. Sınıf	217	56,78	14,420	**Toplam**	159342,728	781			
	12. Sınıf	191	59,31	14,664						
	Toplam	782	58,31	14,284						

Tablo 32'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=2,728; p<,051*).

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır (L_F*=1,004; p>,05*). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin bir nedeni de testin beta tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 33. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Sınıf (i)	Sınıf (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
9. Sınıf	10. Sınıf	3,186	1,507	**,035**
	11. Sınıf	3,155	1,352	**,020**
	12. Sınıf	,620	1,398	,658
10. Sınıf	9. Sınıf	-3,186	1,507	**,035**
	11. Sınıf	-,031	1,521	,984
	12. Sınıf	-2,566	1,562	,101
11. Sınıf	9. Sınıf	-3,155	1,352	**,020**
	10. Sınıf	,031	1,521	,984
	12. Sınıf	-2,535	1,412	,073
12. Sınıf	9. Sınıf	-,620	1,398	,658
	10. Sınıf	2,566	1,562	,101
	11. Sınıf	2,535	1,412	,073

Tablo 33'de görülebileceği üzere Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencileri arasında 9. sınıf öğrencileri lehine p<,05 düzeyinde; 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencileri arasında 9. sınıf öğrencileri lehine p<,05 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yani 9. sınıf öğrencilerinin 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek babaya bağlanma yaşadıkları saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*p>,05*).

4.1.2.19. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri baba eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi Kruskal Wallis- H testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 34' de verilmiştir.

Tablo 34. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	*N*	$\bar{x}_{sira}$	x^2	*sd*	*p*
Bağlanma (Baba)	Okula Gitmemiş	11	338,00	2,469	3	,481
	İlköğretim	335	379,75			
	Ortaöğretim	328	402,84			
	Ün. ve üstü	108	398,94			
	Toplam	782				

Tablo 34'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=2,469; p>,05$).

4.1.2.20. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri algılanan aile gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 35' de verilmiştir.

Tablo 35. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve *ss* Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Bağlanma (Baba)	O.Altı-dar	131	53,85	15,622	**G.Arası**	3159,291	2	1579,645	7,879	,000
	Orta halli	497	59,09	13,909	**G.İçi**	156183,437	779	200,492		
	O.Üstü-zengin	154	59,58	13,649	**Toplam**	159342,728	781			
	Toplam	782	58,31	14,284						

Tablo 35'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki

fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=7,879; p<,001*).

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır (*L_F=2,026; p>,05*). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin bir nedeni de testin beta tipi hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 36. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Algılanan Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Gelir Düzeyi (i)	**Gelir Düzeyi (j)**	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	*p*
Ortanın Altı/Dar	Orta Halli	-5,243	1,391	**,001**
	Ortanın üstü/zengin	-5,731	1,683	**,003**
Orta Halli	Ortanın Altı/ Dar	5,243	1,391	**,001**
	Ortanın üstü/ zengin	-,487	1,306	,933
Ortanın üstü/zengin	Ortanın Altı/Dar	5,731	1,683	**,003**
	Orta Halli	,487	1,306	,933

Tablo 36'da görülebileceği üzere Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile orta halli gelir grubunda bulunanlar arasında orta halli gelir grubunda lehine p<,01 düzeyinde; ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile ortanın üstü/zengin gelir grubunda bulunanlar arasında ortanın üstü/zengin gelir grubunda lehine p<,01 düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani orta halli gelir grubunda ve üstü/zengin gelir grubunda bulunanların, ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlardan önemli ölçüde babaya bağlanma yaşadıkları saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*p>,05*).

4.1.2.21. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi Kruskal Wallis-H testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 37' de verilmiştir.

Tablo 37. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	*N*	$\bar{x}_{sira}$	x^2	*sd*	*p*
Bağlanma (Baba)	Tek Çocuk	21	492,60	7,885	4	,096
	2 Kardeş	262	398,48			
	3 Kardeş	250	399,75			
	4 Kardeş	143	373,37			
	5 ve üstü	106	359,20			
	Toplam	782				

Tablo 37'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=7,885;\ p>,05$).

4.1.2.22. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri doğum sırası değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 38. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Puan	**Grup**	*N*	$\bar{x}$	*ss*	**Var. K.**	*KT*	*Sd*	*KO*	*F*	*p*
Bağlanma (Baba)	İlk Çocuk	345	59,11	14,133	**G.Arası**	428,573	2	214,286	1,050	,350
	Ortadaki Çocuk	210	57,39	14,374	**G.İçi**	158914,155	779	203,998		
	Son Çocuk	227	57,95	14,425	**Toplam**	159342,728	781			
	Toplam	782	58,31	14,284						

Tablo 38'de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=1,050; p>,05*).

4.1.2.23.0 Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeylerinin annelerine bağlanma düzeyine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri annelerine bağlanma düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?" yönündeki alt problemi için pearson korelasyon analizi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39. Rathus Atılganlık Envanteri Puanları ile Ebeveyne (Anne) Bağlanma Puanları Arasındaki İlişki için Yapılan Pearson Analizi Sonuçları

Bağlanma Puanları	**Rathus Atılganlık Puanları**		
	N	r	p
Bağlanma (Anne)	782	,153	,000

Tablo 39'da görüldüğü üzere, Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanları arasında yapılan anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda; Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile anneye bağlanma puanları arasında pozitif yönde (*r=0,153; p<0,001*) anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yani ergenlerin atılganlık puanları yükseldikçe anneye bağlanma puanları da önemli ölçüde yükselmiştir.

Ebeveyne (Anne) Bağlanma ölçeği puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri puanlarını açıklama gücünü değerlendirmek amacıyla regresyon analizi uygulaması

tercih edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Toplam Puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri Toplam Puanları üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapılmış regresyon analizi model tablosu yer almaktadır. Regresyon analizinde Rathus Atılganlık Envanteri Puanları bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır.

Tablo 40. Regresyon Analizi Model Özeti

Model	***R***	***R^2***	***Düzeltilmiş R^2***
Model 1	,153	,024	,022

Tablo 40'daki değerler dikkate alındında regresyon modelinde belirlilik katsayısı (düzeltilmiş R^2), bağımsız değişken olan Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanının, bağımlı değişkeni (Rathus Atılganlık Envanteri puanını) 0,022 oranında açıklayabildiğini göstermektedir.

Tablo 41. Regresyon Analizi Kapsamındaki Varyans Analizi

Model 1	***Kareler Toplamı***	***F***	***p***
Regresyon	4212,003	18,799	,000
Kalan	174761,671		
Toplam	178973,674		

Yukarıdaki tek yönlü varyans analizi tablosunda görüldüğü üzere, model doğrusal regresyon için uygundur ve Rathus Atılganlık Envanteri puanını açıklama yönünden istatistiksel olarak anlamlıdı(*F=18,799; p<,01*). Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri puanları üzerindeki etkilerini gösteren katsayılar aşağıdaki tablo 42'de sunulmuştur.

Tablo 42. Regresyon Analizi Değişken Katsayıları (n=782)

Model 1	***B***	***Std. Hata***	***Beta***	***t***	***p***
Sabit	106,703	2,645		40,339	,000
Bağlanma (Anne)	,184	,042	,153	4,336	,000

Bağımlı Değişken: Rathus Atılganlık Envanteri Puanı

Tablo 42'de görüldüğü üzere, Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile Ebeveyne

(Anne) Bağlanma Ölçeği puanları arasındaki korelatif ilişki (*Beta*) r=0,153 olarak hesaplanmıştır. Buna bağlı olarak Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının, Rathus Atılganlık Envanteri puanlarından 0,022 (R^2) düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı şekilde etkilendiği belirlenmiştir (*p<0,01*). Yani Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının yaklaşık %0,022'i Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarınca açıklanmaktadır.

4.1.2.24. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeylerinin babalarına bağlanma düzeyine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri babalarına bağlanma düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?" yönündeki alt problemi için pearson korelasyon analizi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 43'de verilmiştir.

Tablo 43. Rathus Atılganlık Envanteri Puanları ile Ebeveyne (Baba) Bağlanma Puanları Arasındaki İlişki için Yapılan Pearson Analizi Sonuçları

Bağlanma Puanları	Rathus Atılganlık Puanları		
	N	r	p
Bağlanma (Baba)	782	,187	,000

Tablo 43'de görüldüğü üzere, Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanları arasında yapılan anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda; Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile babaya bağlanma puanları arasında pozitif yönde (*r=0,87; p<0,001*) anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yani ergenlerin atılganlık puanları yükseldikçe babaya bağlanma puanları da önemli ölçüde yükselmiştir.

Aşağıdaki tabloda Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri puanları üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapılmış regresyon analizi model tablosu yer almaktadır. Regresyon analizinde Rathus Atılganlık Envanteri Puanları bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır.

Tablo 44. Regresyon Analizi Model Özeti

Model	*R*	R^2	*Düzeltilmiş* R^2
Model 1	,187	,035	,034

Tablo 44'deki değerler dikkate alındında regresyon modelinde belirlilik katsayısı (düzeltilmiş R^2), bağımsız değişken olan Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanının, bağımlı değişkeni (Rathus Atılganlık Envanteri puanını) 0,034 oranında açıklayabildiğini göstermektedir.

Tablo 45. Regresyon Analizi Kapsamındaki Varyans Analizi

Model 1	*Kareler Toplamı*	*F*	*p*
Regresyon	6244,836	28,200	,000
Kalan	172728,838		
Toplam	178973,674		

Tablo 45'deki tek yönlü varyans analizi tablosunda görüldüğü üzere, model doğrusal regresyon için uygundur ve Rathus Atılganlık Envanteri puanını açıklama yönünden istatistiksel olarak anlamlıdır (*F=28,200; p<,01*). Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri puanları üzerindeki etkilerini gösteren katsayılar aşağıdaki Tablo 46'da sunulmuştur.

Tablo 46. Regresyon Analizi Değişken Katsayıları (n=782)

Model 1	*B*	*Std. Hata*	*Beta*	*t*	*p*
Sabit	106,392	2,238		47,541	,000
Bağlanma (Baba)	,198	,037	,187	5,310	,000

Bağımlı Değişken: Rathus Atılganlık Envanteri Puanı

Tablo 46'da görüldüğü üzere, Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanları arasındaki korelatif ilişki (*Beta*) r=0,187 olarak hesaplanmıştır. Buna bağlı olarak Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının, Rathus Atılganlık Envanteri puanlarından 0,034 (R^2) düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı şekilde etkilendiği belirlenmiştir (*p<0,01*). Yani Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının yaklaşık %0,034'i Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarınca açıklanmaktadır.

4.2. Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular aynı sıra ile ele alınıp, konuyla ilgili yapılmış çalışmaların desteğiyle, kültürel özellikler, araştırmanın koşulları ve sınırlılıkları dikkate alınarak yorumlanmıştır.

4.2.1. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?" yönündeki birinci amacı bağımsız grup t testi ile kontrol edilmiş ve atılganlık puanları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Araştırma bulgularına benzer sonuçlar literatür incelendiğinde de görülmektedir. Onur (2006), Tegin (1999), Tataker (2003), Saruhan (1996), Uğur (1996)' un araştırma bulguları da cinsiyetin atılganlık üzerinde bir etkisi olmadığını ortaya koymuştur. Ancak atılganlığın cinsiyete göre farklılaştığını ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Deniz (1997), Bozkurt (1989) ve Arı (1989) erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha atılgan olduklarını, Saruhan (1996) ise kız öğrencilerin erkekler öğrencilerden daha atılgan olduklarını bulmuştur. Literatür incelendiğinde farklı sonuçlar olduğu görülmektedir. Şehirlerde kız çocuğunun yetiştirilmesiyle erkek çocuğun yetiştirilmesi arasında yetiştirme açısından bir fark görülmezken, kırsal toplumlarda kız çocuğu ile erkek çocuğunu yetiştirme, onlarla ilişki geliştirme kalıpları farklıdır (Merter, 1990:69). Araştırmanın yapıldığı örneklem grubunun kültürel özellikleri dikkate alındığında, ebeveynlerin çocuklarının cinsiyet özelliklerine göre yetiştirme stillerinde bir farklılık bulunmadığı, bu durumun ise atılgan davranışlar arasındaki farkı ortadan kaldırdığı ile açıklanabilir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin erkek ya da kadın oluşlarına göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir.

4.2.2. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin yaşa göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri yaşa göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (Anova) ile kontrol edilmiş ve atılganlık seviyesi puanlarında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Bu sonuç Menteş (2007), Onur (2006), Görüş (1999)' un bulgularıyla tutarlıdır. Bu sonuç araştırmanın araştırmanın örneklemi ve kültürel özellikler dikkate alınarak değerlendirildiğinde yaşın atılganlığın belirleyici bir özelliği olmadığını destekler niteliktedir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin yaşlarına göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir.

4.2.3. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin sınıf düzeyine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın “lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?” yönündeki üçüncü amacı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş ve sınıf düzeyi ile atılganlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve 11. sınıf öğrencilerin 9. sınıf öğrencilerden anlamlı derecede yüksek atılganlığa sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmanın koşulları incelenip, araştırmanın yapıldığı grubun kültürel özellikleri dikkate alındığında, sınıf düzeyinin yükselmesiyle birlikte ergenin kendini güvenli olarak ifade edebilmesine yaşadığı çevrece daha fazla izin verilmesi ve buna bağlı olarak da ergenlerin daha atılgan davranışlar sergileyebildiği ile açıklanabilir. Araştırmanın bulguları Deniz (1997) 'in üniversite öğrencileri ile yürüttüğü araştırmanın sonuçları ile de tutarlıdır.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde Lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği söylenebilir.

4.2.4. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin anne eğitim düzeyinin incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri annelerinin eğitim seviyelerine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi ile kontrol edilmiş ve ergenlerin atılganlık seviyelerinde anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür.

Annenin eğitim düzeyi ile atılganlık arasında ilişki olmadığının görüldüğü araştırma sonuçları, Onur (2006), Tataker (2003), Uğurluoğlu (1996)'nun araştırma sonuçlarıyla tutarlıdır.

Saruhan (1996)'ın araştırma sonuçları anne eğitim düzeyinin artmasıyla ergenin atılganlık düzeyinin arttığını, Kapıkıran (1993)'da anneleri yüksek öğrenim gören ergenlerin, anneleri ilkokul düzeyinde eğitim görmüş ergenlerden daha yüksek derecede atılganlık seviyesine sahip olduğunu bulgulamıştır.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde Lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir.

4.2.5. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin babanın eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?" yönündeki alt problemi Kruskal Wallis-H testi ile kontol edilmiş ve atılganlık puanlarında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Bu sonuç, Tataker (2003), Bal (2006), Becet (1989), Onur (2006) sonuçları ile tutarsızdır. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri babalarının eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır. Her ne kadar babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarının istek ve ihtiyaçlarına daha fazla önem vereceği, çocuklarının kendilerini ifade edebilmesine daha izin verici ve esnek yaklaşabileceği düşünülse de, araştırmamıza katılan ergenlerin babaları için bu durumun geçerli olmadığı söylenebilir. Bu durum örneklem grubunun kültürel yapısı ile ve

örneklemin büyüklüğü ile de açıklanabilir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde Lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir.

4.2.6. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin ekonomik düzey incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri ailelerinin ekonomik seviyelerine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi ile kontrol edilmiş ve ergenlerin atılganlık seviyelerinde anlamlı bir fark elde edilmiştir. Elde edilen sonuç, orta halli gelir grubunda bulunanlar ile ortanın üstü/zengin gelir grubunda bulunanların, ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlardan önemli ölçüde yüksek atılganlığa sahip olduğu saptanmıştır.

İlgili literatür atılganlık düzeyleri açısından incelendiğinde, algılanan gelir düzeyinin anlamlı etkisi olduğunu gösteren araştırmalar çoğunluktadır. Sonuçlar, Onur (2006), Bal (2006), Kapıkıran (1993), Görüş (1999)'ün bulgularıyla tutarlıdır.

Konu ile ilgili bazı araştırmacılar ise, gelir düzeyinin atılganlık seviyesine etkisinin bulunmadığını otaya koymuşlardır. Becet (1989), Kaya (2001), Tataker (2003), atılganlık ile sosyo ekonomik seviye arasında bir ilişki bulmamıştır. Bu sonuçlar ise bu araştırmanın sonuçları ile tutarsızdır. Bu sonuç araştırmanın örneklemi dikkate alındığında gelir düzeyinin artması ile ergenin maddi ve sosyal ihtiyaçlarının daha kolay karşılanabiliyor olması, toplum içerisinde ekonomik açıdan daha az kısıtlama yapmak zorunda kalması, daha iyi fiziki ortamlarda yaşayabilme olanakları, yaşadıkları çevrede daha fazla onay görmesi gibi etkenlerin ergenin kendisine daha fazla güven duymasına ve bu güvenin atılgan davranışı arttıracağı ile de açıklanabilir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde Lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin ekonomik düzeylerine göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği söylenebilir.

4.2.7. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin kardeş sayısı değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi Kruskal Wallis-H testi kontol edilmiş ve atılganlık puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, Menteş (2007)'in araştırmasıyla tutarlı, Onur (2006), Saruhan (1996) ile tutarsızdır. Araştırma konusunda farklı sonuçlar bulunmaktadır. Onur (2006)'un yaptığı araştırmada bir ve iki kardeş olan ergenler, beş ve daha fazla kardeşi olan ergenlerden daha yüksek atılganlığa sahip olarak bulunurken, Uğurluoğlu (1996) ise tek çocuk olanların atılganlık puanlarının, iki kardeş olan ergenlerin atılganlık düzeyinden daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Araştırmalar arasındaki bu farklılık, atılganlığın karmaşık doğasından, örneklemin farklılığından ve kültürel özelliklerin farklılığından kaynaklanabilir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde Lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin kardeş sayısına göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir.

4.2.8. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyelerinin doğum sırası değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu

Araştırmanın " Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık seviyeleri doğum sırasına göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi ile kontol edilmiş ve atılganlık puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, Onur (2006) 'un sonuçları ile tutarsızdır.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde Lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin doğum sırasına göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği söylenebilir.

4.2.9. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulgular:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki dokuzuncu amacı bağımsız grup t testi ile kontrol edilmiş ve anneye bağlanma ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Haigler ve arkadaşları'nın (1995:206) konuyla ilgili araştırmasında geliştirilen bağlanma stilleriyle cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Sümer ve Şendağ (2009)'ın orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma ile benlik saygısı ve Kaygı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma da cinsiyet bakımından anne ve babaya bağlanmada bir farklılık olmadığını göstermektedir.

Kerns ve ark (2000)'nın araştırması da bu araştırmanın sonuçlarıyla tutarlı olarak ebeveyn bağlanmasında cinsiyet farkının anlamlı olmadığını göstermektedir.

İlgili literatür incelendiğinde Onur (2006)'un araştırmasında ergenlerin bağlanma stilleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulmuş ve güvenli bağlanma boyutu erkekler lehine, saplantılı bağlanma boyutunda kızlar lehine anlamlı bir fark ortaya koymuştur.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin anneye bağlanma düzeyleri ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir.

4.2.10. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma düzeylerinin yaş değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki onuncu amacı tek

yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile kontrol edilmiş ve anneye bağlanma ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Onur (2006)'un yaptığı araştırmada güvenli bağlanma alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, araştırmanın sonuçları ile kısmen tutarlıdır.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin anneye bağlanma düzeyleri ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir.

4.2.11. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki onbirinci amacı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile kontrol edilmiş ve anneye bağlanma ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri üzerinde sınıf düzeyinin anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin anneye bağlanma düzeyleri ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir.

4.2.12. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma düzeylerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri annelerinin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki

onikinci amacı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile kontrol edilmiş ve anneye bağlanma ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin anneye bağlanma düzeyleri ile anne eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir.

4.2.13. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki onüçüncü amacı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile kontrol edilmiş ve anneye bağlanma ile algılanan gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.o Kendilerini orta halli gelir grubunda algılayan ergenlerin, ortanın altı/dar gelir grubunda algılayan ergenlere göre önemli ölçüde yüksek düzeyde annelerine bağlanma gösterdikleri saptanmıştır.

Onur (2006) ve Keskin (2007)'nin yaptığı araştırmalarda da benzer şekilde bağlanma stilleri ile algılanan ekonomik düzey arasındaki ilişkiyi incelekleri araştırmalarda, gelir düzeyi arttıkça güvenli bağlanmanın da arttığını ortaya koymuşlardır.

Araştırmanın örneklem grubu ve kültürel özellikler dikkate alındığında, gelir düzeyinin yükselmesine paralel olarak ebeveynin (anne) daha az kaygılı hissedeceği, bunun etkisiyle çocuğuyla daha olumlu bir ilişki geliştirebileceğini ve çocuğun da bu nedenle annesine daha yüksek düzeyde bağlanma yaşayacağı şeklinde açıklanabilir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin anneye bağlanma düzeyleri ile algılanan ekonomik düzey arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir.

4.2.14. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki ondördüncü amacı Kruskal Wallis-H testi ile kontrol edilmiş ve anneye bağlanma ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Araştırmanın sonuçları, Keskin (2007)'in araştırma sonuçları ile tutarlıdır. Ailedeki çocuk sayısının artması ile ebeveynin çocuklarına karşı daha az ilgili olacağı ve bu durumun ise bağlanmaya olumsuz etkide bulunabileceği düşünülürse, bu araştırmanın sonuçları, örneklemin büyüklüğündem ya da örneklem grubunun kültürel özelliklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin anneye bağlanma düzeyleri ile kardeş sayısı değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir.

4.2.15. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin annelerine bağlanma düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri doğum sırası değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki onbeşinci amacı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile kontrol edilmiş ve anneye bağlanma ile doğum sırası arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin anneye bağlanma düzeyleri ile doğum sırası değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir.

4.2.16. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki onaltıncı amacı bağımsız grup t testi ile kontrol edilmiş ve babaya bağlanma ile cinsiyet değişkeni

arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bulgular, Sümer ve Şendağ (2009)'un bulgularıyla tutarlı olarak cinsiyetin babaya bağlanma üzerinde etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin babaya bağlanma düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir.

4.2.17. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeylerinin yaş değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki onyedinci amacı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş ve babaya bağlanma ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ve 15 ve altı yaş grubunda bulunan grubun 17 yaş ve 18 ve üstü yaş gruplarından anlamlı derecede yüksek babaya bağlanma yaşamakta olduğu saptanmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde, Sümer ve Şendağ (2009)'ın araştırması ile tutarlıdır. Şahin (2009) ergenlerin bağlanma stilleri ile yaş değişkeni arasında, yaşı 16 ve 18 olanların yaşı 15 olan ergenlerden daha fazla kayıtsız bağlanma stili geliştirdiklerini bulmuştur. Bu sonuçlar araştırmamızı kısmen desteklemektedir.

Araştırmanın sonuçları, örneklem grubunun kültürel özellikleri ve araştırmanın koşulları dikkate alınarak değerlendirildiğinde, ergenlerin her yaşta farlı özelliklere sahip olması ile, yaş ilerledikçe bağımsızlığın ve bireyselleşmenin artması ile ve buna bağlı olarak bağlanma düzeyinin düşmesiyle açıklanabilmektedir.

Sonuç olarak Kocaeli İli Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeyleri ile yaş değişkeni arasında istatistiksel açıdan farklılık olduğu söylenebilmektedir.

4.2.18. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki onsekizinci amacı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş ve babaya bağlanma ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ve 9. sınıf öğrencilerinin 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek babaya bağlanma yaşadıkları saptanmıştır.

Ergenlerin sınıf düzeyi yükseldikçe toplumsal statülerinin yükselmesi ile ve bu durumun ergenin babalarından onay alma ihtiyacının azalması ile açıklanabilir. Ergenlik döneminin ilk safhasında babalarına dayanma daha çok görülürken ilerleyen zamanlarda ergenliğin sonlarına doğru bireyselleşmenin artmasıyla daha düşük bağlanma görülmektedir.

Sonuç olarak Kocaeli İli Darıca ilçesinde lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeyleri ile sınıf düzeyi değişkeni arasında istatistiksel açıdan farklılık olduğu söylenebilmektedir.

4.2.19. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeylerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri baba eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki ondokuzuncu amacı Kruskal Wallis-H testi ile incelenmiş ve babaya bağlanma ile baba eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

İlgili literatür incelendiğinde babaya bağlanma ile baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkinin çok fazla araştırma konusu olmadığı dikkat çekmektedir. Ergenlikteki bağlanma stillerinin araştırıldığı araştırmalarda ergenlerin bağlanma stilleri ile babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara rastlanışmıştır. Bu

araştırmalardan Keler (2008) ve Onur (2006) liseli öğrencilerin bağlanma stillerinin babanın eğitim durumuna göre farklılaşmadığını bulgulamışlardır..

Araştırmanın koşulları ve kültürel özellikler dikkate alınarak değerlendirildiğinde babanın eğitim düzeyinin, ergenin babasıyla kuracağı bağlanma ilişkisinde belirleyici bir etkisinin olmadığı ile açıklanabilir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca İlçesinde lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeyi ile babalarının eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

4.2.20. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeylerinin algılanan gerir düzeyi değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki yirminci amacı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş ve babaya bağlanma ile algılanan gelir düzeyi arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Orta halli gelir grubunda ve üstü/zengin gelir grubunda bulunanların ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlardan önemli ölçüde yüksek babaya bağlanma yaşadıkları saptanmıştır.

Ergenin ailesinin gelir düzeyi arttıkça babaya bağlanma düzeyi yükselmektedir. Gelir düzeyi yüksek olan bir ebeveynin daha az stres yaşıyor olacağı, daha güvenli hissedeceği ve buna bağlı olarak çocuklarına karşı daha olumlu ve kabul edici davranışlar göstereceği düşünülebilinir. Bu durum da ergenin babasına daha yüksek düzeyde bağlanma yaşayacağı düşünülmektedir.
İlgili literatür incelendiğinde babaya bağlanma ile algılanan ekonomik düzey arasındaki ilişkinin çok fazla araştırma konusu olmadığı dikkat çekmektedir. Ergenlikteki bağlanma stillerinin araştırıldığı araştırmalarda ergenlerin bağlanma stilleri ile algılanan gelir düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara rastlanışmıştır.Araştırma sonuçları bu bulgularla karşılaştırıldığında Onur (2006)'un bulgularıyla kısmen tutarlı, Keler (2009)'in bulgularıyla tutarsızdır.

Sonuç olarak Kocaeli İli Darıca İlçesinde lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyi ile algılanan ekonomik düzey değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu söylenebilir.

4.2.21. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki yirmibirinci amacı Kruskal Wallis-H testi ile incelenmiş ve ergenlerin babalarına bağlanma düzeyleri üzerinde kardeş sayısının bir etkisi tespit edilmemiştir.

Araştırmanın koşulları, örneklem grubunun kültürel özellikleri dikkate alınarak değerlendirildiğinde, ailedeki çocuk sayısına bağlı olarak ailelerin çocuklarına karşı davranışlarında değişimler olacağı ve bu değişimlerin ise ergenin ebeveynleriyle kuracağı bağlanma ilişkisini etkileyeceği düşünülmektedir. Araştırmanın bu sonucu, örneklemin büyüklüğü ile örneklemin kültürel özellikleri ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca İlçesinde lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeyi ile kardeş sayısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı söylenebilir.

4.2.22. Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri doğum sırası değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki yirmiikinci amacı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş ve ergenlerin babalarına bağlanma düzeyleri üzerinde doğum sırasının bir etkisi tespit edilmemiştir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca İlçesinde lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin babalarına bağlanma düzeyi ile doğum sırası arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı söylenebilir.

4.2.23. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeylerinin annelerine bağlanma düzeyine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri annelerine bağlanma düzeyine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi öncelikle Pearson Korelasyon Analizi ile kontol edilmiş ve Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile anneye bağlanma puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri Puanları üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapılan regresyon analizinde, Atılganlık Envanteri puanlarının yaklaşık %0,022'i Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarınca açıklandığı tespit edilmiştir.

Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeylerine ile annelerine bağlanma düzeyleri arasında Onur (2006)'un ergenlerin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeylerini araştırdığı araştırmada güvenli bağlanma ile atılganlık arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları, bu araştırmanın sonuçları ile kısmen tutarlıdır.

Sağlıklı ebeveyn bağlanması, ergene olumsuz duygularla başedebileceği bir ortam sağlayabilir. Bu özellik, ergenin farklı ve stresli olması muhtemel durumları (örneğin, liseye başlama zamanında) tolere etmesine, ve buna uyum sağlamak için uygun davranış stratejileri geliştirmesine yardımcı olacaktır (olumsuz duygularıyla ilgili olarak anne-babayla veya öğretmenlerle konuşmak gibi) (Duchesne ve Larose, 2007).

Araştırmanın örneklemi ve kültürel özellikler göz önünde bulunarak değerlendirildiğinde, annelerine yüksek düzeyde bağlanan ergenlerin daha güvenli olacağını, sosyal olarak kabul edileceğine yönelik olumlu bir inanca sahip olacağını, benlik algısının ve bağımsızlık hissinin yüksek olacağını ve bu özellikleri ile de daha fazla atılgan davranışlar geliştirmesini sağlayabileceği ile açıklanabilir.

Bağlanma kalitesi pozitif olarak öz-saygı (Armsden & Greenberg, 1987), yeterlilik duygusu (Papini & Roggman, 1992) ve kendi yaşamları üzerindeki hakimiyet duygusu (Paterson, Pryor, & Field, 1995) ile ilişkili bulunmuştur.

Ebeveyni (anne) ile güvenli ve olumlu bir bağlanma ilişkisi geliştiren ergenlerin, kendilerini ile ilgili olumlu bir algıya sahip oldukları ve bu algının, ergeni içinde bulunduğu ergenlik döneminde sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlar geliştirmesine ve daha atılgan davranışları göstermesine olanak sağladığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde Lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin annelerine bağlanma seviyesine göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği söylenebilir.

4.2.24. Lise Öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeylerinin babalarına bağlanma düzeyine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu:

Araştırmanın "Lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeyleri babalarına bağlanma düzeyine göre farklılık göstermekte midir?" yönündeki alt problemi öncelikle Pearson Korelasyon analizi ile kontrol edilmiş ve yapılan analiz sonucunda Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile babaya bağlanma puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri Puanları üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapılan regresyon analizinde, Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının yaklaşık %0,034'i Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarınca açıklanmaktadır.

İlgili literatür araştırdığında iki değişken arasındaki ilişkinin araştırıldığı başka bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Benzer bir araştırma yapan Onur (2006), güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerden daha yüksek düzeyde atılganlık geliştirdiklerini bulmuştur. Araştırma bu yönüyle tutarlıdır. Babalarına yüksek düzeyde bağlanan ergenlerin, babaları tarafından daha fazla kabul görmesine ve bu durumun ergenin kendine güvenine olumlu katkıda bulunacağına ve kendine güvenen bir bireyin daha bağımsız ve atılgan davranışlar

sergileyebileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak Kocaeli ili Darıca ilçesinde Lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin babalarına bağlanma seviyesine göre atılganlık seviyelerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği söylenebilir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu bölümde, araştırma bulgularının genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Daha sonra bulgular doğrultusunda, lise rehberlik servislerinde görevli psikolojik danışmanlara, öğretmenlere ve ailelere, ögrencilerin atılganlık düzeyleri ve ilişkili değişkenler konusunda öğrencilere nasıl yardım edebileceklerine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Ergenlik, fırtınalı, karmaşık ve bir o kadar da zor bir dönemdir. Bu dönemde gencin başlıca gelişimsel görevi, yetişkinlik dönemine hazırlıktır. Gencin, bağımsızlığını ve bireyselleşmeyi kazanabilmesi, kendi kararlarını verebilmesi, sorumluluklarını yerine getirebilmesi, sosyal olarak, yaşadığı toplumla uyum içerisinde olabilmeyi öğrenebilmesi için ergenlik bir geçiş sürecidir. Bu süreçte ergenin içinde yaşadığı çevrenin bu süreci başarıyla atlatmasındaki payı büyüktür. Ergenlikte halen ebeveyn desteğinin, ilgisinin ve kabulunün ergen için önemi büyüktür. Bu noktada ebeveynlerin benimsedikleri anababalık tutumları ve çocukları ile kurdukları iletişimin kalitesi ergenin bu süreci nasıl geçireceği ile ilgili önemli belirleyicilerdendir. Ergenin davranışlarına rehberlik edecek değerleri kazanabilmesi ve sosyal yönden sorumluluklarını öğrenmesi konusunda yardıma ihtiyacı vardır (Yavuzer, 1993: 56). Bu yardım ihtiyacını karşılayacak en önemli kurum ise okullar ve ailedir. Sosyal yaşamda sorun yaşayan, istek ya da ihtiyaçlarını ifade edemeyen, ya da uygun olmayan yollarla ifade eden yani atılgan davranamayan ergenlerin fark edilmesi ve yardım edilebilmesi için sorunun yordayıcılarını tespit edebiliyor olmak

önemlidir. Sosyal beceriler öğrenilebilir ve geliştirilebilirler. Ergenlerin ebeveynlerine, çocuklarının ihtiyaçları doğrultusunda rehberlik ederek ve ergenin ihtiyacı olan ilgiyi, bakımı, kabulu sağlayabilmesini sağlayacak kaynakları geliştirerek, ergenin daha atılgan davranmasına yardımcı olunabilinir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir:

1) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin %59,2'i kız, %40,8 erkektir.

2) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin %19,9'u 15 yaş ve altı yaş grubunda, %25,3'ü 16 yaş grubunda, %33,2'si 17 yaş grubunda, %21,5'i 18 yaş ve üstü yaş grubunda bulunmaktadır

3) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin %29'u 9.sınıf düzeyinde, %18,8'i 10. sınıf düzeyinde, %27,7' si 11. sınıf düzeyinde, %24,4'ü 12. sınıf düzeyinde öğrenimlerini sürdürmektedirler

4) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin %5,1'i annesi okula gitmemiş, %63,3'ü ilköğretim mezunu, %27,2'si ortaöğretim mezunu, %4,3'ü üniversite ve üstü eğitim düzeyindedirler.

5) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin %1,4'ü babası okula gitmemiş, %42,8'i babası ilköğretim mezunu, %41,9'u babası ortaöğretim mezunu, %13,8'i üniversite ve üstü eğitim düzeyindedirler

6) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin %16,8'i ailelerini ortanın altı veya dar gelirli olarak, 63,6'sı ailelerini orta halli olarak, %19,7'si ortanın üstü veya zengin olarak algılamaktadırlar

7) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin %2,7'si tek çocuk, %33,5'i iki kardeş, %32'si üç kardeş, %18,3'ü 4 kardeş, %13,6'sı 5 veya daha fazla sayıda kardeş olduklarını ifade etmişlerdir.

8) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin %44,1'i ilk çocuk olduklarını, %26,9'u ortadaki çocuk olduklarını, %29,0'u son çocuk olduklarını ifade etmişleridir.

9) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin %1,2'i düşük atılganlık grubunda, %79,4'u orta atılganlık grubunda, %19,4'ü ise yüksek atılganlık grubunda yer almıştır.

10) Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının aritmetik ortalaması $\overline{x}$=117,93 standart sapması ss=5,14 aritmetik

ortalamanın standart hatası $Sh_{\bar{x}}$=0,54 olarak; Ebeveyne (Anne) Bağlanma ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}$=61,20 standart sapması ss=12,65 aritmetik ortalamanın standart hatası $Sh_{\bar{x}}$=0,45 olarak; Ebeveyne (Baba) Bağlanma ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}$=58,31 standart sapması ss=14,28 aritmetik ortalamanın standart hatası $Sh_{\bar{x}}$=0,51 olarak hesaplanmıştır.

11) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*t=-0,114; p>,05*). Ergenlerin atılganlık düzeyleri üzerinde cinsiyet değişkeninin bir etkisi bulunmamıştır.

12) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=2,412; p>,05*). Yaş değişkeninin ergenlerin atılganlık düzeyleri üzerinde bir etkisi bulunmamıştır.

13) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=5,760; p<,01*). Çıkan anlamlı farkın ardından farkın hangi gruplar arasında olduğunun tespit edilmesi için yapılan Sheffe testinde söz konusu farklılığın 9. sınıf öğrencileri ile 11. Sınıf öğrencileri arasında 11. sınıf öğrencileri lehine p<,01 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yani 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek atılganlığa sahip olduğu saptanmıştır

14) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=2,198; p>,05*). Annenin eğitim düzeyinin atılganlık üzerinde bir etkisi bulunamamıştır.

15) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=3,349;\ p>,05$). Babanın eğitim düzeyinin ergenlerin atılganlıkları üzerinde etkisi bulunmamıştır.

16) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=8,540;\ p<,001$). Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile orta halli gelir grubunda bulunanlar arasında orta halli gelir grubunda lehine p<,05 düzeyinde; ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile ortanın üstü/zengin gelir grubunda bulunanlar arasında ortanın üstü/zengin gelir grubunda lehine p<,001 düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani orta halli gelir grubunda bulunanlar ile ortanın üstü/zengin gelir grubunda bulunanların, ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlardan önemli ölçüde yüksek atılganlığa sahip olduğu saptanmıştır.

17) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=3,039;\ p>,05$). Kardeş sayısının ergenlerin atılganlıkları üzerinde bir etkisi bulunmamıştır.

18) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=2,833;\ p>,05$). Sonuç olarak doğum sırası değişkeninin ergenlerin atılganlık düzeylerine etkisi bulunamamıştır.

9) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*t=-1,450; p>,05*). Ergenlerin cinsiyetlerinin annelerine bağlanma düzeylerine bir etkisi bulunmamaktır.

20) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=1,695; p>,05*). Sonuç olarak ergenlerin annelerine bağlanma düzeyleri üzerinde yaş değişkeninin bir etkisi bulunamamıştır.

21) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=1,026; p>,05*). Sonuç olarak ergenlerin annelerine bağlanma düzeyleri üzerinde sınıf düzeylerinin bir etkisi saptanmamıştır.

22) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=1,526; p>,05*). Sonuç olarak ergenlerin annelerine bağlanma düzeyleri üzerinde annelerinin eğitim düzeyinin bir etkisi saptanmamıştır.

23) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=3,203; p<,05*). Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan LSD testi sonucunda söz konusu farklılığın ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile orta halli gelir grubunda bulunanlar arasında orta halli gelir grubunda lehine p<,05

düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani orta halli gelir grubunda bulunanların, ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlardan önemli ölçüde yüksek atılganlığa sahip olduğu saptanmıştır.

24) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (x^2*=6,609; p>,05*). Ergenlerin annelerine bağlanma düzeyleri üzerinde kardeş sayısının bir etkisi saptanmamıştır.

25) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*F=1,330; p>,05*). Ergenlerin annelerine bağlanma düzeyleri üzerinde doğum sırasının bir etkisi saptanmamıştır.

26) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (*t=-1,697; p>,05*). Ergenlerin babalarına bağlanma düzeyleri üzerinde cinsiyet değişkenini etkisi saptanmamıştır.

27) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=2,935; p<,05*). Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Tamhane's T2 testi sonucunda söz konusu farklılığın 15 yaş altı grupla 17 grubu arasında 15 yaş ve altı yaş grubu lehine p<,05 düzeyinde; 15 yaş altı grupla 18 ve üstü yaş grubu arasında 15 yaş ve altı yaş grubu lehine p<,05 düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani 15 ve altı yaş grubunda bulunan grubun 17 yaş ve 18 ve üstü yaş gruplarından anlamlı derecede yüksek babaya bağlanma yaşamakta olduğu saptanmıştır.

28) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=2,728; p<,051*). Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencileri arasında 9. sınıf öğrencileri lehine p<,05 düzeyinde; 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencileri arasında 9. sınıf öğrencileri lehine p<,05 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yani 9. sınıf öğrencilerinin 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek babaya bağlanma yaşadıkları saptanmıştır.

29) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (x^2*=2,469; p>,05*). Ergenlerin babalarına bağlanma düzeyleri üzerinde babalarının eğitim düzeyinin bir etkisi saptanmamıştır.

30) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*F=7,879; p<,001*). Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile orta halli gelir grubunda bulunanlar arasında orta halli gelir grubunda lehine p<,01 düzeyinde; ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlar ile ortanın üstü/zengin gelir grubunda bulunanlar arasında ortanın üstü/zengin gelir grubunda lehine p<,01 düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani orta halli gelir grubunda ve üstü/zengin gelir grubunda bulunanların, ortanın altı/dar gelir grubunda bulunanlardan önemli ölçüde babaya bağlanma yaşadıkları saptanmıştır.

31) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=7,885;\ p>,05$). Ergenlerin babalarına bağlanma düzeyleri üzerinde kardeş sayısının bir etkisi tespit edilmemiştir.

32) Örneklemi oluşturan ergenlerin Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,050;\ p>,05$). Ergenlerin babalarına bağlanma düzeyi üzerinde doğum sırasının bir etkisi saptanmamıştır.

33) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanları arasında yapılan anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda; Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile anneye bağlanma puanları arasında pozitif yönde ($r=0,153;\ p<0,001$) anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri Puanları üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapılan regresyon analizinde, Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanının, bağımlı değişkeni (Rathus Atılganlık Envanteri puanını) 0,022 oranında açıklayabildiğini göstermektedir. Yani Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının yaklaşık %0,022'i Ebeveyne (Anne) Bağlanma Ölçeği puanlarınca açıklanmaktadır.

34) Örneklemi oluşturan ergenlerin Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanları arasında yapılan anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda; Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile babaya bağlanma puanları arasında pozitif yönde ($r=0,87;\ p<0,001$) anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği Puanlarının Rathus Atılganlık Envanteri Puanları üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapılan regresyon analizinde, regresyon modelinde belirlilik katsayısı (düzeltilmiş R^2), bağımsız değişken olan Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanının, bağımlı değişkeni (Rathus Atılganlık Envanteri puanını) 0,034 oranında açıklayabildiğini göstermektedir. Regresyon analizi kapsamında yapılan varyans analizi

tablosunda, Rathus Atılganlık Envanteri puanları ile Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanları arasındaki korelatif ilişki (*Beta*) r=0,187 olarak hesaplanmıştır. Buna bağlı olarak Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarının, Rathus Atılganlık Envanteri puanlarından 0,034 (R^2) düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı şekilde etkilendiği belirlenmiştir ($p<0,01$). Yani Rathus Atılganlık Envanteri puanlarının yaklaşık %0,034'i Ebeveyne (Baba) Bağlanma Ölçeği puanlarınca açıklanmaktadır

5.1. ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde şu önerilerde bulunulabilinir:

1) Bu araştırma Kocaeli İli Darıca ilçesinde bulunan liselerde okuyan öğrencilerle yapılmıştır. Farklı şehirlerdeki liselerde okuyan öğrencilerle yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

2) Bu araştırma, ergenlerin ebeveynleriyle ve özellikle de babaları ile kurduğu olumlu ve yüksek bağlanmanın, atılgan davranış geliştirmelerindeki etkisini ortaya koymuştur. Başta ebeveynler olmak üzere çocuğun gelişimine katkıda bulunan eğitimcilerin, okul yöneticilerinin, çocuk gelişimi ile ilgilenen kurumların, ebeveyn bağlanması ile ilgili bilgilendirilmesi ve bu konuda yayınların artmasının, toplumun çocuk ve ergenlerin temel ihtiyacı olan olumlu bağlanma ile ilgili bilinçlenmesi, sağlıklı bir nesil yetişmesi için yararlı bir yol oduğu düşünülmektedir.

3) Atılganlıkla ilgili okullarda, atılganlık becerilerinin gelişimine yönelik eğitimlerin verilmesi ve bu eğitimlere ebeveynlere yönelik olarak genişletilmesi, konunun daha kapsamlı anlaşılması bakımından önemlidir.

4) Ergenin ebeveyn bağlanması ile atılganlık seviyeleri arasındaki ilişkinin araştırılmasında bu bağlanmaya hangi faktörlerin etki ettiğinin bilinmesi, ergenin ihtiyaçlarının tespiti için daha ayrıntılı bilgi sağlanmasını sağlayacaktır. Bu nedenle, daha sonra konu ile ilgili yapılan araştırmaların, ebeveyne bağlanmanın alt boyutlarının da değerlendirilebilmesine olanak sağlaması, konunun daha derin anlaşılmasına ışık tutacaktır.

5) Bu araştırma, ergenin atılgan davranışlar gösterebilmesinde babalarıyla da olumlu ve yüksek düzeyde bağlanmanın önemine vurgu yapmaktadır. Sonuçlar

bu açıdan değerlendirildiğinde, okullardaki rehberlik servisleri başta olmak üzere çocuk ve aile yararı gözeten sivil toplum kuruluşlarının, babaların bu konudaki rolleri konusunda bilgilendirilmesinin ve bilinçlenmesinin yine ergenin atılgan davranışlar geliştirmesinde yararlı olacağı düzünülmektedir.

6) Algılanan ekonomik düzey değişkeninin hem ergenin atılganlık düzeyi hem de anneye ve babaya bağlanma düzeyleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, ergenlerin gelişiminden sorumlu, okullara, ebeveynlere bu konu ile ilgili bilinçlendirmek gerekmektedir.

7) Ergenlerin yaş ve sınıf düzeyleri arttıkça babaya bağlanma düzeyinin azaldığı ve buna bağlı olarak da atılganlınlık düzeyinin yükseldiği görülmektedir. Ergenin, yaşla birlikte artan atılgan davranışlarının desteklenmesi, uygun sosyal davranışların pekiştirilmesi, ergenin yetişkinlik yaşamında kendini daha rahat ifade edebilmesi için önerilebilinir.

KAYNAKÇA

Arı, R. (1989). *Üniversite Öğrencilerinin Baskın Ben Durumları İle Bazı Özlük Niteliklerinin Ben Durumlarına, Atılganlık ve Uyum Düzeylerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Arı, R. (1991) "Üniversite Öğrencilerinin Atılganlıklarının Bazı Değişkenlere göre Karşılaştırılması". Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı:5

Aksakal, N. (1997). *Üniversite Sınavına Giren Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık ve Depresyon Düzeylerinin Araştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Alberti, R. ve Emmons, M. (2002). Atılganlık Hakkınızı Kullanın (S.Kaplan Çev.)\ Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Allen, J. P., Land, D. (1999). Attachment in adolescence. *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 319–335). New York: Guilford.

Armsden, G. C., Greenberg, M. T. (1987). The İnventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence, *Jornal of Youth and Adolescence*, 16, 427- 454.

Arrindell, W., Bridges, K. R., Ende. (2001). "Normative studies with the Scale for İnterpersonel Behaviour", *Behaviour Research and Therapy*, 39, 1461-1479

Bal, Ü. (2003). *Hastanede Çalışan Hemşire Ve Diğer Bayan Sağlık Personelinin Benlik Saygıları ve Atılganlık Düzeylerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Bayraktutan, E., (2006). *Grupla Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyine Etkisi (Ticaret Meslek Lisesine Deneysel Bir Uygulama),* Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Bayraktar, F., Sayıl, M., Kumru, A. (2009). "Liseli Ergenler ve Üniversiteli Gençlerde Benlik Saygısı: Ebeveyn ve Akrana Bağlanma, Empati ve Psikolojik Uyum Değişkenlerinin Rolü", *Türk Psikoloji Dergisi,* 24 (63): 48-68

Barholomew, K. (1990). "Avoidance of İntimacy An Attachment Perspektive", *Journal of Social Relationships,* 7, 147- 178.

Bartholomew, K., Horowitz, L. (1991). "Attachment styles among young adults: A test of a four category model", *Journal of Personality and Social Psychology,* 61, 226-241.

Bell, N. J., Avery, A. W., Jenkins, D., Field., Schoenrock, C. J. (1985). "Family Relationships and Social Competence during late adolescence", *Journal of Youth and Adolescence,* 14, 109- 119

Bozkurt, S. (2006). *Temas Biçimleriyle Bağlanma Stilleri ve Kişilerarası şemalar Arasındaki ilişkinin incelenmesi,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstütüsü.

Becet, T. K. (1989). *Ana-Baba Tutumlarının ve Bazı Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyine Etkisi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment,* New York: Basic Books.

Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology,* 28: 759-775,

Cassidy, J. ve Shaver P. (1999). Handbook of Attachment; Theory, Resarch and Clinical Application, The Guilford Press, New York.

Collins, N. L. (1996). "Working models of Attachment: İmplications for explanation, emotion, and behavior", *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 810- 832.

Cooley E. L. ve Nowicki S. (1984). "Locus of control and assertiveness in male and female college students". Published as a Seperate and in Journal of Psychology.117, 85-87.

Ducharme, J., Doyle, A. B., Markiewicz, D. (2002), "Attachment Security with Mother and Father: Associations with Adolescents' Reports of İnterpersonal Behavior with Parents and Peers", *Journal of Social and Personal Relationships*, 19, 203.

Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Rolleri, Bağlanma Stilleri ve Benlik Kavramı Arasındaki İlişkiler, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Endtitüsü

Deluty, R. H (1985). Consistency of Assertive, aggressive and Submissive Behavior for Children, *Journal of Personality and Social Psychology,* 49 (4), 1054-1065.

Dökmen, Ü. (1999) http://lokman.cu.edu.tr/Psikiyatri/derindex/kriz/2004/3/11.pdf

Deniz, M. E. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Kültürel Farklara Dayalı*

Atılganlıkları Üzerinde Bir Atılganlık Eğitimi Denemesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Duchesne, S., Larose, S. (2007). "Adolescent Parental Attachment and Academic Motivation and Performance in Early Adolescence",*Journal of Applied Social Psychology*, 37 (7), 1501-1521

Durkin, K. (1995). Attachment to Others, Developmental Social Psychology, (80-85). USA: Blackwell

Eskin, M. (2003). "Self- reported assertiveness in Swedish and Turkish adolescents: A cros- cultural comparison", *Scandinavian Journal of Psychology,* 44, 7-12.

Efe, M. (2007). 1*4- 16 Yaş Grubu Bireylerde Spor Çalışmalarının Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Atılganlık Üzerine Etkisi,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bursa, Uludağ Üniversitesi Sağlık Blimleri Enstitüsü.

Erdoğdu, M. Y. (2004). "Sokakta Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Atılganlık ve Saldırganlık Davranışları Açısından Karşılaştırılması", *Kriz Dergisi*, 12(3), 11-23.

Eisler, M., Miller, PM., Hersen, M. (1973). "Components of Assertive Behaviour", *Journal of Clinical Psychology,* 29, 295- 299.

Feeney J., Noller. P. (1996). Attachment style, working models, and communication. In C. Hendrick, S. S. Hendrick (Eds.), *Adult attachment* (91–116). Thousand Oaks, CA: Sage.

Field, T., Lang, C., Yando, R., Bendell, D. (1995). "Adolescents' intimacy with parents and friends", *Adolescence*, 30, 133- 140

Florian, V., qwdd Zernitsky-Shurka, E. (1987). "The effect of culture and gender on self-reported assertive behavior", *International Journal of Psychology*, *22*, 83–95.

Furnham, A. (1979). "Assertiveness in Three Cultures: Multidimensionality and Cultural Differences", *Journal of Clinical Psychology,* 35, 522-527.

Galassi, J. P., Galassi, M. D. (1978). "Assertion: A Critical Rewiew. Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 15(1), 16-29.

Görüş, Y. (1999). *Bir Grup Lise Öğrencisinin Atılganlık Düzeyi ile Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngör, D. (2000). *Bağlanma Stillerinin ve Zihinsel Modellerin Kuşaklara Aktarımında Anababalık Stillerinin Rolü,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hall, L ve Rayens, K. (2004) "Parental Bonding: A Key Factor For Mental Health Of College Women", *Taylor ve Francis Inc.*

Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1987). "Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process", *Journal of Personality and Social Psychology***,** 52, 511-524.

Haigler, V.F., Day, H.D. ve Marshall, D.D. (1995). "Parental attachment and gender-role identity", Sex Roles. 33 (3/4), 203-220.

Hazan C. ve Zeifman, D. (1994). Sex and the psychological tether. K. Bartholomew& D. Perlamn (Eds.), Advances in personal relationship (Vol. 5,pp. 151-177). London:Jessica Kingsley.

İmamoğlu, S. (2003). *Öğretmen Adaylarının Öfke ve Öfke İfade Tarzları İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Jakubowski, P., Spector, M. (1973). "OfacilitAting The Growth of Women Assertiveness Training", *The Counselling Psychologist*, 4(1).

Kapçı, E, Küçüker, S. (2006**). "**Ana Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi", *Türk Psikiyatri Dergisi Yayınları,* 2006; 17(4):286-295

Kapıkıran, S (1993). *İçten ve Dıştan Denetimliliğe Sahip Ergenlerin Atılganlık Düzeylerinin Saptanması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamaraj, I. (2004). *Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması ve Beş Yaş Çocuklarının Atılganlık Sosyal Becerisini Kazanmalarında Eğitimci Drama Programının Etkisi,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaya, Z. (2001). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Atılganlık ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Keler, H. (2008). *Liseli Ergenlerin Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ker-Dinçer M. (2005). Kişilerarası İletişimde Sorun Çözücü Bir iletişim Becerisi Olarak Atılganlık. Edi: Gürüz D, (Ed.), Temel A., *İletişime Yeni Yaklaşımlar, (*25-56),1. Baskı, İzmir: Nobel Basımevi.

Kerns, K. A., Tomich, P. L., Aspelmeier, J. E. ve Contreras, J. M. (2000). "Attachment- based assesments of parent- child relationships in middle childhook", *Developmental Psychology,* 36 (5), 614-626

Keskin, G. (2007). *Ergenlerin Ruhsal Durumları ve Ebeveyn tutumları ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Kobak, R. R., Hazan, C. (1991). "Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models", *Journal of Personality and Social Psychology*, *60*, 861–869.

Lange, A. J. Jakubowski, P. (1976). Responsible Assertive Behavior. Research Pres: Champaign, p. 8-10.

Langrish, S. V., (1981). Cooper Cary L. (Ed)., "Assertiveness Training" Improving İnterpersonal Relations Govvet Publishing Comp.

Lindsay, C. (2001)."*Being Assertive".*

Liberman, R P ve ark. (1978). Personal Effectiveness. New York: Research Prss Campaign.

Malley – Morrison, K., You, H. S. ve Milis, R. B. (2000). "Young Adult Attachment Steyles and Perceptions of Elderabuse: A Cross – Cultural Study", *Journal of Cross – Cultural Gerontology*, 15, 163 – 184.

Masterson, J. F. (2008). *Bağlanma Kuramı ve nörobiyolojik kendilik gelişimi açısından kişilik bozuklukları* ,(Çev: Şentürk, H), İstanbul: Litera Yayıncılık, sf. 186.

Menteş, A. (2007). *Lise Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyine Sporun Etkisi,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Merter, F. (1990). "1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya", *Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.*

Morsümbül, Ü. (2005). *Ergenlikte Kimlik Statülerinin Bağlanma Stilleri, Cinsiet ve Eğitim Düzeyleri Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Mikulincer, M., Shaver, P.R. ve Pereg, D. (2003). "Attachment theory and affect regulation: the dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies", *Motivation and Emotion,* 27 (2), 77-102.

Niikura, R. (1999). "Assertiveness among Japanese, Malaysian, Filipino, and U.S. white-collar workers", *Journal of Social Psychology*, *139*, 690–700.

Orali N. (2006). *Yeme Tutum Bozuklukları İle Kişilerarası Şemalar, Bağlanma Stilleri, Kişilerarası İlişki Tarzları ve Öfke Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstütüsü

Onur, N. (2006). *Lise Öğrencilerinin Bağlanma stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Onur, B. (1995). *Gelişim Psikolojisi, Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm,* (5. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

Onur, B. (1993). Çocuk ve Ergen Gelişimi, 1. Baskı, Ankara: İmge Yayınevi.

Özcan A. (2006). *Hemşire-Hasta İlişkisi ve İletişim,* 2. Baskı, Ankara: Sistem Ofset, 229-256.

Öksüz, Y. (2004). "Duygularun Açılması Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerine Etkisi",*Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 147-156.

Parker G., Tupling H., Brown L. B. ve ark. (1979). "A parental bonding instrument", *Br J Med Psychology,* 52:1-10.

Pipp, S., Shaver, P., Jennings, S., Lamborn, S., Fischer, K. W. (1985). "Adolescents' theories about the development of their relationships with parents", *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 991- 1001.

Paterson, J., Pryor, J., Field, J. (1995). "Adolescent attachment to parents and friends in relation to aspects of self esteem", *Journal of Youth and Adolescence, 24, 365- 376*

Paterson, J., Field, J., Pryor, J. (1994). "Adolescents' perceptions of their attachment relation- ships with their mothers, fathers and friends", *Journal of Youth and Adolescence,* 23, 579- 600.

Phelps, S. ve Austin, N. (1997). Atılgan Kadın (Çeviri: Katlan S.), Ankara: HBY Yayınları.

Papini, D. R., Roggman, L. A (1992). "Adolescent perceived attachment to parents in relation to competence, depression, and anxiety: A longitudinal study", *Journal of Early Adolescence*, *12*, 420–440.

Rice, K. G. (1990). "Attachment in adolescence: A narrative and metaanalytic review", *J. Youth Adolescence,* 19, 511–538.

Richters, J. E. ve Waters, E. (1991). *Attachment and Socialization: Pozitive Side of Social İnfluence:In M. Levis ve S. Feiman (eds).* Social İnfluences and Socialization in İnfanvy, NY:Pleum Pres.

Rodriquez, G., Johnson, S. W., Combs, D. C. (2001). "Significant variables associated with assertiveness among Hispanic college women", *Journal of Instructional Psychology*, *28*, 184–187.

Rugancı, N. (2001). "Atılganlık", *Bilkent Üniversitesi, Öğrenci Gelişim ve Danışma*

Merkezi, Koruyucu Ruh Sağlığı Hizmetleri Yayınları, Ankara

Stater, J., (1990). "Effecting Personal Effectiveness: Assertiveness Training For Nurses", *Journal of Advanced Nursing,* 15, No.2.

Sümer, N., Güngör, D. (1999). "Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi", *Türk Psikoloji Dergisi,*14 (44), 35.

Sümer, N., Şendağ, M. (2009). "Orta Çocukluk Döneminde Ebeveyne Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı", *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.

Sumer, N., Selcuk, E., Gunaydin, G., Uysal A. (2005). "Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi", *Türk Psikoloji Yazıları Dergisi, 8,* 1-11.

Saruhan, N. (1996). *Ankara İl Merkezinde Lise Son Sınıfa Devam Eden Öğrencilerin Atılganlıkları ile Ana ve Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sardoğan M.E., Karahan, T. F., Dicle A. (2007). "Ebeveyne Bağlanma Düzeyine ve Anne-Babanın Boşanma/Birliktelik Durumuna Göre Çocuklarda Evlilik Çatışmasını Algılama Biçimleri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 23, 12-27.

Sroufe, L. A., Waters, E. (1977). "Attachment as an organizational perspective", *Child Development*, *48*, 1184–1199.

Sroufe, L. A. (1988). The role of infant–caregiver attachment in development. Belsky J., Nezworski, T. (Ed.), *Clinical implications of attachment* (18–38), Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Şahin, G. (2009). *Yetiştirme Yurdunda ve Ailesinin Yanında Yaşayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tan, S. (2006). *Ergenlerin Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Atılganlık Düzeyi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tolan, Ö. Ç. (2002). *Üniversite öğrencilerinde kaygı belirtileri ve bağlanma biçimleri ile kişiler arası şemalar arasındaki ilişkiler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tataker, T. (2003). *Ergenlerin Atılganlık Düzeyi ile Ruhsal sorunları arasındaki ilişkinin araştırılması,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uğur G. (1996). *Üniversite Öğrencilerinde Atılganlık ile Beden Algısı İlişkisi,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uğurluoğlu, M., Y. (1996). *Lise Öğrencilerinde Özsaygı Düzeyi ile Atılgan Kişilik Özelliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üstün, B. (1995). *Hemşirelerin Atılganlık ve Tükenmişlik Düzeyleri,*Yayımlanmamış Doktora Tezi*,* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Voltan, N., (1980). "Rathus Atılganlık Envanteri Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması"*, Psikoloji Dergisi*, 10: 23-25.

Wolpe, J., Lazarus, A. (1966). *Behaviour Tehrapy Techniques*, Oxford, New York: Pergommon

Yalom, I., Steiner, H. (2007). Treating Preschool Children, Shaw, (Çev: Çakman, Ş.) *Okul Öncesi Çocukların terapisi*, (151- 160), İstanbul: Prestij yayınları

Yıldız, A. (2006). *Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Hemşire, Ebe ve Sağlık Memurlarının Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Yoshika, M. (2000). "Substantive differences in the assertiveness of low- income african, Hispanic, and Caucasian Women", *Journal of Psychology*, 134, 243-247

Yavuzer, H. (1993). *Ana- Baba ve Çocuk,* İstanbul: Remzi Kitabevi

Ek.1

Ebeveyne Bağlanma Envanteri Anne Formu

Aşağıda, anneniz ve babanızla olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Her bir cümlede anlatılan durumu ne sıklıkla yaşadığınızı 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz. Bunu anne ve babanız için ayrı ayrı yapmanızı istemekteyiz. Hiçbir maddenin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmanızdır. Anne ve/veya babanızı kaybetmişseniz yetişmenizde en çok katkısı olan kişiyi gözönüne alınız.

Aşağıdaki maddeleri annenizle ilişkinizi gözönünde bulundurarak doldurunuz.

1----------2----------3----------4----------5----------6----------7
Asla Bazen Daima

1. Annem duygularıma saygı gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
2. Annem başka biri olsun isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Annem beni olduğum gibi kabul eder.	1	2	3	4	5	6	7
4. Sorunlarım hakkında annemle konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Evde kolayca keyfim kaçar.	1	2	3	4	5	6	7
6. Annemin kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkmak istemem.	1	2	3	4	5	6	7
7. Kim olduğumu daha iyi anlamamda annem bana yol gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
8. Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu anneme anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
9. Anneme kızgınlık duyuyorum.	1	2	3	4	5	6	7
10. Annemden pek ilgi görmüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
11. Kızgın olduğumda annem anlayışlı olmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6	7
12. Annem bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	1	2	3	4	5	6	7

Ebeveyne Bağlanma Envanteri Baba Formu

Aşağıda, babanızla olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Her bir cümlede anlatılan durumu ne sıklıkla yaşadığınızı 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz. Bunu anne ve babanız için ayrı ayrı yapmanızı istemekteyiz. Hiçbir maddenin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmanızdır. Babanızı kaybetmişseniz yetişmenizde en çok katkısı olan kişiyi gözönüne alınız.

Aşağıdaki maddeleri babanızla ilişkinizi gözönünde bulundurarak doldurunuz.

1----------2----------3----------4----------5----------6----------7
Asla Bazen Daima

1. Babam duygularıma saygı gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
2. Babam başka biri olsun isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Babam beni olduğum gibi kabul eder.	1	2	3	4	5	6	7
4. Sorunlarım hakkında babamla konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Evde kolayca keyfim kaçar.	1	2	3	4	5	6	7
6. Babamın kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkmak istemem.	1	2	3	4	5	6	7
7. Kim olduğumu daha iyi anlamamda babam bana yol gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
8. Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu babama anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
9. Babama kızgınlık duyuyorum.	1	2	3	4	5	6	7
10. Babamdan pek ilgi görmüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
11. Kızgın olduğumda babam anlayışlı olmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6	7
12. Babam bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	1	2	3	4	5	6	7

EK:2

Kişisel Bilgi Formu

Değerli gençler, aşağıda bulunan soruları cevaplamanız, ergenlik döneminin araştırılması amacıyla yürütülen bir araştırmaya önemli katkılar sağlayacaktır. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyunuz ve boş bırakmayınız.
Değerli katkılarınız için teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı: Yard.Doç.Dr.Cem KİRAZOĞLU Gülten KILIÇ

1) Cinsiyetiniz:
( ) Kadın ( ) Erkek

2) Yaşınız:

3) Sınıf düzeyiniz:
( ) 9. Sınıf ( ) 10. Sınıf ( )11.Sınıf ( ) 12. Sınıf

4) Annenizin eğitim düzeyi:
( ) Okula Gitmemiş ( ) İlköğretim ( ) Ortaöğretim ( ) Yükseköğretim
( ) Yüksek lisans ( ) Doktora

5) Babanızın eğitim düzeyi:
( ) Okula Gitmemiş ( ) İlköğretim ( ) Ortaöğretim ( ) Yükseköğretim
( ) Yüksek lisans ( ) Doktora

6) Ailenizin sosyo-ekonomik durumu :
( ) Dar Gelirli ( ) Ortanın altı ( ) Orta halli ( ) Ortanın üstü ( ) Zengin

7) Siz dahil kaç kardeşsiniz?

8) Ailenizin kaçıncı çocuğusunuz?

EK.3

RATHUS ATILGANLIK ENVANTERİ

Yönerge: Aşağıda size 30 maddelik bir envanter verilmiştir. Her maddeyi dikkatlice okuyup size uygunluk derecesine göre ilgili kareyi yuvarlak içine alarak işaretleyiniz.

(-3) Hiç uymuyor (-2) Fazla uymuyor (-1) Pek uymuyor
(1) Biraz uyuyor (2) Oldukça uyuyor (3) Çok iyi uyuyor

1. Bence insanların çoğu benden daha atılgan ve saldırgandır.
2. Sıkılganlığım yüzünden karşıt cinse herhangi bir öneride bulunamıyor ya da onların önerilerini kabul edemiyorum.
3. Bir lokantada isteğime göre hazırlanmamış bir yemek gelince garsona şikayette bulunurum.
4. Başkalarının beni kırdıklarını fark ettiğim halde onları incitmemeğe dikkat ederim.
5. İstemediğim bir malı almam için ısrar edilirse "hayır" demekte zorluk çekerim.
6. Benden bir şey yapmam istendiğinde nedenini öğrenmekte ısrar ederim.
7. İnsanı geliştirici ve sert tartışmalara katılmak istediğim zamanlar olur.
8. Senin durumundaki herkes gibi ben de yükselmek için çabalarım.
9. Doğrusunu isterseniz insanlar beni kullanır.
10. Yeni tanıştığım insanlarla ya da yabancılarla rahatlıkla konuşurum.
11. Karşıt cinsten çekici birine ne söyleyeceğimi çoğu kez bilmem.
12. Resmi telefon konuşmaları yapmaktan çekinirim.
13. Bir işe mektup yazarak başvurmayı yüz yüze görüşmeğe tercih ederim.
14. Satın aldığım şeyleri geri vermekten sıkılırım.
15. Beni rahatsız eden saygıdeğer bir yakınıma, rahatsızlığımı ifade etmek yerine duygularımı ondan saklamayı yeğlerim.
16. Aptalca görünürüm korkusuyla soru sormaktan kaçarım.
17. Bir tartışma sırasında kızdığım, hırslandığım belli olacak diye korkarım.
18. Tanınmış ve saygı duyulan bir kimsenin yanlış bir şey söylediğini duyduğumda, dinleyenlere kendi görüşümü de duyurmaya çalışırım.
19. Satıcılarla pazarlık yapmaktan kaçınırım

20. Önem ve değerli iş yaptığımda başkalarının bunu öğrenmesinde sakınca görmem.

21. Duygularımı ifade ederken açık ve samimiyimdir.

22. Biri benim hakkımda yanlış ve kötü şeyler söylerse, hemen o kişiyle konuşurum.

23. Çoğunlukla hayır demekte güçlük çekerim.

24. Duygularımı anında açığa çıkarmaktansa biriktirmeyi yeğlerim.

25. Kötü bir hizmetten şikayetçi olurum.

26. Övüldüğümde bazen ne diyeceğimi bilemem.

27. Tiyatro, konferans gibi topluluklarda iki kişi yüksek sesle konuşursa, onlara susmalarını ya da konuşmalarına başka yerde devam etmelerini söylerim.

28. Kuyrukta öne geçen birine yaptığının yanlış olduğunu söylerim.

29. Fikrimi ifade etmekte zorluk çekerim.

30. Hiçbir şey söyleyemediğimiz zamanlar olur.